

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Elena Mikalajūnienė

Edukologijos magistrantūros studentė

**KAIMO IR MIESTO KULTŪRŲ KONFLIKTO RAIŠKA
PROFESINĖS MOKYKLOS EDUKACINĖJE APLINKOJE**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
Profes. Audronė Juodaitytė

Darbas originalus.....
(parašas) (vardas pavardė)

Šiauliai, 2006

TURINYS

Įvadas.....	1
I. Teoriniai miesto ir kaimo kultūrų konflikto pagrindai.....	6
1. Miesto ir kaimo kultūrų apibūdinimas.....	6
1.1. Kultūros samprata ir funkcijos.....	6
1.2. Kultūros rūšys.....	8
1.3. Miesto ir kaimo subkultūrų samprata.....	8
2. Kultūrų konflikto profesinės mokyklos moksleivių grupėje apibūdinimas.....	14
2.1. Kultūrų konflikto samprata.....	14
2.2. Profesinės mokyklos grupė kaip multikultūrinė grupė.....	18
II. Miesto ir kaimo kultūrinio konflikto raiškos galimybių tyrimas profesinės mokyklos t.y. moksleivių grupėse.....	22
1. Tyrimo strategija ir organizavimas.....	22
2. Miesto ir kaimo moksleivių profesinėje mokykloje tyrimo rezultatų analizė.....	25
2.1 Moksleivių konfliktinio ir be konfliktinio bendravimo kultūros sklaidos galimybės šeimoje.....	25
2.2 Miesto ir kaimo moksleivių laisvalaikio turinys, formos bei visuomeninis	
2.3 aktyvumas kaip kultūrinių konfliktų raiškos sfera.....	39
2.2.1. Laisvalaikio turinys ir formos.....	39
2.2.2. Moksleivių dalyvavimas visuomeninėje veikloje ir šalies politiniame gyvenime.....	42
2.3. Požiūris į profesinę veiklą ir tarpusavio santykių kaip kultūrų raiška.....	48
2.4. Elgesio strategijos ir statusas grupėje konflikto sąlygomis.....	55
3. Tyrimo išvados.....	64
4. Socialinės – pedagoginės prevencinės programos metmenys.....	65
5. Bendrosios išvados.....	68
6. Literatūra.....	71
7. Priedai	

ĮVADAS

Proto, dvasinės ir fizinės žmogaus galimybės suskirstė bendruomenės narius į genijus ir vargšus, turtingus ir beturčius, savus ir svetimus..... Vieni kūrė, išradinėjo, kiti – tik vartojo....Nuo tos akimirkos, kai žmogus suvokė savo paskirtį žemėje ir atskyrė save nuo gyvūnijos pasaulio, jis atsidūrė bendruomenėje, kuri turėjo, turi ir turės specifinius tarpusavio sąveikos dėsnius, savo bendravimo logiką, savus bendravimo ypatumus. Tarp visų grupių vyko ypatingas bendravimo ir tarpusavio supratimo (ir nesupratimo) procesas, buvo kuriami saviti ryšiai, savo taisyklės ir, be abejo, įsiliepsnodavo konfliktai. Kada visa tai buvo apibendrinta ir buvo pavadinta kultūra, sunku tiksliai atsakyti. Viskas juda, vystosi, keičiasi, tad ir visuomeniniai tarpusavio santykiai tarp įvairiausių grupių kinta, tobulėja ir visa tai rado atgarsį ne vieno pasaulio išminčiaus knygoje.

Visuomenėje žmogus yra tam tikros kultūros ir socialinių santykių nešėjas. Ir todėl į kultūrą reikia žvelgti kaip į labai specifinę mūsų realybės sferą, kuri turi ypatingą reikšmę žmonijos istorinės veiklos mechanizmų suvokimui – nuo tokios veiklos, kuri kuria visuomenę ir valstybingumą iki tokios, kuri formuoja mūsų gyvenimo kasdienybę. Jaunimo kultūra – bendrosios visuomenės kultūros dalis. Jai yra būdinga: naujų socialinių – ekonominių sąlygų paieška, orientacija į aukštesnį statusą ir tuo pat metu progresuojantis socialinis neadekvatumas, o tai sąlygoja specifinį jaunimo kultūrinės savireguliacijos charakterį.

Lentelėje jaunimo nuomonė apie jų problemas Lietuvoje:

1 lentelė

Jaunimo nuomonė (Tyrimą VJRT užsakymu atliko UAB „RAIT“. tyrimo ataskaita parengta 2004 m. gegužės mėn. http://www.vjrt.lt/lt/tyrimai/situacijos_tyrimas)

Polinkis į žalingus įpročius	57,4 proc.
Nedarbas	49,9 proc.
Mokamas mokslas	37,9 proc.
Laisvalaikis, užimtumas	26,4 proc.
Sunki materialinė padėtis	18,6 proc.
Didelis nusikalstamumas	13,8 proc.
Sunku išsikovoti suaugusiųjų pripažinimą	9,4 proc.
Būsto įsigijimo problemos	4,4 proc.
Žiaurumas, smurtas	4,2 proc.
Ankstyvi lytiniai santykiai	3,5 proc.
Jaunimo diskriminacija	3,0 proc.
Materializmas	2,9 proc.
Šeimos sukūrimas	2,1 proc.
Nesaugumas	1,9 proc.
Blogi santykiai su tėvais	1,3 proc.
Emigracija	1,0 proc.

Kita (paminėjo mažiau nei 1 proc. apklausos dalyvių): reketas, savęs atradimas, trūksta iniciatyvos, psichologinės problemos, nepaklusnumas, vėjavaikiškumas, bloga sveikata, kalbos žargonas, konkurencija, trūksta paramos organizacijų, trūksta pagarbos vyresniems, per didelis pasitikėjimas savimi, suaugusiųjų kontrolė, neigiama aplinkos įtaka, tikėjimo trūkumas, nesąžiningumas, pop kultūra, nuolatinis stresas mokyklose, nepasitikėjimas savimi, valkatavimas, kaimo jaunimo degradacija, prasta mityba, radikalūs judėjimai, prisitaikymas prie Vakarų kultūros, informacijos trūkumas, nelaimingi atsitikimai.

Jaunimo problemos tiriamos kaip bendros visos visuomenės kontekste, jos esminių charakteristikų, struktūrinių postūmių ir pokyčių pagrindu; ir diferencijuotai – kaip ypatingos socialinės grupės, su jai būdingais požymiais ir savybėmis. Tačiau Lietuvos mokslininkų darbuose (A.Vosyliūtės 1995, L. Astros 1995, G. Maniukaitės 1992, A. Prakurotienės 1998 , J. Trinkūno 1995 ir kt.) atsispindi tai, jog yra atsiribojama šioje srityje jaunuolių tyrimais jų gyvenimo planų, vertybinių orientacijų, elgesio motyvacijų pačiose įvairiose gyvenimo veiklos sferose, atžvilgiu – nuo mokyklos suolo iki gamybos, laisvu laiku nuo mokymosi ir nuo darbo, kasdieninėje buityje bei kolektyvo gyvenime. Tačiau kultūrinis kontekstas nėra detalizuojamas, nors aišku, kad socialinių grupių komunikacija, komunikacija pačios grupės viduje negali vykti nesusidurdama su skirtingomis kultūromis bei jos sąlygojamais ypatumais. Tą sąlygoja pati kultūra, kuri yra daugiasluoksnė, hierarchinė ir pilna vidinių prieštaravimų, t.y. *mes gyvename visuomenėje, kuri yra multikultūrinė*. Ir multikultūrą turime suprasti kaip skirtingų kultūrų universalizaciją, o ne unifikaciją; suprasti, kad multikultūra tai lygiavertis skirtingų kultūrų (nacionalinių, etninių, religinių ir pan.) savitumo vieno šalia kito egzistavimas, kai viena kultūra nenustelbia ar kokybiškai nepakeičia kitos.

Paauglystėje, jaunystėje santykis su pasauliu labai skirtingas: ne tik kiekvienas jaunuolis įsitraukia į santykius, bet ir ištisos grupės įsitraukia į tarpusavio sąveiką ir, tuo būdu, žmogus tampa daugybės skirtingų santykių subjektu. Tokių *santykių specifika tame, kad čia ne tik susitinka individas su individu ir sąveikauja tarpusavy, bet susitinka tam tikrų visuomeninių grupių (klasių, profesijų, kultūrų ir pan.) atstovai*. Tokie santykiai kuriami ne simpatijų ir antisimpatijų pagrindu, bet remiantis tam tikru statusu, kurią užima kiekvienas iš jų visuomenės sistemoje. Tai yra individų kaip tų socialinių grupių atstovų santykiai. Ne išimtis ir tai, jog tas specifiškumas gali atsirasti ir dėl kultūrinių skirtumų. Mokytis, o ypač į profesines mokyklas, kurios yra specifiškos profesinio ugdymo prasme, susirenka mokytis jaunuoliai iš skirtingų regionų (miesto ir kaimo). Jaunimas iš kaimo sudaro mokykloje didesnę dalį. Jų elgsena, įpročiai, intersai ir bendravimas turi savų ypatumų. *Trinkūnas (1995) išvelgia, jog "tradicinėje kultūroje žmogų charakterizuoja jo būdas, elgsena ir jo pasaulėjautos vertybės – gėrio ir blogio samprata, taip pat auklėjimo tradicijos" (1995, p. 100)*. Ir, žinoma, kiekvieno moksleivio kaip individo santykis su gamta, su jį supančiu pasauliu, žmonių tarpusavio bendravimas – taip pat skirtingas. Todėl *galima išskirti kaimo ir miesto kultūros kaip specifines ir kartu specifinę jų tarpusavio sąveiką*. Taigi kultūros raiška turi būti tokia, kad kaimo kultūros atstovų, mažumos grupės turi būti laisvos, nes anot *McLaughlin (1997)* svarbu

„...demokratinėje visuomenėje, kad išlaikytų tuos elementus, kuriuos jos pačios mano esant svarbiausius savo etniniam identitetui – nesvarbu, ar kalbėsime apie priklausymą tam tikrai religijai, ar apie gimtosios kalbos išsaugojimą savo namuose ir savo etninėje bendruomenėje, nebijant kitų grupių nepalankaus nusistatymo ar persekiojimų“ (1997, p. 52).

Ekonominiai, politiniai, socialiniai pokyčiai Lietuvoje pastaraisiais metais daro didelę įtaką visuomenės narių vertybinėms orientacijoms. Ir ypatingai socialinės bei kultūrinės informacijos antplūdis iš Vakarų, jų gyvenimo stilius, elgesio normos, vertybės veikia mūsų jaunimą, keičia prioritetus. Kaip pažymi Šeščilienė (2000) „Kiekviena kultūra, kiekviena visuomenė, kiekviena valstybė turi tam tikrą bendrą vertybių rinkinį, kuris sujungia ir palaiko žmonių bendruomenę, tačiau tuo pat metu jie leidžia atsiskleisti ir atskiros asmenybės individualioms vertybėms“ (2000, p. 32).

Lietuvoje istoriškai susiklostė, kad yra didžiuliai skirtumai tarp miesto ir kaimo, kurie pasireiškia įvairiose srityse – darbinėje veikloje, laisvalaikyje, požiūryje į tam tikras vertybes bei pačiame gyvenimo būde. Be to miesto ir kaimo žmonės, neišskiriant nė jaunimo, skirtingai suvokia kultūros vertybes, o tai sąlygoja neišvengiamą konfliktinių situacijų susidarymą, santykių specifiškumą bei problemiškumą.

Gaižutis „Kultūros vertybėse ir etzacuose“ (1993) atkreipė dėmesį į tai, kad ankstenė agrarinė politika žemdirbį pavertė pilku žvirbliu ir net pati idėja apie miesto ir kaimo spartų suartėjimą iš esmės buvo klaidinga. Miesto ir kaimo žmonių gyvenimo būdo ar stiliaus savitumai nepakinta vien dėl ekonominių sąlygų: jie susiję su žmonių įsitikinimais, tradicijomis, papročiais ir psichologija. Per pastaruosius dešimtmečius nemažai kaimiečių persikėlė į mažesnius ar didesnius miestus. Ir toks daugelio pajudėjimas iš gimtojo lizdo paliko savo antspaudą tiek miesto, tiek kaimo kultūroje. Šiuolaikinis mūsų kaimas, kuriam įtakos darė šiokia tokia technikos raida, palengva keitėsi, kai kur išoriškai persitvarkė miesto pavyzdžiu, vienur kitur įveikė savo trūkumus dėl sunkaus, vergiško rankų darbo. Bet jaunimas vis tiek nori kuo greičiau ištrūkti, pabėgti iš savo namų. Viena svarbiausių jaunimo bėgimo į miestus priežasčių galime laikyti ne tik nepasitenkinimą darbo sąlygomis, bet ir dideles kliūtis, norint pasirinkti įvairesnes profesijas ir kultūros vertybes. Tačiau atsidūrę svetimoje erdvėje, susidūrę su skirtingais požiūriais, naujais laisvalaikio leidimo būdais, jie bando išsaugoti savo tėvų diegtas vertybes nuostatas, gyvenimo būdą, antra vertus, stengiasi įsilieti, pritaipyti prie miesto jaunimo, kartais atsiduria sudėtingose, dviprasmiškose ar net konfliktinėse situacijose. Sąlygos kilti konfliktams susidaro ne tik dėl tradicinių vertybių, bet ir dėl skirtingos studentų įgytos bendravimo patirties šeimoje, kuri priklauso nuo tėvų ir kitų narių išsilavinimo, užsiėmimo, priklausymo vienam ar kitam socialiniam sluoksniui, pajamų, šeimos sudėties, jų tarpusavio santykių ir pan.

Tokie autoriai kaip „Fichteris, Tiptonas pažymi: kultūros vertybių perteikimo naujoms žmonių kartoms procesai – neatskiriami nuo svarbiausių socialinių, ekonominių ir politinių

institucijų funkcijų“ (*Astra, 1993, p. 42*). Vadinasi, ir mokykla privalo įnešti savo indėlį – paaiškinti bei teisingai įvertinti kultūrinę įvairovę. Kad jaunimas įsisąmonintų, jog jie yra skirtingi kultūros prasme, tačiau puikiai gali gyventi kartu, pasiimti vienas iš kito kas geriausia ir pripažinti vienas kito vertę. „Žmogus be savo tautinių ir istorinių šaknų, be kultūrinės atminties tampa mankurto, jo dvasia skursta, dorovė menksta. Tačiau poreikiai neišugdyti, imunitetas nesudarytas. Apatija ir nihilizmu apsikrėtė jaunimas dėl dvasinės ir bendros kultūros stokos“ (*Prokurotienė, 1998, p. 70.*).

Nors šiuo metu ir Lietuvos mokslininkai yra susidomėję jaunimo gyvenimu, kultūra, propaguojamomis vertybėmis, tačiau jų darbuose nėra gausu duomenų, plačiau analizuojančių miesto ir kaimo kultūrų ypatumus, reikšmingumą ir įtaką bendravimui besimokančiųjų grupėje. Bet kurios švietimo institucijos tikslas remtis tuo, jog suteikiamos žinios, mokėjimai ir įgūdžiai, reikalingi ne tik tam, kad jie išaugtų aktyvūs visuomenės nariai, bet ir tam, kad išryškėtų jų individualybės, kad jie visiškai taptų laisvi nuo išankstinių ir primestų stereotipų, atspindinčių jų „vietą“ toje visuomenėje, nes“...bet koks bandymas primesti jaunuoliui išankstinėmis griežtomis nuostatomis pagrįstą „kultūrinį identiškumą“ suprantamas kaip „visiškai klaidingas“, nes reiškia „jo ar jos laisvės apribojimą apspręsti savo tolimesnio gyvenimo kelio pasirinkimą“ (*McLaughlin, 1997, p. 55*).

Temos aktualumas ir problema

Siekiant pagrįsti nekonfliktinę miesto ir kaimo moksleivių sąveiką profesinėje mokyklos grupėje kaip multikultūrinę, būtina identifikuoti galimybes, įtakojančias šių kultūrų raišką, kuri savo esme yra multikultūrinė.

Tyrimo objektas

Profesinės mokyklos moksleivių grupė.

Tyrimo hipotezė

Profesinėje mokykloje mokosi mokiniai, atstovaujantys dviejų tipų kultūras – miesto ir kaimo. Šios kultūros skiriasi, todėl jų pagrindu mokinių grupėse gali formuotis kultūriniai konfliktai. Siekiant parengti prevencinę multikultūrinę mokinių sąveikos grupėje programą, būtina atlikti kultūrų konflikto galimybių tyrimą bei išsiaiškinti jo raišką įtakojančius veiksnius ir sąlygas.

Tyrimo tikslas:

Teoriškai pagrįsti ir empyriškai ištirti miesto ir kaimo kultūrinio konflikto raiškos galimybes profesinės mokyklos aplinkoje ir numatyti metmenis prevencinėje programoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti miesto ir kaimo kultūrų konflikto esmę ir prielaidas multikultūrinei sąveikai profesinėje mokykloje.
2. Atlikti empyrinį tyrimą ir išsiaiškinti kultūrinių konfliktų susidarymą įtakojančius veiksnius ir sąlygas profesinės mokyklos moksleivių grupėje.

3. Numatyti bekonfliktinės multikultūrinės sąveikos socialinės – pedagoginės prevencijos programos metmenis.

Tyrimo metodai:

Teorinės literatūros analizė, metaanalizė, mokyklinės dokumentacijos analizė, anketa (raštu, su uždaro ir atviro tipo klausimais), socialinis testas (elgesio strategijų konflikto metu nustatymui), sociometrinis mokinių individualaus statuso grupėje tyrimas.

Tyrimo imtis

Kultūrinių (miesto ir kaimo) konfliktų raiškos galimybės profesijos mokyklos mokinių grupėje.

Metodologija

Multikultūrinė individo raiška yra suprantama kaip kultūros subjekto raiška grupėje per tarpusavio sąveiką, kuri savo esme yra multikultūrinė. Tyrimas grindžiamas tarpasmeninių interakcijų grupėje.(Dž. Midas, 1934; K. Levinas, 1935; K. Rodžersas, 1970) ir kauzalinės atribucijos (F. Heideris, 1958; Dž. Kelis, 1972) teorijomis, kurių pagrindu analizuojami veiksniai, įtakoiantys kaimo ir miesto kultūrą. Taikant fenomenologinį (E. Huserlis, 1900-01, V. Franklis, 1975) požiūrį į kaimo ir miesto mokinių kultūros raišką, ji yra interpretuojama per pačių moksleivių sąveiką grupėje, nustatant būtiną patyrimą bekonfliktinei sąveikai ir išsiaiškinant moksleivių įgytas elgsenos strategijas. Moksleivių kultūra nėra išskiriama kaip specifinė bendros mokyklos kultūros atžvilgiu. Jos ypatingumas moksleivių grupėje yra identifikuojamas per miesto ir kaimo kultūrų raišką. Moksleivių santykių grupėje tyrimas remiasi klasikine Dž. L. Moreno (1934) grupių teorija (priėmimo, atstūmimo, izoliavimo santykiai) ir tarpusavio santykių teorija, kurioje atichiškai susiformuoja izoliuotojų, atstumtųjų, priimtųjų, mėgstamųjų, žvaigždžių grupės ir atsiranda sąlygos konfliktui.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro: įvadas, pirma dalis – miesto ir kaimo kultūrų teorinis apibūdinimas, nusakant pačios kultūros sampratą, rūšis, funkcijas pateikiant kultūrų konflikto jo prevencijos sampratą, prielaidas, atskleidžiant profesijos mokyklos grupės multikutūriškumą; antra dalis – kultūrinių konfliktų susidarymo veiksnių ir sąlygų grupėje tyrimas.

Tyrimas orientuotas į 19 – 21 metų jaunimą, besimokantį profesinėje mokykloje.

I. TEORINIAI MIESTO IR KAIMO KULTŪRŲ KONFLIKTO PAGRINDAI

1. Miesto ir kaimo kultūrų apibūdinimas

1.1. Kultūros samprata ir funkcijos

Savo erdvės ir laiko parametrais kiekviena kultūra glaudžiai susijusi su savo kūrėju – žmogumi. Joje įtvirtinama specifinė žmogaus, gamtos ir visuomenės vienovė, kurioje lemiamas vaidmuo priklauso žmogaus veiklai.

Mėginant iš esmės apibrėžti tai, kas vadinama kultūra arba atsakyti į klausimus, kaip ją reikėtų tyrinėti ir vertinti, atsirado ištisa mokslo kryptis, kurios atstovai atliko daugybę praktinių empyrinių įvairių kultūrų tyrinėjimų, tobulino jų metodiką. XIX amžiuje prasidėjusių etnografinių tyrimų pagrindu susiformavo kultūrinės ir socialinės antropologijos šakos, padėjusios pagrindą tolesniems moksliniams kultūros tyrinėjimams bei vertinimams. Pirmasis kultūros apibrėžimą 1871 m. pateikė E. B. Tylor „Kultūra arba civilizacija plačiąją etnografinę prasme yra kompleksinė visuma, apimanti žinias, meną, moralę, teisę, papročius ir bet kokius kitus sugebėjimus bei įgūdžius, kuriuos įgyja žmogus kaip visuomenės narys“ (Bieliauskas, 1993, p. 12).

Lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje (1980) kultūros terminas apibūdinamas taip: „Kultūra (lotyniškai cultura – apdirbimas, ugdymas, auklėjimas, lavinimas, tobulinimas, vystymas, garbinimas), socialinė sistema, kurios funkcionavimas užtikrina materialinį ir dvasinį vertybių kūrimą, panaudojimą ir perteikimą; kultūra apibūdina visuomenės raidos lygį; pagrindiniai kultūros rodikliai – mokinių, kultūros, švietimo, mokslo įstaigų, leidžiamų laikraščių ir knygų skaičius bei jų lygis, kūrybinės iniciatyvos jėga, meninės kūrybos branda, filosofinių sistemų kūrimas ir kt.“

Kultūra yra pagrindinė žmogaus socializacijos sritis, apimanti žmonijos sukaupas žinias, vertybes, normas ir pavyzdžius, atstovaujančius atskirų individų, socialinių grupių, bendrijų ir visos visuomenės dvasiniam pasauliui. Sudvasintas pasaulis vadinamas materialiaja kultūra. Ši patirtis ir veiklos būdai, perduodami iš kartos į kartą, sąlygoja žmonių visuomenėje kultūrinių vertybių funkcionavimą, veikia žmonių bendravimą, jų elgesį ir veiklą. Šiuo požiūriu asmenybės socializacijai svarbios tampa tokios žmogaus socializacijos funkcijos, kaip adaptavimasis esant tam tikroms socialinėms sąlygoms, kurias sudaro nuolat atsinaujinanti žmogaus gyvenimo sritis – kultūra (Juodaitytė, 2003, p. 53).

Galima išskirti ir filosofinį požiūrį į kultūrą. Šliogeris knygoje „Kas yra filosofija?“ (2001) kultūrą mato kaip žmogui reikšmingų ir reiškiančių simbolių visumą. Jis teigia, jog „kultūra susideda iš dviejų rūšių objektų – iš daiktų ir santykių. Visų pirma kultūra apima neaprėpiamą gausybę įvairiausių žmogaus padarytų daiktų <...> Tačiau kultūra yra ne tik daiktai, bet ir santykiai tarp žmonių. Tai ritualų karalystė: politika, moralė, religija, tradicijos, papročiai, teisė, kalba, elgesys ir t.t.“ (2001, p. 61-62).

sukūrė žmonija praeityje ir dabar“ (*Jovaiša, 1993*). Minėtas autorius taipogi pažymi, kad ugdymas ir kultūra yra susiję bei vienas kitą papildo. Ir todėl šiuolaikinių švietimo institucijų vienas iš sėkmingos veiklos garantų – kultūros vystymosi ir funkcionavimo užtikrinimas. Užsienio mokslininkai, tyrėjai, nagrinėję kultūros sampratą, jos raišką, įtaką žmonių elgesiui kultūrą sieja su žmonių gyvenimo būdo specifika, atskirų tautų elgesiu, jų ypatingu pasaulio suvokimu, kuris atsispindi mituose, legendose, religiniuose tikėjimuose, vertybinėse orientacijose, - visame tame, kas suteikia žmogaus egzistavimui prasmę.

McLaughlin (1997) išvardina visuomenės gyvenimo reiškinius (kitaip sakant, kultūros komponentus), kuriuos, jo manymu būtų galima pavadinti „kultūra“:

- „Kalba, įskaitant dialektą, kalbos melodringumas ir idiomos.;
- Įsišakniję papročiai ir religiniai įsitikinimai;
- „Paviršutiniški visuomeninio bendravimo papročiai: šventės ir apeigos, manieros ir etiketas;
- Moralė, ir ypač seksualinė moralė;
- Populiarios pramogos, sportas ir poilsis;
- „Aukštoji“ kultūra, kur dominuoja estetinės vertybės;
- Politinė kultūra, įskaitant įstatymus ir teisingumą, taip pat perspektyvos rasti teisingą konfliktų sprendimo būdą“ (*1997, p. 50*).

Tik per funkcijas realizuojamas kultūros vaidmuo. *Luobikienė (1998)* įvardina tris esmines kultūros funkcijas:

1) *Švietimo – ugdymo funkcija.*

Autorė teigia, kad būtent „kultūra daro žmogų žmogumi. Individas tampa žmogumi, visuomenės nariu, asmenybe per socializaciją, t.y. įsisavindamas savo tautos, savo socialinės grupės ir visos žmonijos žinias, kalbą, simbolius, vertybes, normas, papročius. Asmenybės kultūros lygis apibrėžiamas jos *socializuotumu* – priartėjimu prie kultūrinio palikimo, taip pat – pagal individualių sugebėjimų išsivystymo laipsnį“ (*1998, p. 64*).

1) *Integruojanti ir dezintegruojanti funkcija.*

Čia, remiantis E. Diurkheimu, *Luobikienė (1998)* nurodo, kad kultūros įsisavinimas žmonėms, kaip tam tikros bendrijos nariams, sukelia bendrumo, vieningumo jausmus, kurie yra reiškiami per priklausomybę vienai nacijai, religijai, grupei ir kt. Būtent tokiu būdu pasireiškia kultūros integruojanti funkcija, t.y. ji telkia žmones, užtikrina visos bendruomenės vientisumą. *Luobikienė* teigia: „Tačiau, kokios nors subkultūros pagrindu telkdama vienus, ji priešpastato juos kitiems, atskirdama vienas bendrijas nuo kitų. Todėl gali kilti net kultūriniai konfliktai – vadinasi, kultūra gali ir neretai atlieka dezintegruojančią (skaldymo) funkciją“ (*1998, p. 64*).

2) *Reguliuojanti kultūros funkcija.*

Autorės nuomone, reguliavimas vyksta per socializaciją, kai vertybės, idealai, normos ir kt. tampa asmenybės savimonės dalimi, ir kad kultūra nustato tuos rėmus, kuriuose žmogus gali ir turi veikti. Žmogaus elgesys šeimoje, už jos ribų (mokymo institucijose, darbe ir pan.), laisvalaikio metu su draugais, kasdienėje buityje – visa tai reguliuoja kultūra per įvairių draudimų ir nurodymų sistemą. Pažeidus tuos apribojimus, bendruomenė taiko nustatytas sankcijas, kurios yra palaikomos visuomenės bei pasitelkia šiame darbe į pagalbą įvairias institucines prievartos formas.

1. 2. Kultūros rūšys

Skirtingi kultūros sąvokų apibūdinimai susiję su vienomis ar kitomis teorinių koncepcijų tyrimų kryptimis, kurios buvo ir yra naudojamos skirtingų tyrėjų.

Būdinga kultūrą sieti su bendruomenės gyvenimo ypatumais. Jos atstovas *K. Visleris (Belik, 2000, p. 12)* teigė, kad gyvenimo būdas, kuriuo seka gentis arba bendruomenė, vadinama kultūra ir, kad genties kultūra yra tikėjimo ir praktinės veiklos visuma.

Ypatingą vietą užima struktūrinė kultūros kryptis. Labiausiai charakteringos šios kryptys: a) kultūra – tai, galiausiai, ne daugiau kaip organizuotos pasikartojančios visuomenės narių reakcijos; b) kultūra – tai įgyto elgesio ir elgesio rezultatų, kurių komponentai dalijasi ir perduodami duotos visuomenės nariams kaip palikimas, derinys. Atskirai reikėtų paminėti vieną iš anksčiausiai atsiradusių krypčių – kultūrinę antropologiją. Antropologai, kada kalba apie žmonių kultūrą, paprastai turi galvoje bendrą, visuomeniškai įgytą gyvenseną, būdingą grupei žmonių, įskaitant jų kopijuojamą, kartojamą mąstyseną, jauseną ir elgseną. Todėl daugelis antropologų yra linkę žiūrėti į kultūrą kaip į grynai psichinį reiškinių. Kultūra prilyginama kompiuterio programai, kuri visada pasako, kaip elgtis įvairiomis aplinkybėmis.

Psichologiniai antropologai ilgą laiką domėjosi santykiu tarp kultūros ir mąstymo proceso (kaip žmonės mąsto). Anot *Harris (1998)* „schemos sąvoka, perimta iš kognityvinės psichologijos, gali atskleisti, kaip mintys apie kultūrą yra organizuotos individų mąstyme. Schemos teikia žmonėms supratimo apie pasaulį ir supratimo, kaip reikia elgtis, jausti ir mąstyti, supaprastintus modelius. <...> „Kultūros skiriasi savo schemų rinkiniais (*Harris, 1998, p. 223*).

1. 3. Miesto ir kaimo subkultūrų samprata

„Subkultūra - normų ir vertybių sistema, skirianti tam tikros grupės kultūrą nuo visuomenės daugumos kultūros“ (*Luobikienė, 1998, p.37*).

Kiekviena visuomenė turi bendrų kultūrų. Bet padėtis yra dar sudėtingesnė, kadangi žmonių visuomenės, ypač turinčios valstybę kaip politinės organizacijos formą, dažnai turi pogrupius, pasižyminčius daugiau ar mažiau skirtinga gyvensena. Kalbėdami apie tokioms grupėms būdingus kultūros modelius, antropologai dažnai vartoja terminą subkultūra. „Kultūrinėje antropologijoje

(Harris, 1998) šiuo terminu pabrėžia, kad visuomenės kultūra nėra vienoda visiems jos nariams. Todėl net mažos visuomenės turi vyrų ir moterų subkultūras, o štai didesnėse ir sudėtingesnėse visuomenėse aptinkamos subkultūros yra susijusios su etniniais, religiniais ir klasių skirtumais.

Savo darbe iš visos kultūros išskyriau miesto ir kaimo kultūras būtent tuo pagrindu, kad jos (kaip ir etninės, religinės ir pan. grupės), viena nuo kitos skiriasi, ir kad šių kultūrų atstovų elgsena, požiūris į vertybes ir bendrai pats gyvenimo būdas bei aplinka yra skirtingi.

Miesto kultūros ypatumai

Miestas tai socialinė – erdvinė visuomenės egzistavimo forma, tai daiktiškai ir socialiai organizuota gyvenimo aplinka, tam tikra socialinė bendrija. Socialinė bendrija yra suprantama kaip visuma žmonių, kuriuos charakterizuoja jų gyvenimiškos veiklos sąlygos, bendros tarpusavio sąveikos grupės, priklausomybė tam tikrai teritorijai bei vieniems ar kitiems socialiniams institutams ir organizacijoms. Socialinė bendrija gali būti mažos ir didelės žmonių grupės. Pirmosioms būdinga tiesioginės asmeninės sąveikos, kontaktai, kurie susiformuoja tikrai tarp nedidelio partnerių skaičiaus. Antroji suprantama kaip daugiataukstantinės žmonių grupės, išmėtytos didelėse erdvėse, ryškiai tarp kurių negali būti apriboti tiesioginiais kontaktais. Joms priskiriamos klasinės, nacionalinės, teritorinės ir kitos bendrijos.

Miestas priskiriamas socialinei teritorinei bendrijai, kurios sociokultūrinė situacija turi savo skiriamąsias ypatybes. Jos dauguma atvejų sąlygotos miesto aplinkos, to žmogų supančio socialinio pasaulio, į kurį įeina materialinės ir dvasinės individų, kurie yra įtraukti į visuomeninius procesus, egzistavimo, vystymosi ir veiklos sąlygos.

Vanagas (1996), remdamasis L.Virtu, išskiria *tokius miesto visuomenę apibūdinančius bruožus:*

1. šeimos autoriteto, jos tradicijų silpnėjimas,
2. profesinis ir socialinis visuomenės susisluoksniavimas,
3. didelis žmonių mobilumas,
4. aktyvus dalyvavimas neformaliose grupėse,
5. erdvinis visuomenės grupių atsiskyrimas,
6. kaimynystės ryšių silpnėjimas, apskritai socialinių kontaktų anonimiškumas, paviršutiniškumas, trumpalaikiškumas,
7. pakantumas žmonių skonių, pomėgių, elgsenos įvairovei,
8. nuasmeninta, neįsakmi visuomenės kontrolė (*1996, p. 31*).

Miesto aplinka – tai kiti žmonės, jų tarpusavio sąveikos būdai (bendradarbiavimas, konkuravimas, kompromisas, prisitaikymas ir kt.), žmogaus požiūris į artimiausią socialinę aplinką, kurie yra svarbiausi sveiko žmogaus išgyvenimo ir reprodukcijos faktoriai sveikoje aplinkoje. *Šiuolaikinės gamybos dinamika*, susijusi su moksliniu – techniniu progresu, veda prie darbo

intelektualizavimo ir asmenybės vystymo, bet tuo pat metu daugumai žmonių sukuria ir problemų. Automatizacija, darbo diferencijavimas, naujų pramonės šakų ir gamybinių sistemų vystymas, kompiuterizavimas reikalauja aukštos žmonių kvalifikacijos, padidinto dėmesio, didelių energijos ir psichinės įtampos sąnaudų, kurie yra nepalankūs žmogaus savijautai. Iš darbuotojų reikalaujama ne tik specialaus pasiruošimo, bet ir aukšto kultūrinio išsivystymo, bendravimo su kitais žmonėmis ir technikos įgūdžių.

Fizinei charakteristikai priskiriami miesto erdvė, žmogų supančių daiktų pasaulis, gyventojų tankumas, vidiniai miesto ryšiai, turintys svarbias psichologines, socialines ir kultūrinės pasekmes. Jie veda į pozityvius socialinius pokyčius – komfortą ir patogumą turtėjimą, tačiau turi ir neigiamos įtakos žmogui. Aukšti statiniai, vienodas jų projektavimas, išdėstymas, didelės erdvės iššaukia pasimetimo ir diskomforto jausmą; gyvenamųjų rajonų išdėstymas periferijoje ir kultūros bei meno įstaigų sutelktumas centre apsunkina priėjimą prie kultūros vertybių; gyventojų tankumo padidėjimas prie tarpusavio santykių komplikotumo; žmogaus buvimas minioje iššaukia nerimą, susierzinimą; priverstiniai kontaktai su kaimynais, miesto transporte ir kitose vietose formuoja ir atitinkamus poreikius.

Ekologinė aplinka sukuria dar vieną krūvį organizmui ir įtakoja sociokultūrinę situaciją. Daug įtakos turi oro, vandens ir visos žmones supančios aplinkos užterštumas, kuris susijęs su transportu ir gamybos vystymu. Žmogus kaip biologinė būtybė jaučia poreikį judėti ir bendrauti su gamta. Tačiau miesto aplinkos sąlygomis, kur vyrauja dirtiniai komponentai, jo santykiai su gamta riboti, nėra būtinos erdvės organizmo biologiniam funkcionavimui. Dėl šito iškyla tam tikros problemos dėl fizinės būklės, negatyvios pasekmės sveikatai. Neatitikimas tarp žmogaus kaip socialinės biologinės būtybės poreikių ir jo gyvenamosios terpės, dirbtinių komponentų plėtra veda prie aiškios adaptacinių mechanizmų perkrovos.

Svarbus aspektas, įtakojantis miesto sociokultūrą, yra *informacinis poveikis*. Jį galima apibūdinti kaip visumą žinių, skirtingų pranešimų, kurie formuojasi visuomenėje, perdavimo procesą. Jie naudojami sociokultūrinių institutų, socialinių bendrijų, grupių ir atskirų individų socialinio tarpusavio poveikio, santykių tarp visuomenės, žmogaus ir gamtos reguliavimui.

Problemines situacijas sukuria ir *socialinės miesto struktūros specifika*. Tai sudėtingas darinys, susidedantis iš daugybės skirtingų, tarpusavy sąveikaujančių, turinčių savo vertybes, normas, įjungtas į informacijos srautus, užimtus įvairiose veiklos sferose ir atliekančius vaidmenis ir funkcijas žmonių, įstaigų ir organizacijų struktūroje. *Socialinė stratifikacija* vykdoma pagal demografinius, klasinius, profesinius, teritorinius ir kitus požymius. Diferencijavimas vyksta ir pagal žmonių vietą visuomeninių santykių sistemoje, jų poreikius ir interesus, vertybes, socialines normas ir gyvenimo pobūdį. Grupės ir bendrijos skiriasi viena nuo kitos sociokultūrinių sistemų orientacija, kurių pagrindu gali formotis kultūrinės bendrijos.

Miesto aplinka įvairi. Ji formuoja naują socialinį – psichologinį asmenybės tipą, kuris

išsiskiria racionalumu, judrumu, pasirengimu pokyčiams, gebėjimu savo interesus suderinti su kitų interesais, susitvarkyti su supančios realybės sunkumais. Miesto terpė, kuri pajungia savyje sudėtingas fizines ir ekologines charakteristikas, intensyvią informacinę poveikį ir socialinės struktūros įvairovę, turi esminį poveikį sociokultūrinei situacijai, kurioje atsiduria žmogus. Šiandien vis labiau aštrėja fiziškai, psichiškai ir doroviškai sveiko žmogaus išgyvenimo ir reprodukcijos miesto aplinkoje problema.

Miesto kultūra dinamiškesnė negu kaimo, todėl jaunimas gali domėtis viskuo: teatru, įvairiais literatūriniais renginiais, vakarais – paskaitomis... Vieni orientuojasi į įprastas kultūros normas, kiti remiasi naujovėmis. Miesto kultūros įvairovė sudaro sąlygas keisti gyvenimo situacijas ir sociokultūrinę aplinką. Yra galimybė eksperimentuoti, veikti, ieškoti naujo moksle, technikoje, mene, siekti aukšto lygio kūrybiškumo. Miesto jaunimui suteikiama galimybė naujai pamatyti problemą, susikurti savo gyvenimo ir veiklos stilių. Prisitaikymai prie naujai susiformavusios dabartiniame greitai besikeičiančiame pasaulyje situacijos, jie iškelia aktualias vertybes ir normas, išsilaisvina nuo pasenusių.

Miesto sociokultūrinė situacija įvardinama kaip sudėtinga. Tai pasireiškia visur: darbe, buityje, informacijos pasikeitime, santykiuose su daiktų pasauliu bei žmonių tarpusavio santykiuose. Tokį sudėtingumą priimta laikyti žmonijos vystymosi rodikliu. Bet jo pasekmės žmogiškojo faktoriaus požiūriu nevienareikšmės. Teigiami pokyčiai siejasi su individo galimybių ribų išplėtimu per savirealizaciją. Bet kyla ir problemų: pasikeitimai žinių sistemoje, vertybėse, normose, gimdo neapsisprendimojausmą. Dėl esamų stereotipų žmogus negali greitai ir adekvačiai reaguoti į pasikeitimus, kurie sukelia nerimą, neužtikrintumą, abejones.

Kaimo kultūros ypatumai

„Kaimo aplinkos socialinis, kultūrinis gyvenimas – tai ypatingai susiję, sąveikaujantys, tradiciniai, iš amžių glūdumos atėję ir dabartinio žmogaus proto sukurti elementai“ (*Būdvytis, 2000, p. 16*).

Mokslininkai – pedagogai, sociologai, psichologai, kuriuos galima prisiminti, kaip A. Gaižutis (1993), V. Kavolis (1995), A. Prakurotienė (1998) ir kt. savo darbuose pažymi, kad žmonių orientacija į vieną ar kitą vertybę labai priklauso nuo gyvenamosios vietos tipo (kaimas, gyvenvietė, miestas), kad kaimo žmogui dėl nuolatinės laisvalaikio stokos ir sunkesnių buitinių sąlygų, nei miesto gyventojui, menkesnės galimybės šviestis, ribotas priėjimas prie naujausių mokslo technologijų.

Istoriškai išsiskiria tokios dvi tendencijos tradicinių lietuvių kaimo bendruomenių gyvenime: a) uždaramas - savo šeimoje, giminėje (apsirūpinant gyvenimo priemonėmis, kaupiant savo pajėgas, didinant nuosavybę, auginant vaikus), b) dalyvaujant visuomeniniuose procesuose – talkinant, kartu švenčiant, tvarkant kaimo reikalus, prekiaujant, dalyvaujant religinėse

apeigose, kultūroje“ (*Vosyliūtė, 1996, p. 110*). Tose bendruomenėse buvo anksti formuojami pagalbos, gailestingumo, globos sampratos bei atitinkama elgsena, kuri garantuodavo savo nariams, patyrusiems nesėkmę, nuskurdus, susirgus, būtiną pagalbą. Ir pasak *Vosyliūtės (1996)* „rūpesčio savo šeimos, giminės, kaimo filosofija buvo svarbus jau senais laikais išugdytas bendruomeninio gyvenimo, kultūros pamatas“ (*1996, p. 111*).

Vosyliūtė rašo, kad asmeninius kaimo kultūrinės aplinkos elementus apsprendžia:

- „Vienas ir tas pats žmonių ratas;
- naujovių nebuvimas;
- asmeninio gyvenimo atvirumas;
- pastovi aplinkinių kontrolė;
- didelė visuomeninės naudos jėga;
- tradicinių normų ir taisyklių galiojimas“ (*Būdvytis, 2000, p. 17*).

Antropologinės psichologijos atstovas *Harris (2000)* teigia, jog „1) mažų grupių ir kaimo visuomenės yra neskaitytos; 2) jų socialinėje organizacijoje yra reikšmingos namų grupės ir giminytė ir 3) nėra ryškios nelygybės taikant technologiją ir naudotus išteklius. Grupės mažybė reiškia, kad kiekvienas asmeniškai pažįsta kiekvieną. Todėl šykštūs, agresyvūs ir viską ardantys individai gali būti grupės pastebėti ir viešosios nuomonės pasmerkti (*2000, p. 141*).

Atskirai galima išskirti tarybinio kaimo jaunimo kultūrą.

Žilcovas (1980) apie kaimo jaunimą ir jo kultūrą sovietiniais metais rašė, kad jaunimas išsiskyrė savo darbštumu, organizuotumu, rimtesniu požiūriu į mokymąsi. Tas tiesioginis dalyvavimas nuo mažų dienų visuose savo tėvų darbuose, valstiečio šeimos gyvenimo sunkumų ir negandų pažinimas, apginklavo jų vaikus gyvenimiška patirtimi, išugdė dalykiškumą ir savarankiškumą, atsakingumą už savo elgesį, darbo būtinumo suvokimą. Tų metų tyrimais buvo nustatyta, kad kaimo jaunimo tarpe besimokančių vidutiniškai daugiau, negu blogai ir labai gerai besimokančių palyginus su miestu. Kaimo jaunimo tarpe mokymosi motyvacijoje pirmą vietą užėmė noras įtvirtinti save ir savo prestižą tarp bendraamžių ir giminių. Šis autorius išskiria tokius pasilikti kaime po mokyklos baigimo motyvus:

- žemės ūkio darbo būtinumo ir svarbumo suvokimas,
- profesijos, susijusios su žemės ūkiu pasirinkimas,
- meilė gimtajam kaimui, nenoras palikti savo gimines ir artimuosius iš kaimo.

Tačiau ir sovietiniais metais, nemaža dalis jaunimo palikdavo savo gimtuosius namus.

Išvykimo iš kaimo motyvaciją *Žilcovas* pažymi tokią:

- noras patenkinti kultūrinius poreikius
- noras dirbti pramonės, kultūros, meno sferose.

Atlikus tyrimus, pagrindiniai tarybinio kaimo jaunuoliai išskyrė tokius reikalavimus draugui: sąžiningumas, jautrumą, ištikimybę, atsidavimą, tarpusavio pagalbą, neįkyrumą, sugebėjimą

suprasti ir palaikyti sunkią minutę. Šie tyrimai taip pat parodė, jog kaime daugiau negu mieste yra smerkiančių trūkumus, tačiau daugiau ir tokių, kurie noriai padeda pasitaisyti.

Kaimas, keičiantis sistemoms, nacionalizacijos ir kolektyvizacijos įtakoje, keitėsi ir pats, migravo, dalinai gal net išsigimė. Tas prievartinis priartinimas prie miesto turėjo daug neigiamų rezultatų. Kas buvo geriausia mieste, ne viskas buvo perteikta į kaimą. Ką galima pastebėti dabartiniu metu kaime tai, kad vis ryškiau matomos socialinių grupių susiskirstymas pagal amžių, išsilavinimo lygį, veiklos charakterį. Ir ypač išsiskiria jaunimo grupė, kuri iš vienos pusės orientuojasi į miesto kultūrą, o iš kitos pusės – į senąją kartą, kuri yra kaimo kultūros nešėja.

Šalyje vykstančios reformos skirtingai įtakojo į žmonių poelgius, jų suvokimą gyventi savarankiškai, darbu, sąžiningu požiūriu į mokslą, valstybę, kurti kitą pasaulį. Kai kuriems jauniems kaimo žmonėms gyvenimo prasme tapo „pirk – parduok“, bėk į vakarus, arba, nieko neveik, girtuokliauk.... Todėl ir kalbėti apie kultūrą, grupių savitarpio klausimus reikia nenutolstant nuo socialinių ekonominių problemų. Jeigu žmogus šeimoje, mokykloje, savo bendraamžių draugijoje nesusiformavo kaip asmenybė, jos kelias komplikuoatas, keliantis daug rūpesčių ne tik jo aplinkai, bet ir valstybei. Jis tolimas bet kokios kultūros įtakai, jis nihilistas, neveiklus, o tai galiausiai veda į veltėdžiavimą, girtuoklystės, narkomanijos liūną. Pamištama, kad nuo amžių iš kartos į kartą buvo perduodamos gyvenimo taisyklės ir normos, kurios per šimtmečius susiklostė tos bendruomenės viduje ir buvo laiko patikrintos.

Skaitymas, tai viena iš jaunimo problemų, o dar pastikslinus, tai galima sakyti, kad bloga skaitymo kokybė. Jaunimas, ypač kaimo, renkasi menkavertes detektyvines knygas, kitaip sakant, bulvarines. Tačiau tarp moksleivių yra tendencija ieškoti gilesnio turinio, filosofinio pobūdžio kūrinių. „Labai maža jaunimo dalis nori pasinaudoti dvasinės kultūros lobiais, nors tai neatskiriama nuo asmenybės, jos dvasinio turto“ (*Prokurotienė, 1998, p. 70*). Neturtingam kaimui su savais kultūriniais ypatumais nemenką įtaką turi neprofesionali kultūrinė „gamyba“ – būrelių, studijų veikla namų sąlygomis. Kūrybiškumo vystymas reikalauja kompleksinio materialinio, organizacinio, ideologinio ir metodinio sprendimų būdų taikymo. Būtent neturtas – dar vienas kaimo kultūrą įtakojantis veiksnys. „Daugelis neturtingų žmonių gyvena namuose, valgo maistą, dirba ir augina šeimas pagal modelius, atkartojančius jų tėvų subkultūrą, ne todėl, kad jų tėvai ugdė juos, kad jie laikytųsi šių modelių, bet todėl, kad neturtingi vaikai susiduria su išsilavinimo, politinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, kurios įamžina jų skurdą“ (*Myers, 2000, p. 10*).

Asmenybės kultūrinio išprusimo kilimas, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti greito civilizacijos vystymosi sukurtas problemas, nemenka dalimi priklauso nuo gamybos tobulinimo, gyvenimo ir buities, materialinės bei dvasinės kultūros, tai yra tos pagrindinės sritys, kurios atspindi kultūrą ir kur yra stebimi ryškiausi kiekybiniai ir kokybiniai skirtumai tarp miesto ir kaimo.

2. Kultūrų konflikto profesinės mokyklos moksleivių grupėje apibūdinimas

2.1. Kultūrų konflikto samprata

Pagal *Myers (2000)* kiekvienoje visuomenėje žmogus turi priešingų interesų. Kasdieniniame gyvenime žmogaus veiksmai turi išmoktą, automatinį charakterį, probleminės situacijos įsisavinant inovacijas reikalauja papildomų pastangų. Dauguma sunkiose sociokultūrinėse sąlygose remiasi savo nusistovėjusiomis vertybėmis, ieško, priima ir aukštai vertina tą informaciją, kuri palaiko juos. Kita informacija tuo metu atmetama ir įvertinama žemai, suveikia apsauginė reakcija, kuri veda prie dažnų klaidų, psichinės įtampos augimo, beprasmiško jėgos ir energijos naudojimo. Net grupės lygmens visuomenėse seni ir jauni, ligoniai ir sveiki, vyrai ir moterys tuo pačiu metu nenori to paties dalyko. Be to, kiekvienoje visuomenėje žmonės nori ko nors tokio, ką kiti turi ir ko nenori atiduoti. Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje tokie konfliktai neretai yra tik viena iš sudėtinių dalių kito konflikto – konflikto tarp skirtingų kultūrų. „Augantis psichologinis poreikis būti unikaliam, viena vertus, sustiprina susirūpinimą asmenybės jausmais ir orumu, sąlygų jos unikalios autentiškumo išraiškai sudarymu. Tačiau sąmoningas susirūpinimas kartu su autentiškumo sąlygų užtikrinimu gali reikšti, kad susilpnėjo individų psichikos spontaniškas pajėgumas jį pasiekti. Kita vertus, unikalumo poreikis motyvuoja, kodėl atgyja susidomėjimas grupės, su kuria asmuo save identifikuoja, tradicijų išskirtinumu. Ir iš tiesų – bet kurios unikalios tradicijos išskirtinumas pasirodo pageidautinas kaip indėlis į reikalaujamą įvairumą, ir net nėra klausama, ką – gėrį ar blogį – gali nešti kuri nors tradicija“ (*Karvelis, 1995, p. 66-67*).

Todėl, kad identifikuoti konflikto priežastis bei pasekmes, reikalinga išanalizuoti pačią konflikto sampratą, tipus, jam būdingus bruožus, jo dinamiką. *Tarptautinių žodžių žodyne (2001)* ši sąvoka apibūdinama taip: Konfliktas – „priešingų nesuderinamų norų, poreikių, tikslų susidūrimas, sukiantis sunkių išgyvenimų“.

Lietuvos mokslininkas, pedagogas *Jovaiša (1993)* pateikia tokią *konflikto sampratą*: konfliktas tai: 1) emocinė – kognityvinė prieštaravimų būseną, kylanti dėl nesugebėjimo pasirinkti priimtino sprendimo skirtingų ar net vienodų tendencijų, norų, alternatyvų konfrontacijos situacijoje (vidinis konfliktas); 2) laikinai neišsprendžiami prieštaravimai tarp asmenų ar grupės žmonių (išorinis, socialinis konfliktas).

Socialinėje psichologijoje konfliktas apibūdinamas kaip „daugiau ar mažiau išreikšta kova tarp dviejų ar daugiau šalių, kurios turi prieštaraujančias nuostatas, veikimo tikslus ar priešinasi agresijai į jos vertybes“ (*Jacikevičius, 1995, p. 67*).

Patį konflikto psichologiją kaip savarankišką kryptį išsiskyrė apie 50 uosius XX a. metus. Konfliktologija kaip santykinai savarankiška kryptis išsiskyrė sociologijoje XX a. 50 –ųjų pabaigoje ir pradžioje gavo „konflikto sociologijos“ pavadinimą. Šis įvykis siejamas su tokiais darbais – P. Darendorfo (Vokietija) „Socialinės klasės ir klasiniai konfliktai industrinėje visuomenėje“ (1957), o taip pat A. Kozero (JAV) – „Socialinių konfliktų funkcijos“ (1956).

Pagal *Jemeljanovą (2000)* konfliktologija – tai žinių sistema apie konfliktų atsiradimo ir vystymosi dėsningumus bei mechanizmus, o taip pat apie jų valdymo principus bei technologijas. Šis autorius išskiria tokius konfliktologijos metodus:

2 lentelė

Konfliktologijos metodai (plg. *Jemeljanovas, 2000, p. 13*)

Nr.	Metodų grupė	Konkretūs metodai
1	2	3
I	Asmenybės tyrimo ir vertinimo metodai	Stebėjimas Apklausa Testai
II	Socialinių – psichologinių reiškinių grupėje tyrimo ir vertinimo metodai	Stebėjimas Apklausa Sociometrija
III	Konflikto diagnostikos ir analizės metodai	Stebėjimas Apklausa Veiklos rezultatų analizė Eksperimentinio interviu metodas
IV	Konfliktų valdymo metodai	Struktūriniai metodai Kartografijos metodai

Kad išsiaiškinti konflikto esmę svarbu išskirti jo pagrindinius požymius ir suformuluoti būtinas ir pakankamas jo atsiradimo sąlygas. Užtenka išskirti tokius du požymius:

- Konfliktas visada kyla priešinga kryptimi nukreiptų motyvų ar svarstymų pagrindu. Tokie motyvai ir svarstymai yra būtina konflikto atsiradimo sąlyga.
- Konfliktas – tai visada socialinio poveikio subjektų priešprieša, kuri charakterizuojama tarpusavio skriauda (moraline, materialine, fizine, psichologine ir pan.).

Visiems konfliktams yra bendra:

- Kiekvienas konfliktas susideda iš serijos epizodinių dalinių konfliktų, kurių kiekvienam būdinga tam tikra seka ir raida. Kartu konfliktas turi ir savo bendrą stabilumą.
- Konfliktas gali būti ne tik neigiamas, bet ir teigiamas. Jo šaknys gali glūdėti individualiame ar grupės kontekste, kurių nežinant nėra galimi konfliktų sprendimai.
- Konfliktai yra susiję su individo ar grupės stabilumu ir pasikeitimais.

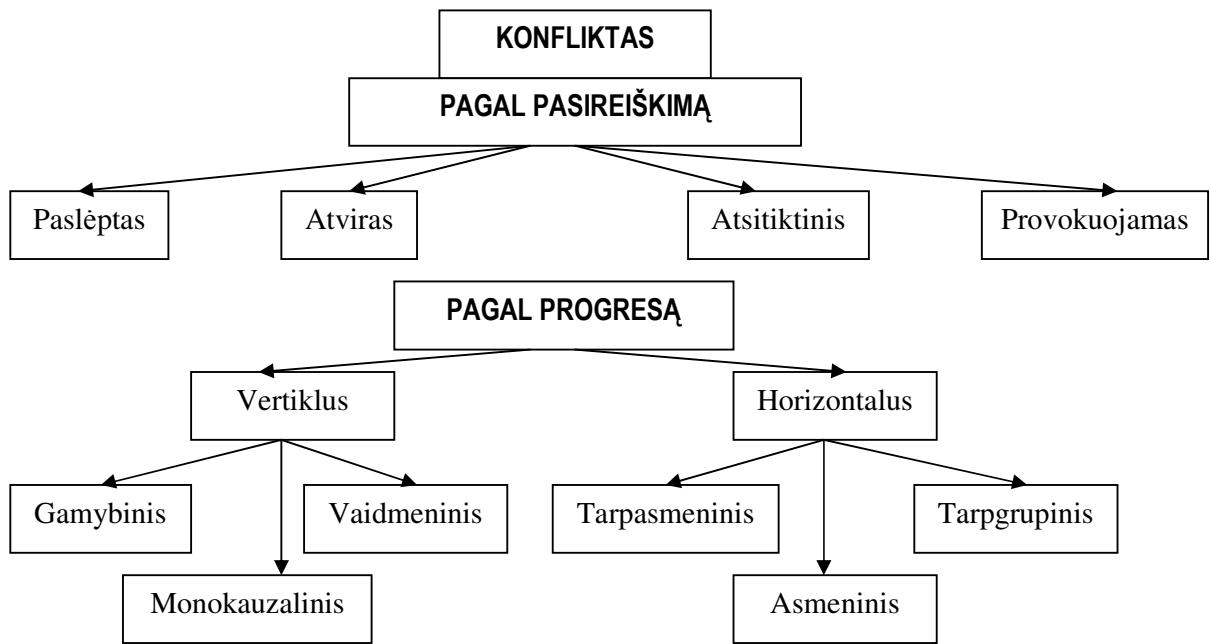
3 lentelė

Konfliktų klasifikacija (plg. *Jemeljanovas, 2000, p. 25*)

Nr.	Kvalifikacijos pagrindas	Konfliktų rūšys	Bendra charakteristika
1	2	3	4
1	Konflikto pasireiškimo sferos	Ekonominės Ideologinės Socialinės – buitinės Šeimyninės - buitinės	Pagrindas – ekonominiai prieštaravimai Pagrindas – prieštaravimai tarp požiūrių Pgrindas – prieštaravimai socialinėje sferoje Pagrindas – prieštaravimai šeimyniniuose santykiuose

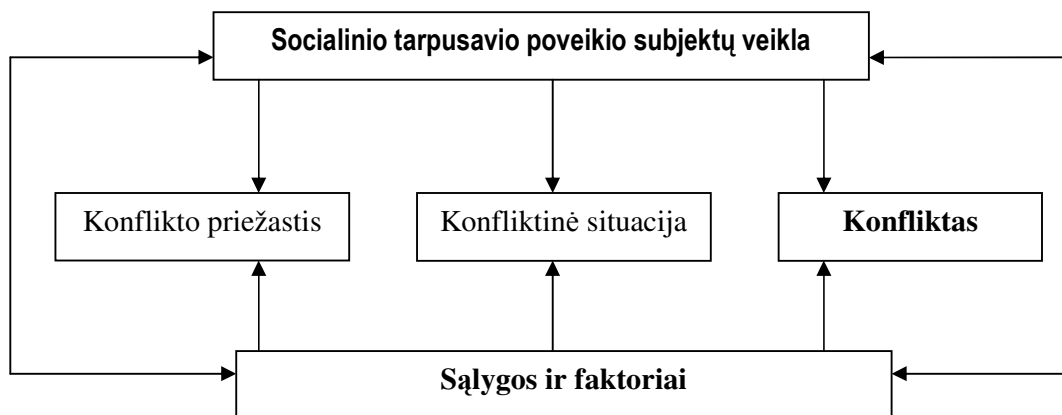
2	Konflikto trukmės ir įtampos laipsnis	Audringai greitai vykstantys konfliktai Aštrūs ilgi konfliktai Silpnai išreikšti ir vangiai vykstantys konfliktai Silpnai išreikšti ir greitai vykstantys konfliktai	Kyla dėl individualių psichologinių asmenybės ypatumų, išsiskiria agresyvumu ir kraštutiniu konfliktuojančių priešišškumu Kyla esant gyliems prieštaravimams Susiję su nelabai giliais prieštaravimais arba vienos iš pusių pasyvumu Susiję su paviršutinėmis priežastimis, yra epizodiški
3	Konflikto tarpusavio sąveikos pasekmės	Asmeniniai konfliktai Tarpasmeniniai „Asmenybė – grupė“ Tarpgrupiniai	Susiję su priešingai nukreiptų asmenybės motyvų susidūrimu Konflikto subjektai – dvi asmenybės Viena pusė asmenybė – kita – mikrogrupė Mažos socialinės grupės ar mikrogrupės
4	Socialinės pasekmės	Konstruktivūs konfliktai Destruktyvūs konfliktai	Tokių konfliktų pagrindas yra objektyvūs prieštaravimai Padeda organizacijos ar kitos socialinės sistemos vystymuisi Tokių konfliktų pagrindas, kaip taisyklė, subjektyvios priežastys. Jie suskuria socialinę įtampą ir veda link sistemos sugriovimo
5	Konflikto objektas	Realistiniai konfliktai Nerealistiniai konfliktai	Turi aiškų objektą Neturi objekto arba esantis objektas nėra gyvybiškai svarbus vienam arba abiem konflikto subjektams

Kultūrų konfliktų kontekste, miesto ir kaimo kultūrų konfliktą (remiantis *Vyšniakovos (1996)* konfliktų klasifikacija) galima priskirti paslėptiems, horizontaliems, tarpgrupiniams (1 pav.)

1 pav. Konfliktų klasifikacija (plg. Vyšniakova, 1996, p. 20)

Bet kuriame konflikte (2 pav.) yra specifiniai atitinkami ryšiai tarp konflikto priežasčių bei susidariusios konfliktinės situacijos.

2 pav. Konfliktų priežasčių, konfliktinės situacijos ir konflikto santykis
(plg. Jemeljanovas, 2000, p. 27)

Tyrėjai labai įvairiai aiškina kultūrų konfliktų priežastis.

Daugeliu atžvilgiu visuomenės kultūra, perduodama iš kartos į kartą, linkusi išlikti panaši. Iš dalies šį gyvensenos perimamumą lemia vadinamoji inkultūracija. „Inkultūracija yra iš dalies sąmoninga, iš dalies nesąmoninga mokymo patirtis, kuria senesnioji karta kviečia, skatina ir verčia

jaunesniąją kartą perimti tradicinius mąstymo ir elgesio būdus.“ (Harris, 1998, p. 8). Kiekviena karta yra išmokyta ne tik kartoti ankstesnės kartos elgesį, bet ir atlyginti už elgesį, kuris atitinka jos pačios inkultūracijos patirties modelį, ir bausti už kitokį ar bent neskatinti kitokio elgesio. Gerai nesuprantant inkultūracijos reikšmės kiekvienos grupės išlikimui, kyla reiškiny, vadinamas etnocentrizmu. Kaip teigia *Harris* „, etnocentrizmas yra tikėjimas, kas savi elgesio modeliai visada esą normalūs, natūralūs, geri, puikūs ir reikšmingi, o svetimi, kadangi yra kitokie, esą laukiniai, nežmoniški, bjaurūs ir iracionalūs“ (1998, p. 9). Žmonės, nepakantūs kultūrų skirtumams, paprastai ignoruoja tokį faktą: jei jie būtų buvę inkultūruoti kitos grupės, dauguma tariamai laukinių, nežmoniškų, bjaurių ir iracionalių dalykų jiems būtų geri. Taigi, etnocentrizmas, viena iš konflikto priežasčių.

Pasak *Daujotyčės* (1997) V. Kavolis kultūrų konfliktus mato: “Vakarų kultūroje vis labiau dominuoja laisvės žaidimai ir reali prievartos našta, tuo tarpu rytų kultūroje išlieka įsitikinimas, kad kultūra yra prigimtis, suvokusi pati save, kad sąžiningas gilinimasis į spontaniškus polinkius, į pribimtį veda prie moralinių reikalavimų“. Tačiau kartu autorius teigia, kad tarp šių skirtingų pusių įmanoma komunikacija. Tikrai svarbu vienai kultūrai neprimesti kitos kultūros principų (1997, p. 177).

Kultūrų konfliktų priežastimi gali tapti kiekvienos kultūros skirtinga išraiška ir gyvenimo tempas. Susidūrimai neišvengiami ir dėl skirtingų vienos ar kitos kultūros normų, kurios reguliuoja leistiną ekspresyvumą, asmeninės erdvės dydį, ir jo elgesio taisyklių: „visos kultūrinės grupės – nuo tautų iki rokerių grupių – sukuria savas socialines normas: savas priimtino ir laukiamo elgesio taisykles“ (*Myers*, 200, p. 675). Tačiau autoriaus nuomone, šios problemos gali būti sprendžiamos, nes žmonės, dirbdami, žaisdami ir gyvendami su įvairių kultūrų atstovais, gali geriau suprasti, kaip juos veikia jų pačių kultūra ir išmokti vertinti kultūrų skirtingumą. „Svarbiausias iš visų panašumų – skiriamasis mūsų rūšies bruožas – tai didžiulis gebėjimas mokytis ir prisitaikyti“ (*Myers*, 2000, p. 674).

Tik suvokdami, kaip žmonės yra panašūs tuo, kad yra skirtingi, bus galima normali tarpusavio sąveika, kartu išlaikant savo kultūros tradicijas bei perimant iš kitos kultūros tai, kas yra geriausia. „Šiandien nebe visuomenė turi visiems bendrą kultūrą, bet kiekviena grupė visuomenėje turi savo skirtingą visumą“ (*Daujotyčė*, 1997, p. 177).

2. 2. Profesinės mokyklos grupė kaip multikultūrinė grupė

Atskiro žmogaus kaip asmenybės psichologija ir elgesys iš esmės priklauso nuo socialinės aplinkos. Pastaroji yra sudėtingas visuomeninis darinys, kuriame žmonės tarpusavyje jungia įvairūs, daugiau ar mažiau pastovūs junginiai, kuriuos vadiname grupėmis. Grupės samprata pagal *Jovaišą* (1993) „Grupė – bendraunantys žmonės, susitelkę kuriam nors tikslui pasiekti“. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2001) pateikia kelis grupės apibūdinimo variantus: „Grupės

(vok. grupe): 1) keletas asmenų, gyvulių ar daiktų, esančių vienoje vietoje; <...> 2) asmenų, kuriuos sieja bendri tautiniai, etniniai ar religiniai interesai, sambūvis; 3) visuma žmonių, kuriuos sieja bendri interesai ar bendras darbas“. *Jacikevičius (1995)* teigia, kad „grupėmis galima laikyti tik tokius žmonių sambūrius, kuriuose tarp atskirų grupę sudarančių individų yra bendrų psichinių reiškinių“ (1995, p. 45).

Susiformuoti grupė gali dėl daugelio priežasčių – dėl to, kad jos nariai galėtų jausti savo priklausomybę kam nors, dėl informacijos vienas iš kito gavimo, dėl to, kad gauti iš ko nors pritarimą arba kad pasiekti tam tikrą tikslą. Visos socialinės grupės sukuria tam tikras normas, siekdamas nustatyti, sutvarkyti, reguliuoti bei įvertinti žmonių santykius bei jų poelgius.

Barvydienė ir Kasiulis „Vadovavimo psichologijoje“ (2001) pateikia bendras visoms grupėms ypatybes:

- Grupės narių tarpusavio elgesio kontrolė (stebi vienas kitą, lygina, orientuojasi vienas į kitą),
- Grupės narių santykių intymumas (kasdien susidurdami puikiai mato, žino net intymiausias kitų grupės narių reikalus, gyvenimo peripetijas).
- Tarp grupės narių neišvengiama konkurencija, galynėjimasis, varžymasis (įvairūs žmonės ir grupės turi savų tikslų, pirmenybę teikia keliems vaidmenims, normoms, kurios gali neatitikti atskirų grupės narių normų bei tikslų. Dažnai įvairios grupės siekia analogiškų ar tų pačių tikslų. Tad tarp jų vyksta konkurencija, jos tampa opozicinės, siekia įrodyti, jog grupė geriausia, svarbiausia, nugalėtoja).
- Kiekvienas grupės narys, nors informintose grupėse oficialiai užima tam tikrą vietą, gauna pareigas, net ir jose realiai išsikovoja tam tikrą poziciją, t.t. funkcinę vietą, padėtį socialinių santykių sistemoje“ (2001, p. 57).

Socialinėje psichologijoje yra išskiriamos tokios grupės funkcijos:

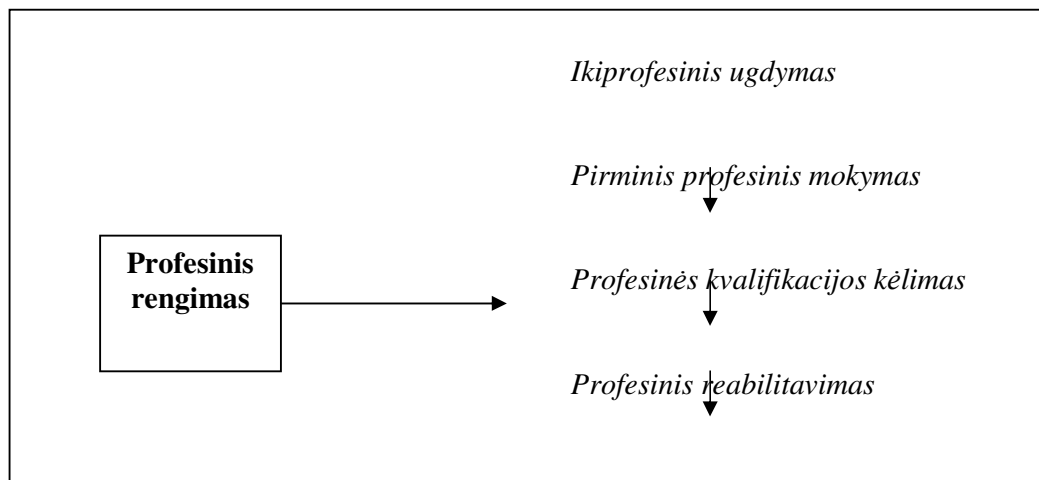
- Grupė patenkina savo narių priėmimo poreikius (draugystės, paramos, pagalbos).
- Grupė padeda savo nariams išlaikyti savigarbos jausmą, nes pats darbas, jo rezultatai gali būti žmogaus vertinimo kriterijai bei saviraiškos priemonė.
- Darbas grupėje mažina nesaugumo, nerimo, bejėgiškumo jausmus.
- Grupė padeda savo nariams išspręsti problemas bei sėkmingai komunikuoti.
- Grupė padeda pažinti gyvenimo tikrovę, nes žmogus grupėje susiduria su požiūrių, nuomonių, vertybių, normų bei interesų įvairove, tai yra ji remia ir stiprina elgesį, kurio tikimasi“ (*Jacikevičius, 1995, p. 57*).

Pagal narių skaičių, galime išskirti dideles ir mažas grupes. Maža grupė – tai nedidelis žmonių susivienijimas (nuo 2 – 3 iki 20 – 30 žmonių), kur juos jungia koks tai bendras reikalas ir jie palaiko tiesioginius tarpusavio santykius vienas su kitu. Ir būtent ši grupė yra betarpiškas poveikio visuomenei ir didelėms socialinėms grupėms (valstybėms, tautoms, nacijoms, partijoms,

klasėms) šaltinis. Mažoje grupėje žmogus praleidžia didesnę savo gyvenimo dalį. Šeimą, profesijos mokyklos grupę taip pat galime priskirti mažai grupei. Mažos grupės gali skirtis tarpusavyje dydžiu, tarpusavio santykių ypatumais tarp narių, veiklos tikslais ir turiniu. Todėl svarbiausios charakteristikos nagrinėjant mažą grupę būtų komunikacijos kanalai, psichologinis grupės klimatas bei grupės normos.

Tiriant grupes labai svarbu atkreipti dėmesį ir į individo kaip grupės nario padėtį toje grupėje.

Profesinį žmonių rengimą *Laužackas (1998)* apibrėžia kaip „nepertraukiamą žmonių ugdymo ir ugdymosi procesą, kurio tikslas suteikti ir nuolat palaikyti jiems tinkamas ir visuomenei reikalingas profesines kvalifikacijas“ (1998, p. 6). Žmogus beveik visą savo gyvenimą yra įsitraukęs į profesinę veiklą ar rengiasi jai. Ir žmogaus bei jo profesinės veiklos santykis nėra pastovus bei vienodas. Ir toks kintamumas leidžia sąlygiškai išskirti žmogaus gyvenime kelis profesinius rengimo etapus (3 pav.), kurių kiekvienas yra savitas, svarbus, specifiškas, reikšiasi atitinkamomis formomis bei būdais. Profesinis rengimas reikšmingas ne tik žmogui, bet ir visuomenei, kuri stengiasi kiek galima daugiau patenkinti žmogaus pasirinkimus.

3 pav. Profesinio rengimo proceso schema (plg. Laužackas, 1998, p. 7)

Kiekvienas etapas yra reikšmingas profesiniame žmogaus gyvenime ir yra neatsiejamas nuo visuotinai priimtų vertybių bei visuomenės gyvenimo dėsningumų.

Aktualiausias šiame darbe – pirminis profesinis mokymas „tai pirmosios specialybės ir kvalifikacijos, teikiančios galimybę pradėti dirbti tam tikrą darbą, įgijimas“ (*Laužackas, 1998, p. 7*). Toks mokymas vyksta įvairiose švietimo įstaigose: profesinėse mokyklose, kolegijose, universitetuose..

Pagrindiniai profesinio ugdymo struktūrinio turinio elementai pagal *Šerną (1998)* yra šie:

1. Žinios (technika ir technologija, komercija, dėsniai, terminai, reiškiniai, faktai, savybės ir kt.), jų sistema,
2. Gamybiniai mokėjimai ir įgūdžiai, jų sistema,
3. Savojo „aš“ realizavimo sistema (savišvietos ir saviugdodos pagrindai, idėjos, protinio ir fizinio darbo kultūra ir kt.),
4. Kūrybinės profesinės veiklos mokymasis,
5. Politechniniai pagrindai,
6. Gamybiniai (vertybiniai, emociniai, kolektyviniai ir kt.),
7. Tokios būsimų profesionalų savybės, kaip šeimininkiškumas, pareigingumas, atsakomybės jausmas, taktas, gerumas, dorumas, patriotinis sąmoningumas ir kt.“ (1998, p. 78).

Lietuvos mokslininkų darbuose yra skiriamas dėmesys profesijos mokyklai, kaip švietimo institucijai, apimančios profesinio mokymo turinį, formas. Tačiau besimokančiųjų profesijos mokykloje grupės nėra išskiriamos kaip multikultūrinės grupės, turinčios savo specifinių bruožų dėl skirtingų kultūrų (miesto ir kaimo) sąveikos, kuri gali būti konfliktinė. Nes šiuolaikinės Europos (taip pat ir Lietuvos) daugumos visuomenių bruožas šiandien – tai sociokultūrinės įvairovės sąlygojamos socialinės problemos. Ir pati valstybė, pasak *Tamašiūno (1998)*, turi ir gali imtis įvairių poveikio priemonių spręsdama kultūrinės integracijos problemas. Tai turi būti siejama su multikultūrinio (interkultūrinio) švietimo sąvoka.

II. MIESTO IR KAIMO KULTŪRINIO KONFLIKTO RAIŠKOS GALIMYBIŲ TYRIMAS PROFESINĖS MOKYKLOS MOKSLEIVIŲ GRUPĖSE

2. 1. Tyrimo strategija ir organizavimas

Tyrimo strategijos apibūdinimas

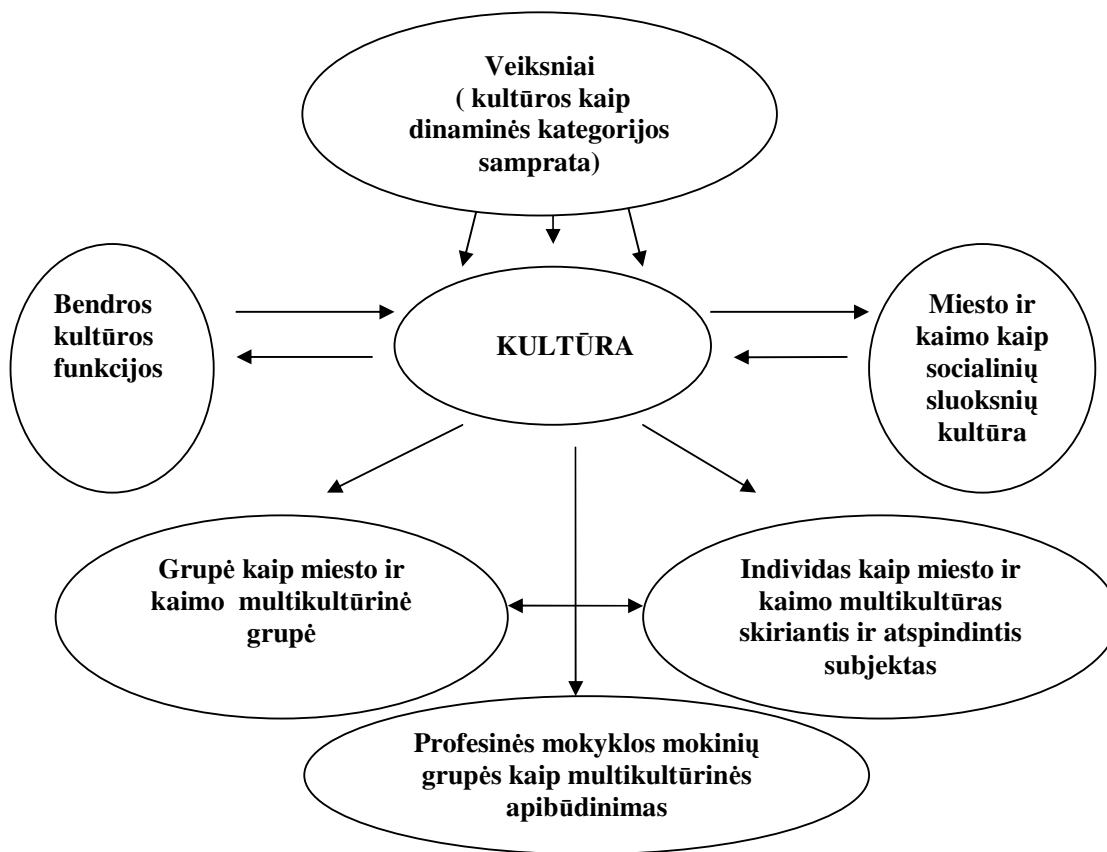
Tyrimo tikslas:

Nustatyti kaimo ir miesto kultūrinių konfliktų susidarymo veiksniai ir sąlygas profesinės mokyklos moksleivių grupėje.

Tyrimo uždaviniai

Išgauti kiekybinių ir kokybinių metodų pagalba duomenis kultūrinio konflikto situacijos apibūdinimui.

Tyrimo strategija orientuota į šiuos metodologinius principus:

4 pav. Tyrimo strategijos metodologiniai metmenys

Tyrimo etapai ir procedūros

Tyrimas turi etapinį pobūdį: etapai išskiriami pagal atskirų metodų naudojimą, kurių kiekvienas sprendžia tam tikrą specifinį tyrimo tikslą. Apibūdinsime tyrimo etapus pagal tikslą

Tyrimo etapai

Etapas	Tikslas	Metodas
1.	Išskirti besimokančių grupes pagal jų sudėtį, t.y. atstovavimą miesto ir kaimo kultūroms bei pasirinkti tiriamąją grupę, kur šis santykis tarp kultūrų vienodas.	Mokyklinės dokumentacijos studijavimas
2.	Išsiaiškinti mokinio bendravimo patyrimo šeimoje įgijimo galimybes, laisvalaikio turinį bei formas, visuomeninį aktyvumą, požiūrį į profesinę veiklą, šalies politinį gyvenimą, tarpusavio santykius.	Anketa (raštu, su atviro ir uždaro tipo klausimais)
3.	Nustatyti miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijos naudojimą konfliktinių situacijų metu.	Psicho – pedagoginis diagnostinis K.Tomas testas
4.	Nusatyti mokinių statusą ir interakcijų pobūdį tarpgrupinėje sąveikoje.	Sociometrija

Tyrimo bazė

Profesinė mokykla

Tyrimo dalyviai

Profesinės mokyklos 2 ir 3 kursų moksleiviai.

Tiriamųjų skaičius: 98 (50 kaimo ir 48 miesto) moksleiviai.

Pagal lytį: 42 merginos ir 56 vaikinai.

Tiriamųjų amžius: 19 – 21 metai.

Tyrimas vyko: 2005 – 2006 mokslo metų eigoje.

Tyrimo etapai:

1 etape, naudojantis mokykline dokumentacija, buvo išskirtos skirtingos pagal sudėtį moksleivių grupės:

- pirmoji grupė: joje mokosi didesnė dalis moksleivių iš miesto (15 miesto, 5 kaimo),
- antroji grupė: joje mokosi beveik po lygiai moksleivių iš miesto ir iš kaimo (11 iš miesto, 10 iš kaimo; 9 miesto , 9 kaimo),
- trečioji grupė: joje mokosi didesnė dalis moksleivių iš kaimo (6 miesto, 11 kaimo; 7 miesto, 15 kaimo).

2 etape toms pačioms moksleivių grupėms buvo pateikta anketa (1 priedas), kurią sudarė 51 atviro ir uždaro tipo klausimai bei teiginiai. Anketos klausimai pagal tematiką yra suskirstyti į tris dalis. Pirmoje dalyje buvo pateikti klausimai ir teiginiai apie tiriamojo šeimą: tėvo, motinos, brolių (seserų) užsiėmimą, išsilavinimą, tarpusavio santykius šeimoje (tipą, konfliktų buvimą), pajamas. Antroje dalyje yra duomenys apie mokinių laisvalaikio turinį, formas, dalyvavimą visuomeninėje veikloje, domėjimąsi šalies politiniu, visuomeniniu gyvenimu. Trečioje dalyje –

moksleivių požiūris į darbo rinką, profesinę veiklą, santykius su mokytojais ir grupės nariais.

Anketos statistiniam reikšmingumui tarp klausimų nustatyti naudota SPSS kompiuterinė programa, kur r – koreliacijos koeficientas, p – statistinė reikšmė, kai reikšmingumo lygmuo $L = 0,05$. *Koreliacija skaičiuota tarp šių anketos klausimų: 2 (ar gyvena kartu su tėvais), 7 (ar yra mylimas vaikas šeimoje), 8 (ar yra šeimoje konflikto), 16 (ar dalyvauja visuomeninėje veikloje), 31 (ar rūpinasi Lietuvos kaimu), 34 (ar rūpinasi Lietuvos ūkininkais), 42 (ar savo noru pasirinko specialybę), 44 (ar patinka pasirinkta profesija), 45 (ką veiks po mokyklos baigimo), 46 (kokie santykiai su pedagogais), 51 (kokie santykiai su grupės nariais) atsakymų.*

5 lentelė

Statistiniai ryšiai tarp pasirinktų klausimų

Klausimas		8	31	34	44	45	46	51
2	r	0,619						
	p	0,000						
7	r	0,449						0,691
	p	0,000						0,000
16	r		0,420	0,628				
	p		0,000	0,000				
42	r				0,738		0,380	0,948
	p				0,000		0,001	0,000
44	r					0,966		
	p					0,000		

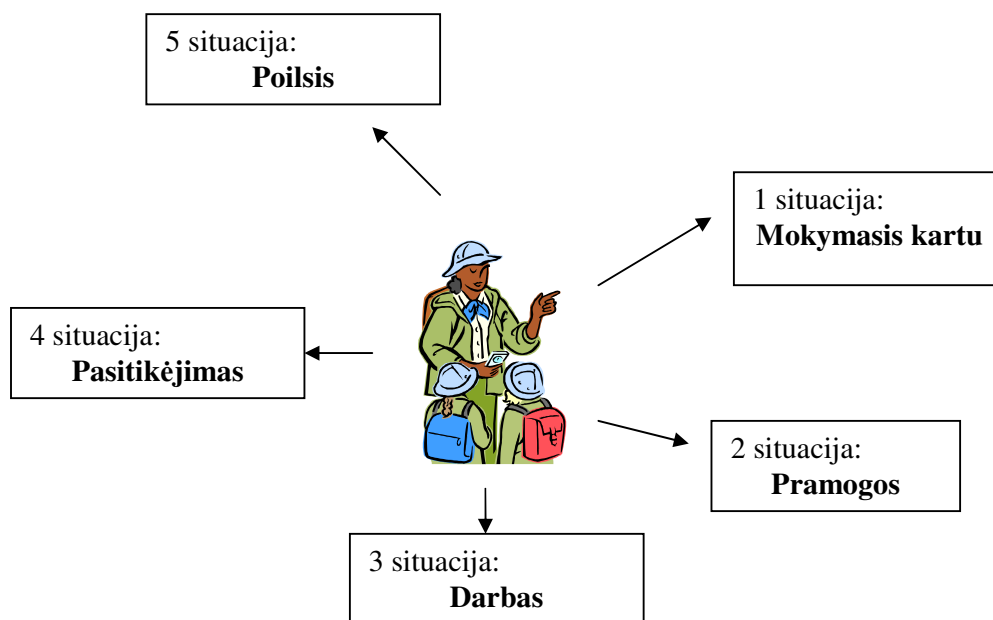
3 etape buvo pateiktas K. Tomas (1977) psicho-pedagoginis diagnostinis testas „Elgesio strategija konflikto metu“ (2 priedas). Šio testo pagalba nustatomi tipiški studentų reagavimo būdai į konfliktines situacijas. Taip pat jo dėka atskleidžiamos asmenybės penkių pagrindinių elgesio strategijų konflikto metu pasireiškimas, išryškinamos mokinių tarpusavio santykių kaitos tendencijos. Tokia tyrimo metodika suteikia galimybę, kiek mokinsys linkęs į konkuravimą ir bendravimą savo grupėje, ar jie siekia kompromiso, vengia konfliktų ir, atvirkščiai, ar stengiasi juos aštrinti.

4 etapas. Tiriamoji grupė, kuri yra kaip eksperimentinė pagal miesto ir kaimo mokinių santykį joje, dalyvavo sociometriniame tyrime. Juo siekiama nustatyti ryšius tarp mokinių elgesio ir jo vietos grupėje bei atskleisti specifinius tarpusavio santykius simpatijos ir antipatijos pagrindu.

Vadovaujantis sociometrijos sudarymo metodika (pagal J. Kolominskį) tiriamiesiems buvo pateiktos kasdienybės situacijos penkiose jų gyvenimo sferose: mokymosi kartu, pramogų, darbo, pasitikėjimo ir poilsio:

1. situacija. Su kuriuo iš grupės narių norėtų (nenorėtų) kartu rašyti referatą.
2. situacija. Su kuriuo iš grupės narių norėtų (nenorėtų) švęsti savo gimtadienį.
3. situacija. Jei nutartų savo bute atlikti remontą, kurį iš grupės narių norėtų (nenorėtų) pasikviesti į pagalbą.
4. situacija. Jeigu sunkiai susirgtų ir pakliūtų į ligoninę, kurį iš grupės narių norėtų (nenorėtų) pirmiausia matyti.
5. situacija. Jeigu loterijoje laimėtų kelionę į Paryžių (ar kitą patinkančią vietą), su kuo iš grupės narių norėtų (nenorėtų) į ja vykti.

Pasirinkimų skaičius buvo ribojamas, t.y. 1 – 3 pasirinkimai. Sociometrijos tyrimui taikoma testą (3 priedas). Gauti duomenys interpretuojami ideografiniais metodais (matricos, sociogramos) ir kiekybiniais metodais (statistinė analizė).

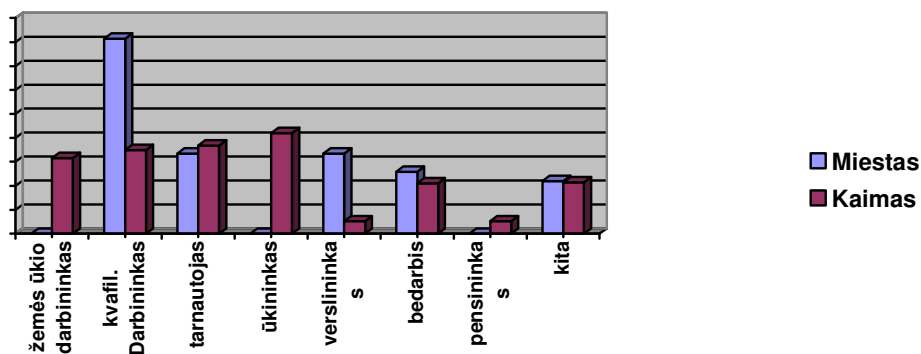
5 pav. Situacijos penkiose mokinių gyvenimo sferose

2. Miesto ir kaimo moksleivių profesinėje mokykloje tyrimo rezultatų analizė

2.1. Moksleivių konfliktinio ir bekonfliktinio bendravimo kultūros sklaidos galimybės šeimoje

Tirtos 3 moksleivių grupės pagal skirtingą sudėtį (miesto ir kaimo moksleivių jose santyki): dvi kontrolinės grupės – jose žymus struktūrinis skirtumas tarp moksleivių skaičiaus grupėje, kai didesnę grupės dalį sudaro miesto ar kaimo mokiniai bei eksperimentinė grupė, kai ryškių

- kvalifikuotas darbininkas (M – 40,7 %, K – 17,5 %),
 - tarnautojas (M – 16,7 %, K – 18,4 %),
 - ūkininkas (M – nėra, K – 21 %),
 - verslininkas (M – 16,7 %, K – 2,6 %),
 - bedarbis (M – 12,9 %, K – 10,5 %),
 - pesininkas (M – nėra, K – 2,6 %),
 - kita (laikinas darbas, namų ūkio tvarkymas: M – 11 %, K – 10,7 %)
- (4 priedas).

6 pav. Miesto ir kaimo mokinių tėvų užsiėmimas

Miesto moksleivių tėvų tarpe dominuoja *kvalifikuoto darbininko* (41,7 %), verslininko (16,7 %) bei tarnautojo (16 %) užsiėmimai. Tarp kaimo mokinių tėvų daugiausia yra *ūkininkų* (21 %), tarnautojų (18,4 %) bei žemės ūkio darbininkų (15,8 %). Mažiausia miesto mokinių tėvų dalis – bedarbiai (13,9 %), o kaimo – pensininkai (2,6 %) ir verslininkai (2,6 %).

Pagal socialinį sluoksnį (5 priedas) apklaustųjų mokinių tėvus galima priskirti dviem sluoksniams: *žemo*: turintys darbą, bet mažai apmokamą (M - 41,7 %, K – 32,7 %); neturintys darbo ir gyvenantys iš pašalpų (M – 13,9 %, K – 13,1 %); *vidutinio*: tarnautojai (M – 16,7 %, K – 18,4 %); turintys privatų smulkų verslą (M – 16,7 %, K – 23,6 %).

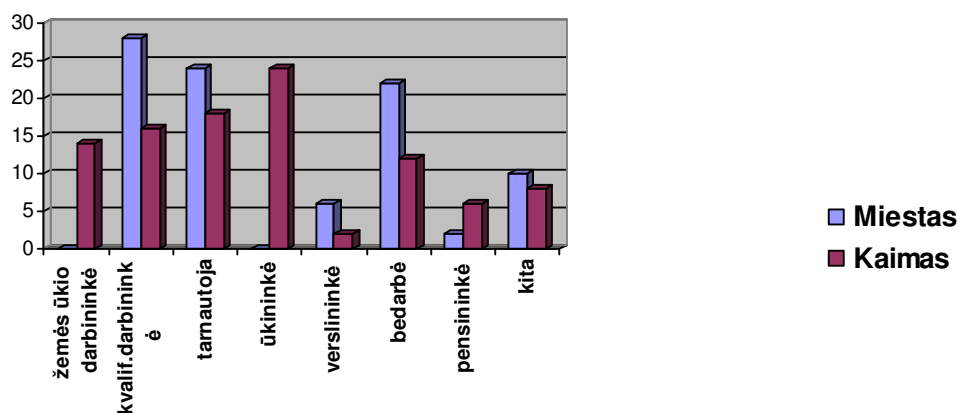
Tyrimo duomenys leidžia teigti, jog *didesnė dalis moksleivių tėvų priklauso žemam socialiniam sluoksniui* (M – 55,6 %, K – 45,6 %).

Kaimo ir miesto mokinių motinų užsiėmimai (7 pav.) yra tokie:

- žemės ūkio darbininkė (M – nėra, K – 14 %),
- kvalifikuota darbininkė (M – 28 %, K – 16 %),
- tarnautoja (M – 24 %, K – 18 %),
- ūkininkė (M – nėra, K – 24 %),
- verslininkė (M – 6 %, K – 2 %),

- bedarbė (M – 22 %, K – 12 %),
- pensininkė (M – 2 %, K – 6 %),
- kita (laikinas darbas, namų ūkio tvarkymas (M – 10 %, K – 8 %) (6 priedas).

Miesto moksleivių motinų tarpe aiškiai domiuoja *kvalifikuotos darbininkės* (38 %) bei tarnautojos (24 %), o kaimo mokinių – *ūkininkės* (24 %), tarnautojos (18 %) bei kvalifikuotos darbininkės (16 %) jų daugiau, nei kaime (12 %). Mažiausia miesto mokinių motinų dalis – pensininkės (2 %), o kaimo – verslininkės (2 %).

7 pav. Miesto ir kaimo mokinių motinų užimtumas

Didžioji miesto ir kaimo tėvų ir motinų dalis yra kvalifikuoti darbininkai bei tarnautojai. Lyginant tėvų ir motinų užimtumą, buvo nustatyta, kad mieste gyvenančių mokinių motinų bedarbių (22 %) daugiau, nei tėvų (13,9 %). Tyrimo duomenys atskleidė, kad tarp miesto ir kaimo bedarbių motinų yra žymus skirtumas: mieste (22 %) yra daugiau neturinčių darbo motinų, negu kaime (12 %).

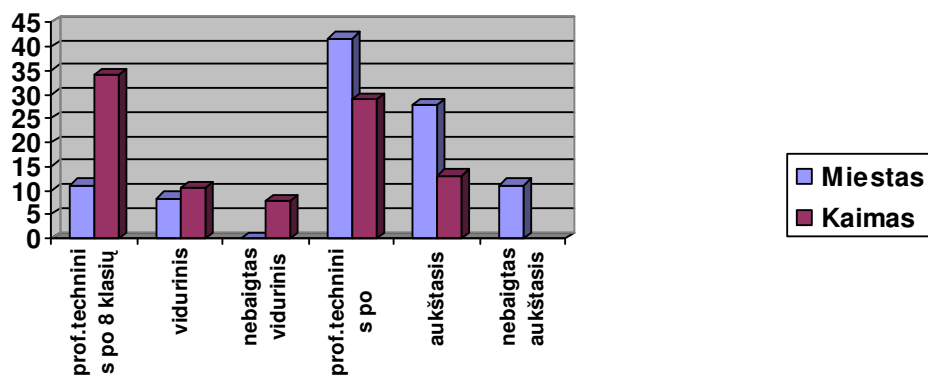
Žymiai skiriasi ir verslu užsiimančių tėvų ir motinų skaičius mieste: tėvų – 16,7 %, motinų – 6 %.

Pagal socialinius sluoksnius (žr. 7 priedas) tiriamųjų moksleivių motinos priklauso žemam: turinčios darbą, bet mažai apmokamą (M – 38 %, K – 30 %); neturinčių darbo, socialiai remtinos (M – 24 %, K – 18 %); vidutiniam: tarnautojos (M – 24 %, K – 18 %); turinčios privatų, smulkų verslą (M – 6 %, K – 26 %).

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad didesnę dalis miesto moksleivių motinų priklauso žemam socialiniam sluoksniui (62 %). Kaimo moksleivių motinų priklausomybė žemam (48 %) ir vidutiniam (44 %) sluoksniams skiriasi nežymiai. Kaime daugiau motinų užsiima smulkiu verslu (ūkininkauja) – 26 %, negu mieste – 6 %.

Visiems tėvams būdingos tokios išsilavinimo rūšys: profesinis techninis po 8 klasių (M –

11,1 %, K – 34,2 %), profesinis techninis po vidurinės (M – 41,7 %, K – 28,9 %), vidurinis (miesto – 8,3 %, kaimo – 10,5 %), nebaigtas vidurinis (M – nėra, K – 7,9 %), aukštasis (M – 27,8 %, K – 13,1 %), nebaigtas aukštasis (M – 11,1 %, K – 5,5 %).

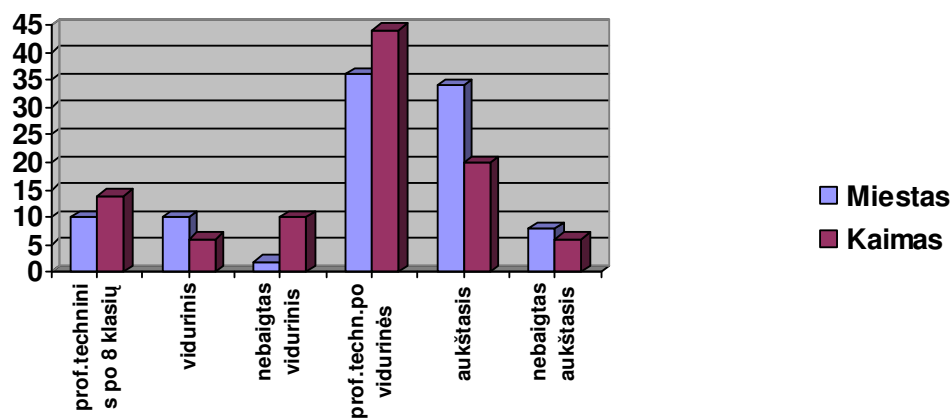
8 pav. Miesto ir kaimo moksleivių tėvų išsilavinimas

Kaimo moksleivių tėvų (34,2 %) daugiau negu miesto (11,1 %) turi profesinį techninį išsilavinimą po 8 klasių. Žymus skirtumas yra ir tarp įgijusių aukštąjį išsilavinimą tėvų; miesto – 27,8 %, kaimo – 13,1 %. Visi apklaustųjų miesto mokinių tėvai yra įgiję išsilavinimą, tuo tarpu 7,9 % kaimo mokinių tėvų nėra baigę vidurinės mokyklos. Šie duomenys leidžia formuluoti išvadą, jog *miesto mokinių tėvų išsilavinimas yra aukštesnis negu kaimo*.

Galima skirti tris grupes tėvų pagal išsilavinimo siekimą - baigtas, nebaigtas išsilavinimas bei skirtingus jo siekimo kelius: 1) profesinis techninis: po 8 klasių ir po vidurinės (M – 52,7 %, K – 63,1 %); 2) vidurinis: pilnas, nebaigtas (M – 8,3 %, K – 18,4 %); 3) aukštasis: pilnas, nebaigtas (M – 38,9 %, K – 18,6 %).

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad *didesnė dalis tėvų yra įsigiję profesinį techninį išsilavinimą* (M – 58,9 %, K - 63,1 %). Kaimo mokinių tėvų (18,4 %) žymiai daugiau negu miesto (8,3 %) turi tik vidurinį (pilną ar nebaigtą) išsilavinimą.

Motinių išsilavinimui būdingi šeši (kaip ir tėvų) išsilavinimo lygiai: 1) profesinis techninis po 8 klasių (M – 10 %, K – 14 %), 2) profesinis techninis po vidurinės (M – 36 %, K – 44 %), 3) vidurinis (M – 10 %, K – 6 %), 4) nebaigtas vidurinis (M – 2 %, K – 10 %), 5) aukštasis (M – 34 %, K – 20 %), 6) nebaigtasis aukštasis – (M – 8 %, K – 6 %).

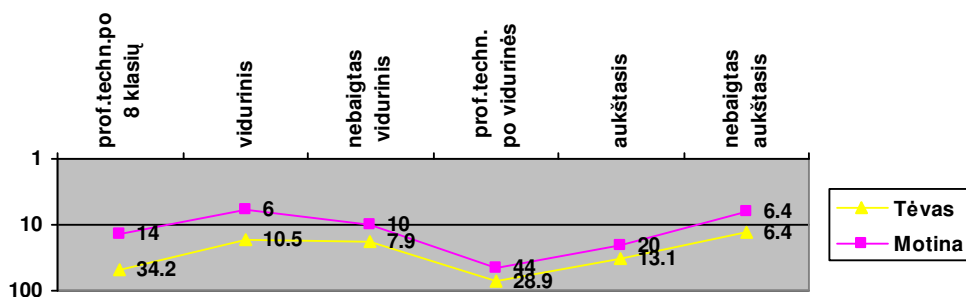
9 pav. Miesto ir kaimo moksleivių motinų išsilavinimas

Daugiausiai tiriamųjų moksleivių motinų turi profesinį techninį po vidurinės mokyklos išsilavinimą (M – 36 %, K – 44 %). Žymesni skirtumai tarp miesto ir kaimo mokinių motinų pagal jų išsilavinimą yra tarp nebaigusių vidurinė mokyklą (M – 2 %, K – 10 %) bei turinčių aukštąjį išsilavinimą (M – 34 %, K – 20 %). Remiantis gautais rezultatais, galima formuluoti išvadą, kad aukštesnįjį išsilavinimą turi miesto moksleivių motinos.

Pagal išsilavinimo siekimą – baigtas, nebaigtas išsilavinimas bei skirtingus jo siekimo kelius išsiskyrė šios miesto ir kaimo mokinių motinų grupės: 1) profesinis techninis: po 8 klasių, po vidurinės (M – 46 %, K – 58 %); 2) vidurinis: pilnas, nebaigtas (M – 12 %, K – 16 %); 3) aukštasis: pilnas, nebaigtas (M – 42 %, K – 26 %).

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad miesto ir kaimo mokinių motinos daugiausiai turi įgiję profesinį techninį išsilavinimą (M – 46 %, K – 58 %).

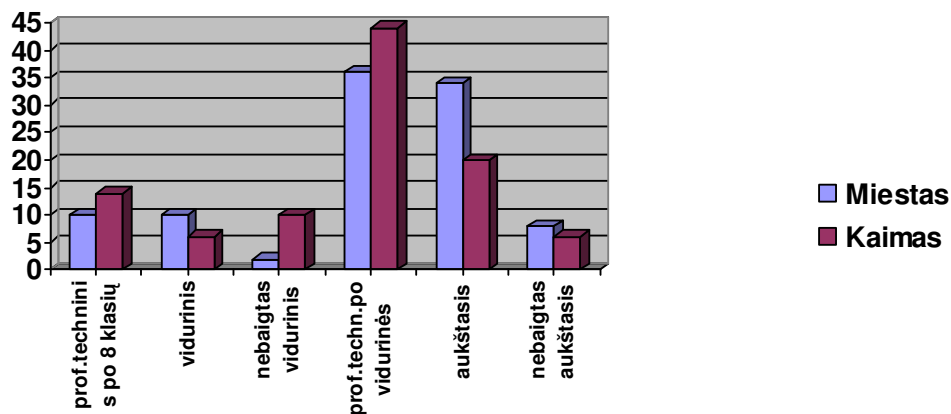
Lyginant tėvų ir motinų išsilavinimą (10 pav.) kaime, galime teigti, jog abiejų tėvų išsilavinime dominuoja profesinis techninis (motinų – 58 %, tėvų – 63,1 %). Tačiau ženkliai skiriasi skaičius tėvų turinčių profesinį techninį (po 8 klasių) išsilavinimą (motinos 14 %, tėvai – 34,2 %) bei profesinį techninį po vidurinės (motinos – 44 %, tėvai – 28,9 %). Gauti duomenys rodo, jog yra nežymus skirtumas tarp turinčių aukštąjį išsilavinimą tėvų ir motinų: motinos – 20 %, tėvai 13 %. Šių duomenų pagrindu galima teigti, jog kaimo mokinių motinų išsilavinimas yra aukštesnis negu tėvų.

10 pav. Kaimo mokinių tėvų ir motinų išsilavinimas

Pagal pajamas vienam šeimos nariui miesto ir kaimo mokinių šeimos pasiskirstė taip: iki 200 Lt – 20 % miesto ir 46 % kaimo mokinių šeimų, nuo 200 iki 400 Lt – 48 % miesto ir 34 % kaimo mokinių šeimų ir daugiau nei 400 Lt – 32 % miesto ir 20 % kaimo mokinių šeimų.

Gauti tyrimo duomenys, leidžia teigti, jog *miesto moksleivių šeimų pajamos didesnės negu kaimo mokinių šeimų*: miesto – 80 %, kaimo – 54 %, kai vienam nariui tenka daugiau nei 200 Lt. *Kaime yra gerokai daugiau (11 pav.) mažas pajamas turinčių šeimų (46 %) negu mieste (20%)*.

11 pav. Miesto ir kaimo moksleivių šeimos pagal pajamas vienam jos nariui

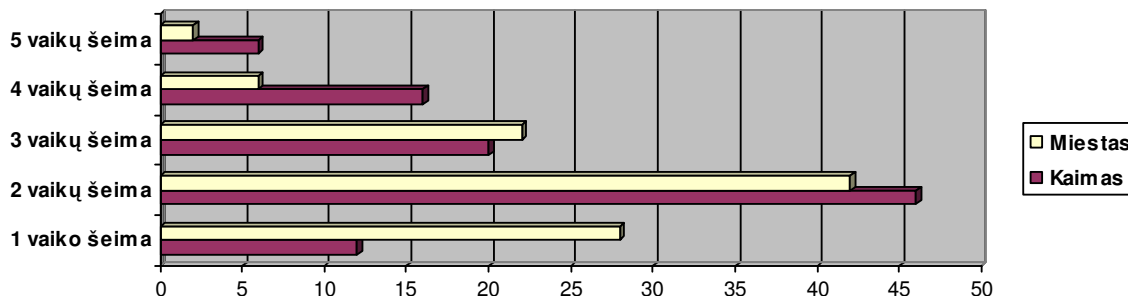
Brolių (seserų) užimtumas ir bendravimo šeimoje patirtis

80 % visų tiriamųjų mokinių turi brolių ar (ir) seserų. Iš jų – 72 % iš miesto, 88 % iš kaimo.

Kaimo ir miesto mokinių šeimos sudėtis ir vaikų skaičius: a) mažos šeimos – šeimos turinčios vieną vaiką (M – 28 %, K – 12 %), turinčios du vaikus (M – 42 %, K – 46 %); b) daugiavaikės šeimos – turinčios tris vaikus (M – 22 %, K – 20 %), turinčios keturis vaikus (M – 6 %, K – 16 %), turinčios penkis ir daugiau vaikų (M – 2 %, K – 6 %).

Tyrimo duomenys leidžia teigti (12 pav.), kad ir *miesto, ir kaimo mokinių šeimose dominuoja mažos šeimos turinčios tik vieną ar du vaikus* (M – 70 %, K – 58 %). Kaime didesnę dalį sudaro dviejų vaikų šeimos (46 %), tačiau kaime daugiau negu mieste šeimų su keturiais vaikais

(M – 6 %, K – 16 %) bei šeimų, turinčių 5 vaikus (M – 2 %, K – 6 %). Žymesnis skirtumas yra tarp šeimų auginančių vienturčius: mieste – 28 %, o kaime – 12 %. Tačiau kaime (42 %) daugiau negu mieste (30 %) daugiavaikių šeimų.

12 pav. Miesto ir kaimo moksleivių šeimos sudėtis ir vaikų skaičius

Mokinių brolių ir seserų užimtumo (6 lentelė) skirtumai: miesto mokinių brolių didesnę dalis yra besimokantys (53,4 %), mažesnę dalis dirbantys (33,3 %), likę 13,3 % mokosi, nei dirba. Iš pastarųjų dažniausiai yra įsigiję profesinį techninį išsilavinimą po vidurinės mokyklos (60 %), 20 % - profesinį techninį po 10 klasių ir 20 % - nebaigę vidurinės mokyklos. Kaimo mokinių brolių 53 % mokosi, 43,7 % dirba ir 3,3 % nei mokosi, nei dirba. Kaimo mokinių dirbančiųjų brolių išsilavinimas yra toks: profesinis techninis po 10 klasių – 28,4 %, vidurinis – 35,8 %, profesinis techninis po vidurinės mokyklos – 35,8 %.

6 lentelė

Miesto ir kaimo moksleivių brolių (seserų) užsiėmimas ir išsilavinimas

	Gyvenamoji vieta	Užsiėmimas	%	Išsilavinimas	%
Broliai	Miestas	Besimokantis	53,4	Prof. techninis po 10 klasių	20
		Dirbantis	33,3	Vidurinis	1
		Nedirbantis, nesimokantis	13,3	Nebaigtas vidurinis	20
				Prof. techninis po vidurinės mokyklos	60
	Kaimas	Besimokantis	53	Prof. techninis po 10 klasių	28,4
		Dirbantis	43,7	Vidurinis	35,8
		Nedirbantis, nesimokantis	3,3	Nebaigtas vidurinis	1
				Prof. techninis po vidurinės mokyklos	35,8

Seserys	Miestas	Besimokanti Dirbanti Nedirbanti, nesimokanti	61,4 30,7 7,9	Prof. techninis po 10 klasių Vidurinis Nebaigtas vidurinis Prof. techninis po vidurinės mokyklos Aukštasis	14,3 7,2 0 57,1 21,4
	Kaimas	Besimokanti Dirbanti Nedirbanti, nesimokanti	50 44,5 5,5	Prof. techninis po 10 klasių Vidurinis Nebaigtas vidurinis Prof. techninis po vidurinės mokyklos Aukštasis	27,8 33,4 5,5 27,8 5,5

Lyginant kaimo ir miesto mokinių brolių išsilavinimą, galime formuluoti išvadą – *kaimo mokinių brolių yra daugiau dirbančių (43,7%), negu miesto (33,3 %). Mieste didesnis procentas mokinių brolių (13,3 %) yra išlaikomi tėvų, kai tuo tarpu kaime tokių tik 3,3 %.*

Remdamiesi gautais tyrimo duomenimis galime teigti, jog miesto mokinių didesnę dalis dirbančių brolių turi aukštesnį išsilavinimą (profesinis techninis po vidurinės: M – 60 %, K – 35,8 %), tačiau miesto mokinių brolių net 20 % nėra įsigiję vidurinio išsilavinimo, kai kaimo mokinių brolių be išsilavinimo nėra. Miesto ir kaimo mokinių seserys pagal užsiėmimą (lentelė 6) pasiskirstė taip: besimokančios (M – 61,4 %, K – 50 %), dirbančios (M – 30,7 %, K – 44,5 %), nedirbančios ir nesimokančios (M – 7,9 %, K – 5,5 %). Tiriamųjų mokinių seserys pagal išsilavinimą pasiskirstė: profesinis techninis po 10 klasių (M – 14,3 %, K – 27,8 %), vidurinis (M – 7,2 %, K – 33,4 %), nebaigtas vidurinis (M – 0 %, K – 5,5 %), profesinis techninis po vidurinės mokyklos (M – 21,4 %, K – 27,8 %), aukštasis (M – 21,4 %, K – 5,5 %).

Miesto moksleivių seserų tarpe didesnė dalis besimokančių (61 %), ir beveik perpus mažiau dirbančių (30,7 %). Kaimo mokinių tarpe šios tendencijos skiriasi nežymiai (besimokančių – 50 %, dirbančių 44,5 %). Lyginant išsilavinimą, galime teigti, kad miesto mokinių seserys turi aukštesnį išsilavinimą: profesinį techninį po vidurinės – 57,1 % (kaimo – 27,8 %), aukštąjį – 21,4 % (kaimo – 5,5 %). Miesto mokinių visos seserys turi išsilavinimą, o kaimo 5,5 % nėra baigę vidurinės.

Tiek mokinių brolių (M – 80 %, K – 64,2 %), tiek seserų (M – 71,4 %, K – 55,6 %) didesnė dalis yra įsigiję profesinį techninį išsilavinimą. Tyrimas atskleidė, jog tiriamųjų tik *seserys (m – 21,4 %, K – 5,5 %) turi aukštąjį universitetinį ar neuniversitetinį išsilavinimą.*

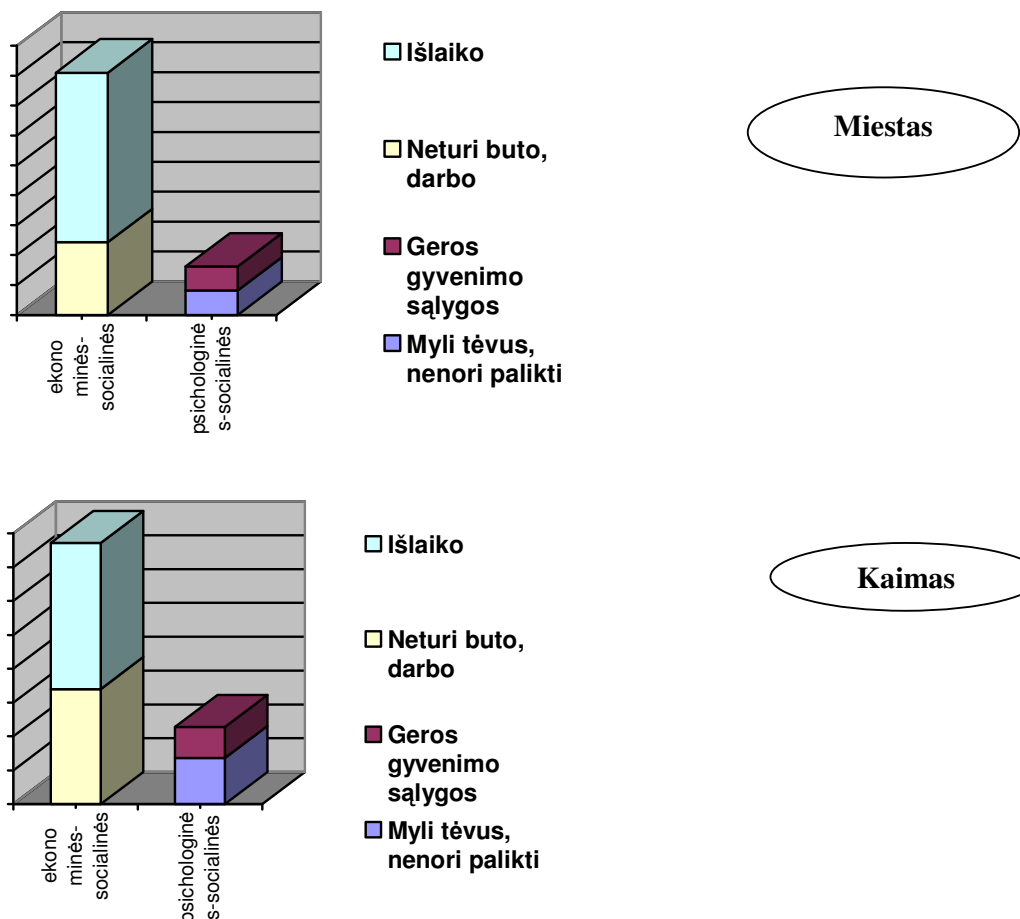
Didelė dalis tyrimųjų (88 % iš kaimo ir 74 % iš miesto) gyvena kartu su tėvais.

Pagrindinės gyvenimo kartu su tėvais priežastys:

- a) ekonominės – socialinės: “išlaiko” (M – 56,7 %, K – 43,2 %), “neturi buto, darbo” (M – 24,3 %, K – 34 %); b) psichologinės – socialinės: “geros gyvenimo sąlygos” (M – 8,1 %, K – 9,2 %), “labai myli tėvus, nenori palikti vienus” (M – 8,1 %, K – 13,6 %).

Tyrimo duomenys rodo, kad *dominuojančios miesto ir kaimo mokinių*

gyvenimo kartu su tėvais priežastys (13 pav.) yra ekonominės – socialinės (M – 8,1 %, K – 9,2 %). Nežymus skirtumas yra tarp miesto ir kaimo mokinių, išskiriant psichologines – socialines gyvenimo kartu su tėvais priežastis: miesto – 16,2 %, kaimo – 21,8 %.

13 pav. Miesto ir kaimo mokinių gyvenimo kartu su tėvais priežastys

Mokiniai išskyrė gyvenimo atskirai nuo tėvų pagrindines priežastis (7 lentelė): a) turi savo šeimą: „yra ištekJusi, gyvena su draugu“ (M – 61,5 %, K – 66,7 %); b) neturi savo šeimos ir siekia savarankiškumo: “tėvai išvykę į užsienį” (M – 15,4 %, K – nėra), “kuria savo gyvenimą” (M – 23,1 %, K – 33,3 %).

7 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių gyvenimo atskirai nuo tėvų priežastys

Priežastys	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. IštekJusi, gyvena su draugu	23,1	33,3
2. Tėvai išvykę į užsienį	15,4	0
3. Kuria savo gyvenimą	61,5	66,7

Abiejų grupių mokinių pagrindinė

gyvenimo atskirai nuo tėvų šeimos priežastis –

yra sukūrę savo šeimas (M – 23,1 %, K – 33,3 %). Mokinių iš kaimo (66,7 %) didesnė dalis. Negu miesto (61,5 %) siekia gyventi savarankiškai. 15,4 % miesto mokinių gyvena savarankiškai ne savo noru (tėvai išvykę į užsienį).

Tarpusavio santykiai šeimoje

Šioje tyrimo dalyje apibūdiname tarpusavio santykius tarp šeimos narių: jų tipą, konfliktų buvimą (nebuvimą) bei jų priežastis.

Pagal tarpusavio santykių tipą šeimoje (8 lentelė) tiriamuosius galima suskirstyti į dvi grupes: 1) atviri (M – 36 %, K – 41,5 %), nuoširdūs (M – 34 %, K – 44,9 %) santykiai; 2) uždari (M – 18 %, K – 10 %), šalti (M – 12 %, K – 3,6 %) santykiai.

8 lentelė

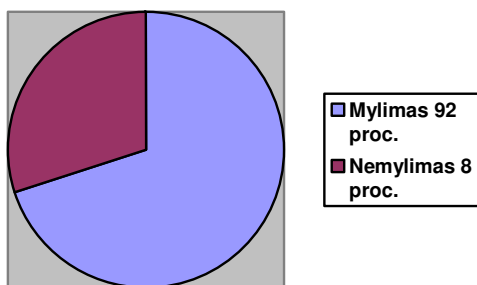
Tarpusavio santykiai

Grupė	Tarpusavio santykiai	Miestas (%)	Kaimas (%)
1.	Atviri	36	41,5
	Nuoširdūs	34	44,9
2.	Uždari	18	10
	Šalti	12	3,6

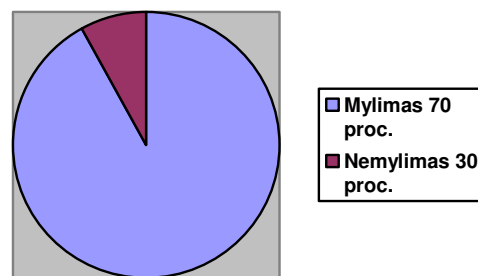
Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad miesto ir kaimo mokinių šeimose vyrauja atviri, nuoširdūs santykiai (M – 70 %, K – 86,4 %). Lyginant miesto ir kaimo mokinių grupes, galima teigti, jog miesto mokinių šeimų, kuriose vyrauja šalto, uždari tarpusavio santykiai (30 %) yra daugiau nei kaimo mokinių šeimų (13,6 %).

Į klausimą, ar jaučiasi mylimu vaiku šeimoje, teigiamai atsakė didesnė dalis visų apklaustųjų: kaimo mokinių – 92 %, miesto mokinių 70 % .

Kaimas

Miestas

14 pav. Mylimas (nemylimas) vaikas šeimoje

Gauti duomenys leidžia teigti, kad miesto mokinių (30 %), tarpe yra žymiai daugiau tokių, kurie nesijaučia esą mylimi, negu kaimo (8 %)

Didesnė dalis apklaustųjų (M – 68 % ir K – 56 %) atsakė, jog jų šeimoje yra konfliktų.

Išskirtos tokios pagrindinės konfliktų (9 lentelė) miesto ir kaimo mokinių šeimose priežastys:

1. Norėjimas lyderiauti (M – 25,5 %, K – 29,2 %).
2. Taisyklių (elgesio) nesilaikymas (M- 38,9 %, K – 31,9 %).
3. Kitų nuomonės ignoravimas (M – 31,9 %, K – 42,6 %).

9 lentelė

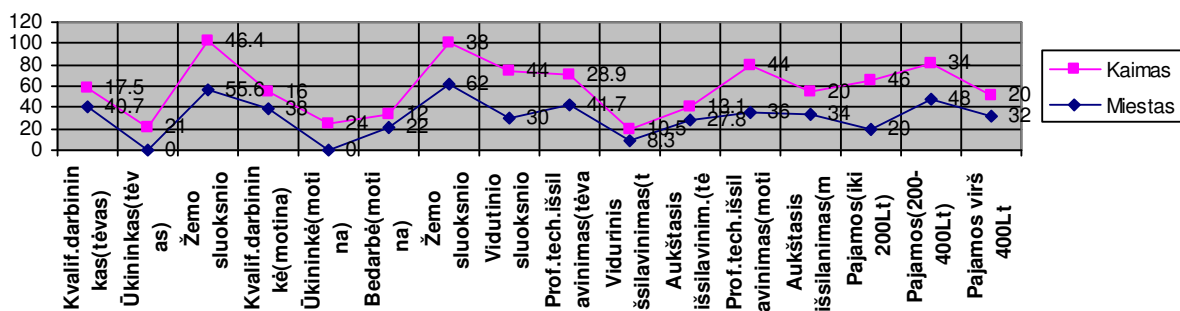
Miesto ir kaimo mokinių konfliktų šeimoje priežastys

Gyvenamoji vieta	Konflikto priežastys											
	1. Norėjimas lyderiauti				2. Taisyklių (elgesio) nesilaikymas (%)				3. Kitų nuomonės ignoravimas (%)			
	tėvas	motina	broliai (seserys)	kita	tėvas	motina	broliai (seserys)	kita	tėvas	motina	broliai (seserys)	kita
Miestas	25	25	50	0	60	26,4	6,4	6,4	35	30	30	5
Kaimas	28,5	14,3	38,1	19,1	46,4	7,1	21,4	25,1	30,4	21,8	26	21,8

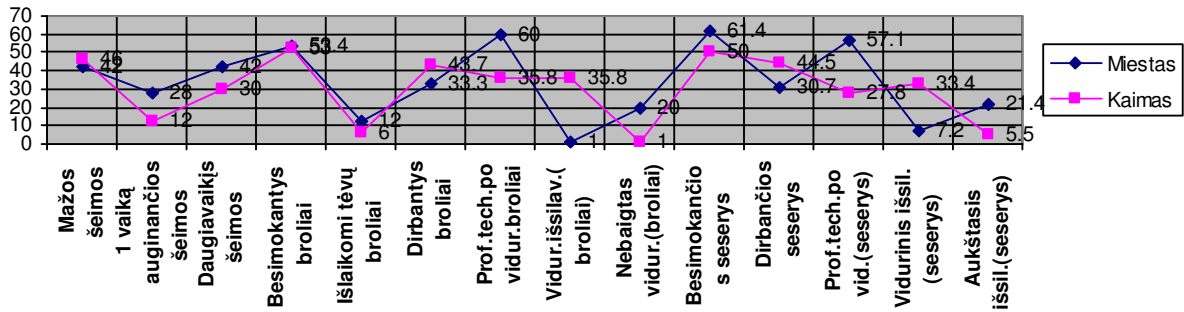
Apibūdinsime miesto ir kaimo mokinių bendravimą šeimoje įtakančius veiksnius (15, 16, 17 pav.): šeimų priklausymą žemam ir vidutiniam sluoksniams, kuriuos apibūdina tėvų (motinų) užsiėmimas, išsilavinimas, pajamos, šeimos sudėtis, vaikų skaičius, brolių (seserų) užsiėmimas, išsilavinimas bei šeimos narių tarpusavio santykiai.

Panašumai ir skirtumai tarp miesto ir kaimo mokinių šeimų

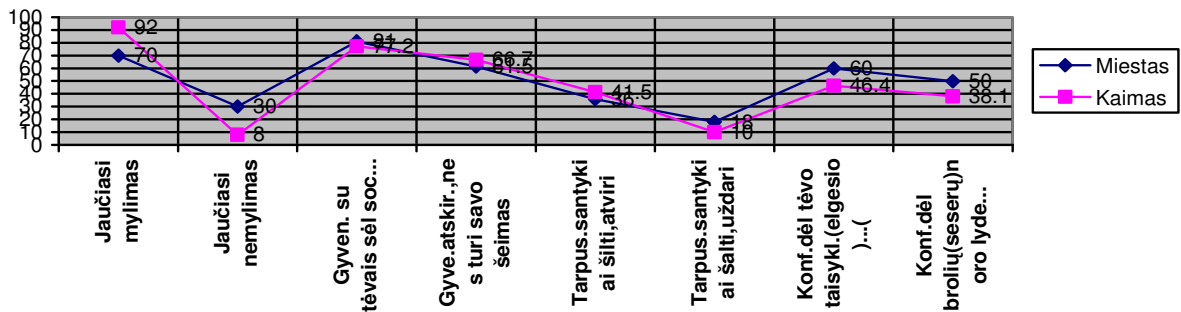
Panašumai	Skirtumai
<ul style="list-style-type: none"> Tėvų didžioji dalis priklauso žemam socialiniam sluoksniui, Didžioji dalis tėvų (motinų) yra įsigiję profesinį techninį išsilavinimą, Šeimos sudėtyje dominuoja mažos šeimos, Didesnė dalis brolių (seserų) – besimokančių, Didelė dalis brolių (seserų) turi profesinį techninį išsilavinimą, Didžioji dalis jaučiasi esą savo šeimoje mykiamais, Didžioji dalis gyvena kartu su tėvais dėl ekonominių – socialinių priežasčių, Šeimose dominuoja atviri, nuoširdūs santykiai, Pagrindinė konfliktų šeimoje priežastis – tėvo taisyklių (elgesio) nesilaikymas. 	<ul style="list-style-type: none"> Dominuoja skirtingi tėvų (motinų) užsiėmimai (mieste – kvalifikuoto darbininko (ès), kaime – ūkininko (ès), Mieste daugiau bedarbių motinų negu kaime, Mieste didesnė dalis motinų priklauso žemam socialiniam sluoksniui, kaime – žemam ir vidutiniam sluoksniui, Miesto mokinių motinų išsilavinimas aukštesnis negu kaimo, Miesto mokinių šeimų pajamos didesnės negu kaimo, Mieste daugiau šeimų auginančių vieną vaiką, Kaime daugiau daugiavaikių šeimų, Miesto mokinių brolių tarpe yra neturinčių jokio išsilavinimo, Tik seserys turi įsigiję aukštąjį išsilavinimą, Miesto mokinių daugiau negu kaimo jaučiasi esą savo šeimoje nemylimi, Miesto mokinių šeimų daugiau negu kaimo, kuriose šalti, uždari santykiai.

15 pav. Miesto ir kaimo mokinių bendravimą šeimoje įtakojančių veiksnių grupė (1)

16 pav. Miesto ir kaimo mokinių bendravimą šeimoje įtakojančių veiksnių grupė (2)

17 pav. Miesto ir kaimo mokinių bendravimą šeimoje įtakojančių veiksnių grupė (3)

11 lentelė

Veiksniai, įtakoiantys miesto ir kaimo mokinių konfliktinį (bekonfliktinį) bendravimo patyrimą šeimoje

Bendravimą šeimoje įtakojančios veiksniai	Miestas	Kaimas
1	2	3
1. Socialinis sluoksnis (tėvas)	Žemas (55,6 %)	Žemas (46,4 %)
2. Socialinis sluoksnis (motina)	Žemas (62 %)	Žemas (38 %), vidutinis (44%)
3. Dominuojantis užsiėmimas (tėvas, motina)	Kvalifikuotas darbininkas (38,4 %)	Ūkininkas (22,5 %)
4. Dominuojantis išsilavinimas (tėvas, motina)	Profesinis techninis (52,4 %)	Profesinis techninis (60,5%)
5. Išsilavinimo skirtumai (tėvas, motinas)	Aukštesnis negu kaimo	Žemesnis negu miesto
6. Pajamos vienam šeimos nariui	Vidutinės (48 %)	Mažos (46 %)
7. Šeimos sudėtis ir vaikų skaičius	Dominuoja maža (1-2 vaikai) (42 %) Daugiau negu kaime auginančių 1 vaiką (28 %)	Dominuoja maža (1-2 vaikai) (46 %) Daugiau negu mieste daugiavaikų (42 %)

8. Brolių (seserų) užsiėmimas	Didesnė dalis besimokantys (57,5 %)	Dirbantys (44 %,1 %) ir besimokantys (51,5 %)
9. Brolių (seserų) išsilavinimas	Profesinis techninis (75,5 %)	Profesinis techninis (64,9 %)
10. Išsilavinimo skirtumai (broliai, seserys)	Aukštesnis negu kaimo	Žemesnis negu miesto
11. Tėvų meilė vaikams	30 % jaučiasi nemylimi	Jaučiasi mylimais (92 %)
12. Gyvenimo kartu su tėvais priežastys	Socialinės – ekonominės (81 %)	Socialinės – ekonominės (77,2 %)
13. Konfliktų buvimas	Konfliktų yra (68 %)	Konfliktų yra (57 %)
14. Tarpusavio santykių tipas	Atviri, nuoširdūs (70 %) Šalti, uždari (30 %)	Atviri, nuoširdūs (86,4 %) Šalti, uždari (13,6 %)

Išvados:

- Miesto ir kaimo mokinių konfliktinį (bekonfliktinį) bendravimo patyrimą šeimoje įtakojančių veiksnių yra vienuolika. Labiausiai išsiskiria tokie bendravimo patyrimą šeimoje įtakojuojantys veiksniai: tėvų socialinis sluoksnius, išsilavinimas socialinės – ekonominės mokinių gyvenimo kartu su tėvais priežastys, konfliktų buvimas, tarpusavio santykių tipas.
- Skirtingi veiksniai įtakoja mokinių įgytą bendravimo šeimoje patyrimą: miesto mokinių patyrimą daugiausia įtakoja tėvų, brolių (seserų) išsilavinimas, o kaimo – tarpusavio santykiai (atviri, nuoširdūs).
- Didesnė dalis miesto ir kaimo šeimų mažos (1 – 2 vaikai), kas sąlygoja tam tikros specifinės bendravimo patirties šeimoje įgijimą.
- Žymi dalis miesto ir kaimo šeimų yra konfliktuojančios, kas yra reikšminga mokinių įgytai konfliktinio (bekonfliktinio) bendravimo patirčiai.

2.2. Miesto ir kaimo moksleivių laisvalaikio turinys, formos bei visuomeninis aktyvumas kaip

kultūrinių konfliktų raiškos sfera

2.2.1. Laisvalaikio turinys ir formos

Laisvalaikis yra svarbus tiek miesto (99 %), tiek kaimo (8 %) mokiniams.

Miesto ir kaimo mokiniai laisvalaikį apibūdina taip (12 lentelė):

I grupė – poilsis: “poilsis be rūpesčių, atsipalaidavimas” (M – 24 %, K – 25,4 %), “ poilsis nuo darbų” (M – 4 %, K – 19,7 %).

II grupė – poreikių patenkinimas ir veikla atitinkanti juos : “ kai darai, ką nori” (M – 22 %, K – 14,1 %), “mėgstamų dalykų tenkinimas” (M – 16 %, K – 9,8 %).

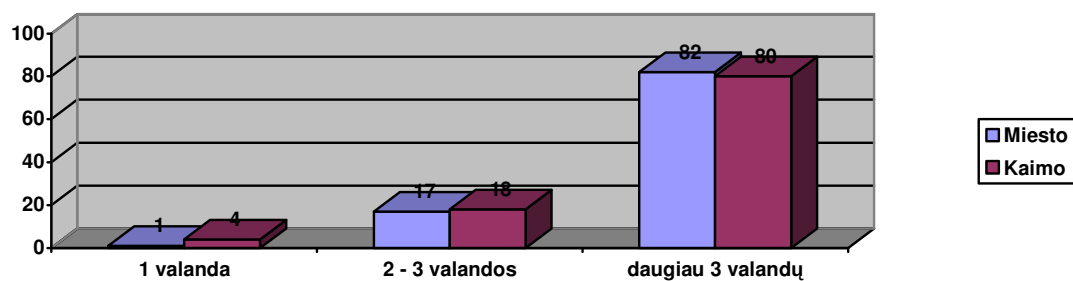
III grupė- formos: “ buvimas su draugais, šeima” (M – 14 %,K – 15,5 %), “ pramogos, kelionės (M- 20 %, K – 15,5 %).

Miesto ir kaimo mokinių laisvalaikio apibūdinimas

Grupė	Laisvalaikio apibūdinimas	Miestas (%)	Kaimas (%)
1.	Poilsis be rūpesčių, atsipalaidavimas	24	25,4
	Poilsis nuo darbų	4	19,7
2.	Kai darai ką nori	22	14,1
	Mėgstamų dalykų tenkinimas	16	9,8
3.	Buvimas su draugais, šeima	14	15,5
	Pramogos, kelionės	20	15,5

Dažniausiai pasitaikantis abiejų grupių mokinių laisvalaikio apibūdinimas – “poilsis be rūpesčių, atsipalaidavimas” (M – 24 %, K – 25,4 %). *Kaimo mokinių (19,7 %) žymiai daugiau negu miesto (4 %) apibūdina laisvalaikį kaip poilsį nuo darbų.*

Mokinių laisvas laikas dienos bėgyje tarp abiejų miesto ir kaimo grupių skiriasi nežymiai (18 pav.).

18 pav. Miesto ir kaimo mokinių laisvas laikas per dieną

Laisvo laiko 1 val. Per dieną turi tik 1 % miesto ir 4 % kaimo mokinių. Nuo 2 iki 3 val. – 17 % miesto ir 18 % kaimo mokinių. *Didžiausią dalį sudaro mokiniai turintys daugiau nei 3 val. laisvo laiko per dieną – 82 % miesto ir 80 % kaimo mokinių.*

Laisvo laiko per savaitę buvimas (dienomis) tarp kaimo ir miesto mokinių (13 lentelė) pasiskirstė taip : 1 diena – 16 % miesto, 20 % kaimo mokinių; 2 dienos – 42 % miesto, 56 % kaimo mokinių; daugiau nei tris – 42 % miesto, 24 % kaimo mokinių.

Miesto ir kaimo mokinių laisvas laikas per savaitę

Laisvas laikas dienomis	Miestas (%)	Kaimas (%)
Viena diena	16	20
Dvi dienos	42	56

Daugiau nei 3 dienos	42	24
----------------------	----	----

Didžiausia dalis miesto mokinių turi dvi (42 %) ar daugiau nei tris (42 %) dienas laisvo laiko per savaitę. Kaimo mokinių (56 %) didžiausia dalis turi dvi dienas. Laisvo laiko per savaitę skirtumai tarp tiriamųjų grupių yra tokie: *miesto mokinių (42 %) žymiai daugiau negu kaimo (24 %) turi daugiau nei 3 dienas laisvo laiko per savaitę*. Daugiau negu dvi dienas savaitėje laisvo laiko daugiau turi kaimo (56 %) negu miesto (42 %) mokinių.

Pagal pateiktas laisvalaikio leidimo formas (14 lentelė) mokiniai pasiskirstė taip: 1) šeimos ribose – namie su tėvais (M – 10,2 %, K – 14,6 %) dirba ūkio darbus (M - - nėra, K – 9,2 %); 2) už namų ribų – su draugais (M – 28,8 %, K – 26,2 %, ilsisi gamtoje (M – 13,9 %, K – 10 %), pramogauja (M – 27,9 %, K – 19,2 %); 3) izoliavimasis – vienas (M – 2,8 % , K – 5,4 %); 4) intelektualinė veikla – skaito (M – 4,6 %, K – 6,9 %); 5) kita (M – 11,8 %, K – 8,5 %).

14 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių laisvalaikio praleidimo formos

Laisvalaikio leidimo formos	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Šeimoje : namie su tėvais	10,2	14,6
dirbu ūkio darbus	0	9,2
2. Ne šeimoje: su draugais	28,8	26,2
ilsiuosi gamtoje	13,9	10
pramogauju	27,9	19,2
3. Izoliavimasis: vienas	2,8	5,4
4. Intelektualinė veikla: skaitau	4,6	6,9
5. Kita	11,8	8,5

Dažniausiai visų apklaustųjų mokinių minimos laisvalaikio praleidimo formos: buvimas su draugais (55 %) bei pramogavimas (47,1 %). Maža dalis kaimo mokinių (9,2 %) dirba ūkio darbus. Tiek miesto (4,6 %), tiek kaimo (6,9 %) mokinių beveik neskiria intelektualinei veiklai.

Tyrimo duomenų pagrindu galima teigti, *kad kaimo ir miesto mokiniai daugiausia laisvo laiko praleidžia savo bendraamžių tarpe*.

Ryškaus skirtumo tarp miesto ir kaimo moksleivių pomėgių nėra. Paminėti apklaustųjų moksleivių mėgstami užsiėmimai, hobis buvo patys įvairiausi, tačiau labiausiai išsiskyrė šie:

- Sportas (11,6 %),
- Darbas kompiuteriu (8,2 %),
- Skaitymas (9,1 %),

- Meninė veikla – šokiai, vaidyba, piešimas (8,2 %),
- TV žiūrėjimas (8,2 %),
- Valgio gaminimas (7,5 %).

Jokio mėgstamo užsiėmimo ar hobio neturi 15,7 % mokinių, iš jų 8,2 % iš miesto ir 7,5 % mokinių iš kaimo.

Tiek miesto, tiek kaimo mokiniams pomėgių srityse *pagal lytį aiškiai dominuojančios*: a) sportas (28 %), automobiliai (28 %) ir darbas kompiuteriu (16 %) – vaikinams; b) skaitymas (8,2 %), valgio gaminimas (7,5 %), meninė veikla (7,5 %) tik merginoms.

2.2.2. Mokinių dalyvavimas visuomeninėje veikloje ir šalies politiniame gyvenime

75 % apklaustųjų mokinių nedalyvauja jokiaje visuomeninėje veikloje. Tik 12 % mokinių iš miesto ir 18 % mokinių ir kaimo joje dalyvauja. Pagrindinės dalyvavimo visuomeninėje veikloje priežastys: “norisi nuveikti kažką naudingo” – 30 % “įdomu” – 55 %. Pagrindinės nedalyvavimo visuomeninėje veikloje priežastys: “neturi laiko” 35 %, “nedomina” – 34 %, “neturi noro” – 10 %, nėra galimybių 5 %. Neatsakė 11 % mokinių. Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad dalyvavęs tyrime *jaunimas nėra visuomeniškai aktyvus*.

Į klausimą : “Ar rūpi Lietuvos gyvenimas? teigiamai atsakė 87 % mokinių. Pagrindiniai rūpinimosi Lietuva argumentai buvo išskirti tokie: “mokiniai gyvena Lietuvoje” – 40,8 %; jie “sieja tai su savo ateitimi” – 25,5 %; su tuo, jog “yra piliečiai” – 14,3 % bei “nori, kad žmonės gyventų geriau” – 10,2 %. 13 % atsakusių neigiamai, pagrindinis nesirūpinimo Lietuvos gyvenimu argumentais išskyrė tokius: “pakanka savų rūpesčių” 50 %, “geriau nebus” (16,7 %), “aš Lietuvai nerūpiu” (8,3 %), “nedomina” (8,3 %). *Mokiniai domisi Lietuvos gyvenimu daugiausia todėl, kad yra Lietuvos gyventojai, kad čia teks ir toliau gyventi.*

Lietuvos švietimas rūpi 84 % visų apklaustųjų. Pagrindinius rūpinimosi argumentus mokiniai išskyrė tokius: “patys yra mokiniai” (32,2 %), nori, kad būtų, kuo daugiau apsišvietusių žmonių” (15 %), “nuo to priklauso jų gyvenimas” (11,8 %), “Lietuvos ateitis priklauso nuo išsilavinusių žmonių” (24,6 %). Neatsakė 16 % mokinių. Apklaustųjų mokinių didesnė dalis domisi Lietuvos švietimu todėl, kad jų dabartinis pagrindinis užsiėmimas yra mokymasis, o baigę nori studijuoti tai kolegijose, tai aukštosiose mokyklose. Nerūpi Lietuvos švietimas 12 % mokinių. Pagrindiniai argumentai: “ne aš tuo turiu rūpintis” (20 %), “nesidomiu” (53,4 %). Neatsakė 13,3 % mokinių.

Lietuvos jaunimo gyvenimas rūpi 89 % visų apklaustųjų mokinių. Labiausiai išskirti tokie domėjimosi argumentai: “nes patys jauni” (35,7%, iš jų mokiniai iš miesto – 36,3 %, iš kaimo – 35,3 %), “domina jaunimo gyvenimo aktualijos” (14,7 %, iš jų mokiniai iš miesto 11,3 %, iš kaimo – 17,6 %), nes “Lietuvos ateitis – jaunimas (13,6 %, iš jų 22,7 % mokinių iš miesto ir 5,9 % iš kaimo), “nori, kad jaunimas būtų užsiėmęs” (10,5 %, iš jų iš miesto 9,8 %, iš kaimo 13,6 %).

Nerūpi Lietuvos 11 % mokinių, išskiriami tokie argumentai: “bijosi šiuolaikinio jaunimo”

(18,2 %), “aš turiu savo gyvenimą” (45,5 %), “praeitas etapas” 9,1 %. Neatsakė 27,2 % mokinių.

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad mokiniai visi daugiausiai domisi Lietuvos jaunimo gyvenimu, todėl, kad patys pariklauso šiai grupei.

Lietuvos ekonomika rūpi 90 % visų apklaustųjų. Rūpinimosi Lietuvos ekonomika svarbiausi argumentai (15 lentelė) buvo išskirti tokie: “rūpi žmonių gerovės kėlimas” (M – 15,4 %, K- 11,5 %), : priklauso kiekvieno padėtis” (M – 30,8 %, K – 27,6 %), “susiję su kiekvieno ateitimi” (M – 9,6 %, K – 18,4 %), “žemas ekonomikos lygis, nedarbas” (M – 9,6 %, K – 11,5 %).

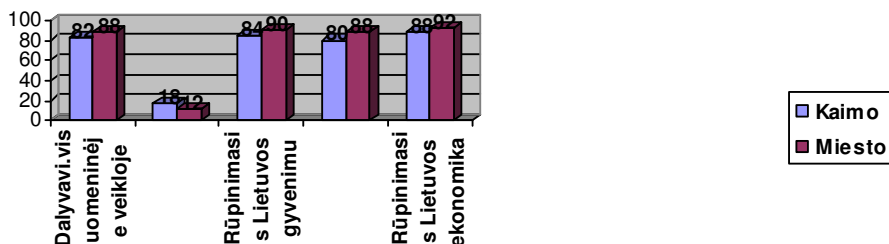
15 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių rūpinimosi Lietuvos ekonomika argumentai

Argumentai	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Rūpi žmonių gerovės kėlimas	15,4	11,5
2. Priklauso kiekvieno padėtis	30,8	27,6
3. Ekonomika susijusi su kiekvieno ateitimi	9,6	18,4
4. Žemas ekonomikos lygis, nedarbas	9,6	11,5
5. Kita	17,3	5,7
6. Neatsakė	17,3	25,3

Tiek miesto, tiek kaimo žymiai daliai mokinių aktuali Lietuvos ekonomikos padėtis, nes jie dažniausiai tai sieja su savo esama padėtimi, savo ateitimi (M – 30,8 %, K – 27,6 %).

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad dauguma mokinių yra visuomeniškai neaktyvūs, tačiau domisi šalies politiniu, ekonominiu gyvenimu..

19 pav. Miesto ir kaimo mokinių visuomeninis aktyvumas ir rūpinimasis šalies gyvenimu

Mokinių rūpinimasis Lietuvos kaimo ūkio problemomis

Lietuvos kaimas rūpi 42 % mokinių iš miesto ir 76 % mokinių iš kaimo.

Išanalizavus tyrimo duomenis išsiskyrė tokie požiūriai (16 lentelė) į Lietuvos kaimą: 1) kaimas kaip valstybės ir šalies ūkio dalis – “kaimas – dalis visos Lietuvos” (M – 14,3 %, K – 13,1 %), “kaimui reikia valstybės paramos” (M – 38 %, K – 10,5 %), 2) kaimas kaip tėvų gyvenamoji

vieta – “gyvena tėvai” (M – nėra, K – 23,7 %), 3) kaimo žmonės kaip patiriantys skurdą – “kaime didelis skurdas” (M – 14,3 %, K – 18,4 %).

16 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių požiūriai į Lietuvos kaimą

Požiūriai	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Kaimas kaip valstybės ir šalies ūkio dalis	52,3	23,6
2. Kaimas kaip tėvų gyvenamoji vieta	0	23,7
3. Kaimo žmonės kaip patiriantys skurdą	14,3	18,4
4. Kita	14,3	21,2
5. Neatsakė	19,1	13,1

Nesirūpinimo Lietuvos kaimu pagrindiniai argumentai buvo pažymėti tokie:

- “negyvena pačiame kaime” (M – 24,1 %, K – 16,6 %),
- “kaimai nyksta” (M – 10,6 %, K – 16,6 %),
- “man neaktualu” (M – 10,3 %, K – nėra).

Didžioji dalis miesto mokinių pagrindu rūpinimosi Lietuvos kaimu argumentai išskyrė tai, kad *Lietuvos kaimuireikalinga parama* (38 %). Kaimo mokinių pagrindinis argumentas susijęs su šeima – *kaime gyvena jų tėvai* (23,7 %). 34 % mokinių iš miesto ir 68 % mokinių iš kaimo rūpi Lietuvos ūkininkai.

Rūpinimosi Lietuvos ūkininkais argumentų (17 lentelė) grupės buvo išskirtos tokios: 1) ūkininkavimas kaip valstybinės reikšmės reikalas – “valstybė turi rūpintis savo gyventojais” (M – 28,2 %, K – 11,8 %); 2) ūkininkai kaip maisto tiekėjas – “maitina” (M – 33,3 %, k – 32,3 %); 3) suvokimas ūkininkavimo kaip sudėtingo užsakymo – “žino apie sunkumus” (M – nėra, K – 26,5 %); 4) ūkininkavimas kaip tėvų veikla – “tėvai ūkininkauja” (M – nėra, K – 11,8 %).

17 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių rūpinimosi Lietuvos kaimo ūkio problemomis

Argumentų grupės	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Ūkininkavimas kaip valstybinės reikšmės reikalas	28,8	11,8
2. Ūkininkas kaip maisto tiekėjas	33,3	32,3
3. Suvokimas ūkininkavimo kaip sudėtingo užsiėmimo	0	26,5
4. Ūkininkavimas kaip tėvų veikla	0	11,8

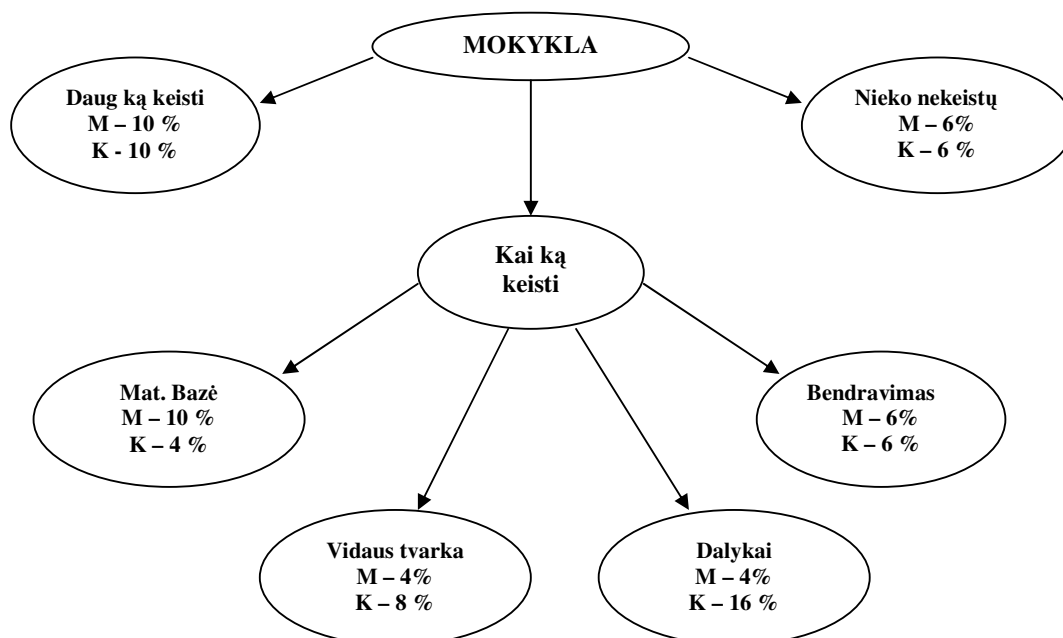
5.	Kita	9,6	5,8
6.	Neatsakė	33,3	11,8

Didžioji dalis miesto mokinių atsakė, jog Lietuvos ūkininkai kiems rūpi todėl, nes jie maitina gyventojus (33,3 %) ir valstybė turi jais rūpintis (28,8 %). Žymi dalis kaimo mokinių argumentu remiasi jų turima patirtimi, jie žino kad ūkininkai maitina (2,3 %), žino apie esamus ūkininkų sunkumus (26,5 %).

66% miesto mokinių nerūpi Lietuvos ūkininkais. *Nesirūpinimo Lietuvos ūkininkais pagrindiniai argumentai* abiejų grupių mokinių buvo išskirti tokie: “ aš ne ūkininkė” (M – 22,6 %, K – 28,6 %), “ nemėgsta tokio darbo “ (M – 6,7 %, K – 42,8 %), “ nesidomi” (M – 20 %, K – nėra). Neatsakė beveik pusė apklaustųjų miesto mokinių (46,7 %).

Gauti tyrimo duomenys leidžia teigti, kad didžiajai daliai miesto mokinių nerūpi nei Lietuvos kaimas, nei jos ūkininkai.

Tiriamųjų mokinių požiūrį į kaitą mokykloje (20 pav). pasiskirstė taip: 1) daug ką keistų (M-10 %, K – 10 %); 2) kai ką keistų – “ gerintų materialinę bazę” (M – 10 %, K – 4 %), “ keistų kai kurias disciplinas” (M – 4 %, K – 16 %), “ keistų vidaus tvarką” (M – 4 %, K – 8 %), norėtų “ daugiau bendravimo” (M – 6 %, K – 6 %), “ keistų mokyklos pavadinimą (M – 6 %, K – nėra); 3) “ nieko nekeistų” (M – 26 %, K – 24 %).

20 pav. Mokinių požiūris į mokyklos kaitą sritys

Didesnė dalis apklaustųjų kaimo ir miesto mokinių nieko nekeistų (M – 26 %. K – 24 %). Lyginant miesto ir kaimo mokinių požiūrius, galima teigti, kad miesto mokiniams svarbesnis

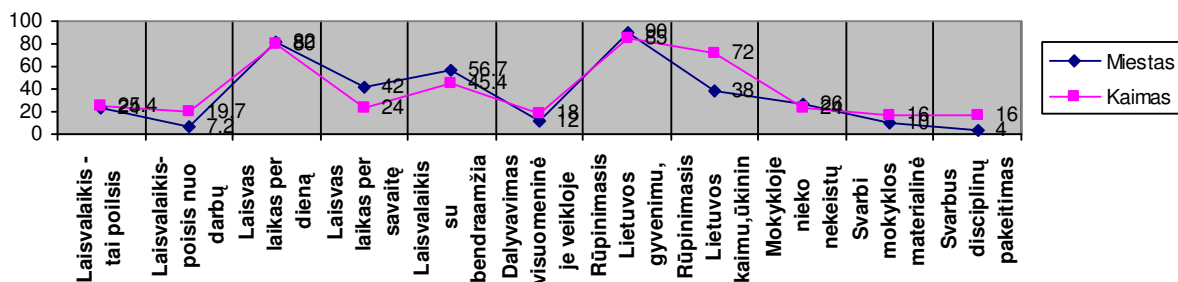
yra materialinės bazės gerinimas (M – 10 %, K – 6 %). Kaimo mokiniams aktualesnė yra disciplinų pakeitimo problema (M – 4 %, K – 16 %).

Apibūdinsime miesto ir kaimo mokinių laisvalaikį, visuomeninį aktyvumą, požiūrį į šalies politinį, ekonominį gyvenimą bei kaitą profesijos mokykloje kaip miesto ir kaimo kultūrų raišką. *Laisvalaikis labai svarbus tiek miesto, tiek kaimo mokiniams.*

18 lentelė

Pranašumai ir skirtumai tarp miesto ir kaimo mokinių laisvalaikio, visuomeninio aktyvumo, požiūrio į šalies gyvenimą bei kaitą profesijos mokykloje (21 pav.)

<i>Pranašumai</i>	<i>Skirtumai</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Didžioji dalis mokinių laisvalaikį apibūdina kaip poilsį. • Dauguma mokinių per dieną turi daugiau nei 3 val. laisvo laiko. • Laisvalaikį mokiniai daugiausia praleidžia už šeimos ribų, su bendraamžiais. • Abiejų grupių pomėgiai nesiskiria; vaikiniams dominuoja – sportas, automobiliai, kompiuteriai, merginoms – skaitymas, valgio gaminimas, meninė veikla. • Dauguma mokinių visuomeninėje veikloje nedalyvauja • Didžioji dalis mokinių rūpinasi Lietuvos gyvenimu, švietimu, jaunimu, ekonomika. • Žymi dalis mokinių profesijos mokykloje nieko nenorėtų keisti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaimo mokinių žymiai daugiau laisvalaikį apibūdina kaip poilsį nuo darbo. • Miesto mokinių didesnė dalis turi žymiai daugiau laiko negu kaimo. • Nedidelė miesto mokinių dalis rūpinasi Lietuvos kaimu bei ūkininkais. • Kaimo mokinių žymiai daugiau negu miesto rūpinasi Lietuvos kaimu bei ūkininkais. • Požiūrio į kaitą mokykloje aspektu miesto mokiniams daugiau negu kaimo svarbesnis materialinės bazės gerinimas. • Požiūrio į kaitą mokykloje aspektu kaimo mokiniams labiau negu miesto svarbus disciplinų pakeitimas.

21 pav. Laisvalaikis, dalyvavimas visuomeniniame gyvenime, rūpinimasis Lietuvos politiniu gyvenimu

19 lentelė

Miesto ir kaimo kultūrų raiškos sritys

Kultūrų raiškos sritys		Miesto	Kaimo
Laisvalaikis	1. Laisvalaikio reikšmė	Svarbus (99 %)	Svarbus (98 %)
	2. Laisvalaikio apibūdinimas	Poilsis kaip atsipalaidavimas (24 %)	Poilsis kaip atsipalaidavimas (25,4 %), Poilsis nuo darbų (19,7 %)
	3. Laisvas laikas per dieną	Daugiau nei 3 val. (82 %)	Daugiau nei 3 val. (80 %)
	4. Laisvas laikas per savaitę	Daugiau nei 3 dienos (42 %)	Dvi dienos (56 %)
	5. Laisvalaikio leidimo formos	Ne šeimoje, su bendraamžiais (56,7 %)	Ne šeimoje, su bendraamžiais (45,4 %)
Pomėgiai	6. Pomėgiai	Sportas, darbas kompiuteriu, skaitymas, meninė veikla, TV žiūrėjimas, valgio gaminimas	Sportas, darbas kompiuteriu, skaitymas, meninė veikla, TV žiūrėjimas, valgio gaminimas
Dalyvavimas ir rūpinimasis šalies gyvenimu	7. Dalyvavimas visuomeninėje veikloje	Nedalyvauja (88 %)	Nedalyvauja (82 %)
	8. Rūpinimasis šalies politiniu, ekonominiu gyvenimu	Rūpinasi (90 %)	Rūpinasi (85 %)
	9. Rūpinimasis Lietuvos kaimu, ūkininkais.	Nesirūpina %	Rūpinasi (72 %)
Požūris į kaitą mokykloje	10. Požiūris į kaitą profesijos mokykloje	Nieko nekeisti (26 %) Gerinti materialinę bazę (10 %)	Nieko nekeisti (24 %) Keisti disciplinas (16 %)

Išvados:

- Miesto ir kaimo mokinių kultūra reiškiasi 8 sferose. Labiausiai išsiskiria tokios sferos: laisvo laiko turėjimas (per dieną, savaitę), dalyvavimas visuomeninėje

veikloje, rūpinimasis šalies politiniu, ekonominiu gyvenimu, Lietuvos kaimo ūkiu.

- Miesto ir kaimo mokiniai turi daug laisvo laiko, tačiau visuomeniškai neaktyvūs; jiems laisvalaikis bereikšmis.
- Daugiausia laisvalaikio mokiniai praleidžia bendraamžių tarpe.
- Kaimo mokinių ryškus siekis dalyvauti visuomeninėje veikloje (rūpinimasis Lietuvos kaimu), jie yra socialiai aktyvesni, todėl turi galimybę įgyti naują tarpasmeninės sąveikos patirtį.
- Pagal požiūrį į kaitą profesijos mokykloje miesto ir kaimo mokiniai pasyvūs.

2.3. Požiūris į profesinę veiklą ir tarpusavio santykių kaip kultūrų raiška

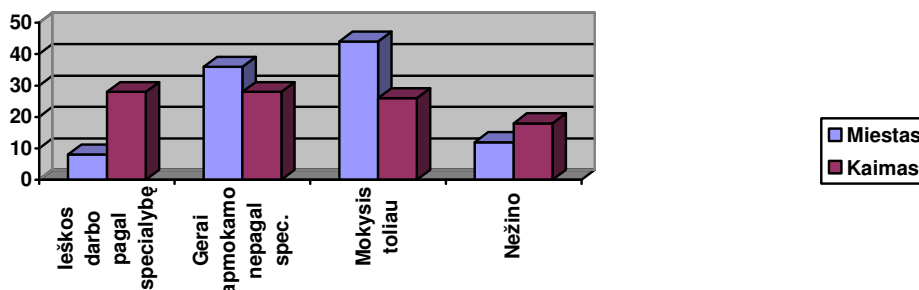
Požiūris į profesinį mokymąsi ir motyvacija

Darbo rinka domisi 72 % mokinių iš miesto ir 82 % mokinių iš kaimo.

92 % mokinių iš miesto ir 84 % mokinių iš kaimo svarbi valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo. Pagrindiniai argumentai, kurie, mokinių nuomone, yra svarbiausi jų domėjimesi valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo: “aktuali ir opi problema” (M – 7 %, K – 11,3 %), “didelis nedarbingumo lygis” (M – 24,6 %, K – 20,8 %), “reikės ieškotis darbo (M – 38,6 %, K – 41,6 %)” “valstybė privalo daugiau kurti darbo vietų (M – 14 %, K – 5,6 %).

Abi tiriamųjų grupės, kaip *svarbiausią domėjimosi valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo argumentų pažymėjo tai, kad patiems teks ieškotis darbo (M – 38,6 %, K – 41,6 %)* bei todėl, kad aktualus didelis nedarbingumo lygis (M – 24,6 %, K – 20,8%). 12 % tiriamųjų atsakė, jog nesidomi. Jiems tokia politika nesvarbi dėl šių priežasčių: “tik pats sau gala padėti”, “turiu darbą”, “norėtųsi daugiau veiklos” (33,3 %), neatsakė – 66,6 %.

Po mokyklos baigimo tiriamųjų mokinių planai (22 pav.) pasiskirstė taip: 1) ieškos darbo pagal specialybę (M – 8 %, K – 28 %); 2) ieškos gerai apmokamo darbo (nebūtinai pagal specialybę) (M 36 %, K – 28 %); 3) mokysis toliau (M – 44 %, K - 26%); 4) nežino (M – 12 %, K – 18 %).

22 pav. Miesto ir kaimo mokinių planai po mokyklos baigimo

Kad didesnę dalis miesto mokinių 44% norėtų mokytis toliau, kaimo mokinių norėtų toliau tęsti mokslus – žymiai mažiau (26 %), tai teigia tyrimo duomenys. Miesto mokiniams po

mokyklos baigimo svarbu, kad tik susirasti kokį tai darbą: jų tik 8 % norėtų rasti darbą pagal specialybę, 36 % dirbtų bet kurią kitą darbą, jei tik būtų gerai apmokamas. Didžioji dalis (87 %) visų apklaustųjų mokinių, parofesiją pasirinko savo noru. Iš jų – iš miesto - 44 %, iš kaimo - 43 % mokinių.

Pagal įstoјimo mokytis į profesijos mokyklą priežastis (20 lentelė) atsakymai pasiskirstė taip: 1) patinka (M – 21 %, K – 33,3 %); 2) draugų įtakoje (M - 3,1 %, K – 11%); 3) norėjo tėvai M – 7 %, K – 4 %); 4) svarbu buvo kur nors įstoti (M – 27 %, K – 33,3 %); 5) norėjo įsigyti išsilavinimą (M – 41 %, K – 29 %).

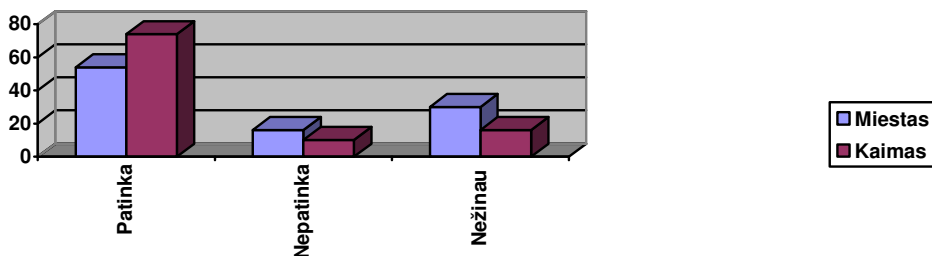
20 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių stojimo į profesijos mokyklą priežastys

Priežastis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Norėjo tėvai	7	4
2. Patinka	21	33,3
3. Svarbu buvo kur nors įstoti	27	33,3
4. Draugų įtakoje	3,1	11
5. Norėjo įsigyti išsilavinimą	41	29

Didžioji dalis tiriamųjų mokinių pagrindinę priežastimi paskatinusia įstoti mokytis pasirinko *norą įsigyti išsilavinimą* (41 %). Kaimo mokinių žymi dalis išskyrė dvi pagrindines priežastis: *patinka* (33,3 %) bei tai, kad jiems buvo svarbu kur nors įstoti (33,3 %). Labai mažai įtakos miesto ir kaimo mokinių apsisprendimui turėjo tėvai (M – 7 %, K – 4 %) bei draigai (M – 3,1 %, K - 11%).

“ Ar patinka pasirinkta profesija” (23 pav.) mokiniai atsakė sekančiais: 1) patinka (M – 54 %, K – 74 %), 2) nepatinka (M – 16 %, K – 10 %), 3) nežino (M – 30 %, K – 16 %).

23 pav. Miesto ir kaimo mokinių požiūris į pasirinktą profesiją

Didesnei daliai tiriamųjų patinka pasirinkta profesija (M – 54 %, K – 74 %). Tačiau lyginant

miesto ir kaimo mokinių požiūrį, tyrimo duomenys rodo, kad žymi dalis miesto mokinių (30 %), dar nežino, ar jiems patinka pasirinkta profesija. Nežinančių kaimo mokinių – 16 %.

Santykiai su pedagogais ir grupės nariais

Tiriamųjų miesto ir kaimo mokinių santykiai su pedagogais (21 lentelė) pasiskirstė taip: 1) labai geri (M – 25 %, K – 19 %); 2) daugiau geri nei blogi (M – 39 %, K – 29 %); 3) nei geri, nei blogi (M – 44 %, K – 50 %); 4) blogi (M – 2 %, K – 1,3%).

21 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių santykiai su mokytojais

Santykių tipas	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Labai geri	25	19
2. Daugiau geri, nei blogi	39	29
3. Nei geri, nei blogi	44	50
4. Blogi	2	1,3

Ir miesto, ir kaimo mokinių santykiuose su mokytojais *dominuoja nei geri, nei blogi santykiai* (M – 44 %, K – 50 %). Miesto mokinių (39 %) daugiau negu kaimo (29 %) mano savo santykius su mokytojais esant daugiau gerus, nei blogus. Tiriamųjų grupės išskiria, kad blogi santykiai (M – 2 %, K – 1,3 %). Tai dažniausiai yra tie mokiniai, kurie labai blogai mokosi, dažnai praleidinėja pamokas.

Pagal santykius su grupės nariais (22 lentelė) mokiniai pasiskirstė taip: 1) labai geri (M – 34 %, K – 29 %); 2) daugiau geri, nei blogi (M – 32 %, K – 25 %); 3) nei geri, nei blogi (M – 31 %, K – 38 %); 4) (M – 2 %, K – 5 %).

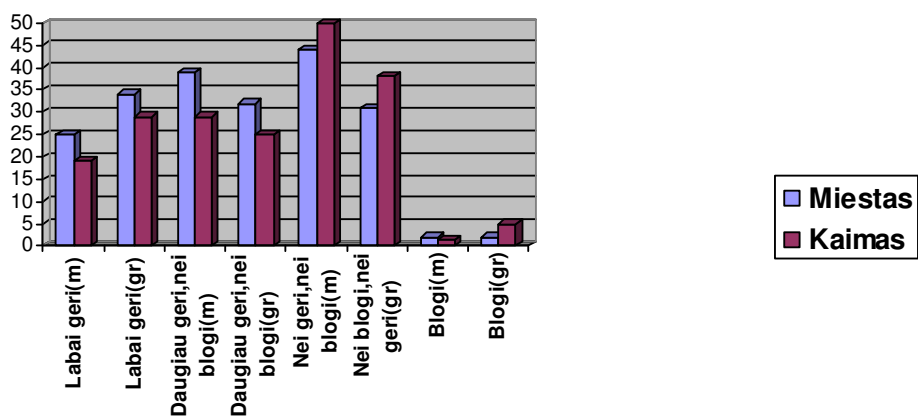
22 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių santykiai su grupės nariais

Santykių tipas	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Labai geri	34	29
2. Daugiau geri, nei blogi	32	25
3. Nei geri, nei blogi	31	38
4. Blogi	2	5

Dominuoja tarp mokinių labai geri ir daugiau geri, nei blogi santykiai (M – 66 %, K – 56 %). Didžiausia dalis (24 pav.) miesto mokinių (34 %) savo santykius su grupės nariais apibūdina kaip labai gerus. Didžiausia dalis kaimo mokinių atsakymuose (38 %) teko nei geriems, nei

blogiems santykiams. Nežymiai daugiau kaimo mokinių (5 %) negu miesto (2 %) pažymėjo, kad jų santykiai su grupės nariais yra blogi.

24 pav. Miesto ir kaimo mokinių santykiai su mokytojais ir grupės nariais

Mokiniai dažniausiai mini mėgstamo mokytojo (23 lentelė) savybes: sugeba bendrauti, supranta mokinius, geba sudominti, objektyvus, kvalifikuotas specialistas, turi jumoro jausmą, nuoširdus, aukštos moralės, mėgsta savo darbą.

23 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių mėgstamo mokytojo apibūdinimai

Apibūdinimas	Miestas (%)	Kaimas (%)
1	2	3
1. Sugeba bendrauti	15,4	16,4
2. Supranta mokinius	11,3	10,9
3. Gerbia mokinių nuomonę	8,5	16,4
4. Geba sudominti	11,3	8,2
5. Objektyvus	4,2	8,2
6. Kvalifikuotas specialistas	5,6	12,3
7. Turi jumoro jausmą	7,0	5,6
8. Nuoširdus	2,8	8,2
9. Aukštos moralės	4,2	0
10. Mėgsta savo darbą	4,2	6,9
11. Nėra	5,6	0
12. Neatsakė	19,9	6,9

Tiriamieji mokiniai labiausiai išskyrė mokytojo gebėjimą bendrauti (M – 15,4 %, K – 16,4 %)

16,4 %). Kaimo mokiniams (16,4 %) labiau nei miesto (8,5 %) *reikšminga mokytojo pagarba mokiniams*. Skiriasi ir požiūris į mokytojo kvalifikaciją – kaimo mokiniams (12,3 %) ji svarbesnė nei miesto (5,6 %).

Mokiniai išskyrė sekančiais *nemėgstamo mokytojo* (24 lentelė) *apibūdinimus: nevaldantis emocijų, blogai išaiškinantis, neobjektyvus, nesuprantantis mokinių, autokratas, turintis stereotipų, nesutariantis su mokiniais*.

24 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių nemėgstamų mokytojų apibūdinimas

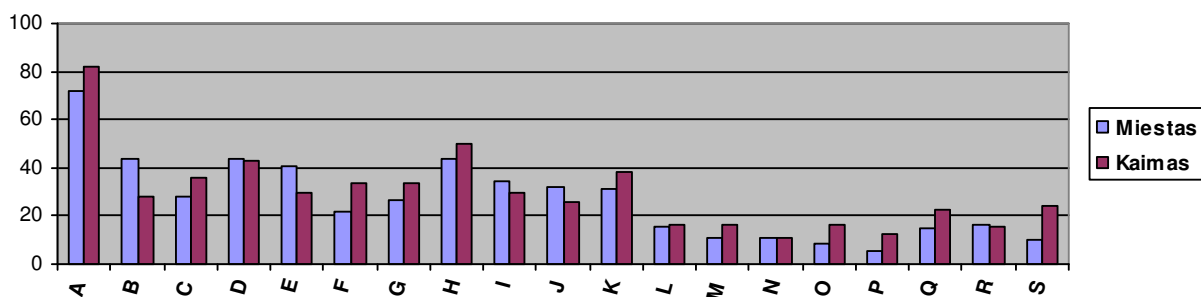
Apibūdinimas	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Nevaldo emocijų	14,7	23
2. Blogai išaiškina	9,8	24,5
3. Neobjektyvus	6,5	6,1
4. Nesupranta mokinių	16,3	15,4
5. Autokratas	8,3	4,6
6. Turi savo stereotipų	6,5	7,7
7. Nesutaria su mokiniais	4,3	10,8
8. Neatsakė	3,3	7,7

Miesto mokiniams labiausiai išskirtas nemėgstamo mokytojo apibūdinimas nesuprantantis mokinių (16,3 %) ir nevaldantis emocijų (14,7 %). Kaimo mokiniams nemėgstamo mokytojo labiausiai išskirti apibūdinimai yra tokie: blogai išaiškina (24,5 %), nevaldo emocijų (23 %). Gauti tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, jog *miesto mokiniai labiausiai vertina mokytojo komunikabilumą, gebėjimą būti lygiaverčiu partneriu, suprasti mokinį. Kaimo mokiniams svarbiausi mokytojo bendravimo gebėjimai bei profesinė kompetencija*.

Apibūdinsiu miesto ir kaimo mokinių požiūrį į darbo rinką, profesinę veiklą, motyvaciją, tarpusavio santykius su mokytojais bei grupės nariais.

Miesto ir kaimo mokinių požiūrio į profesinę veiklą bei tarpusavio santykius panašumai ir skirtumai (25 pav.)

<i>Panašumai</i>	<i>Skirtumai</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Darbo rinka ir Lietuvos valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo domisi didžioji dalis mokinių. • Pagrindinės domėjimosi darbo rinka ir valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo priežastys – būtinybė rasti baigus mokyklą darbą, nedidelis nedarbo lygis. • Žymi dalis mokinių po mokyklos baigimo norėtų rasti gerai apmokamą, bet nebūtinai pagal specialybę, darbą. • Didžioji dalis mokinių profesiją pasirinko savo noru. • Mokinių profesijos pasirinkimui beveik neturėjo įtakos tėvai ir draugai. • Santykiuose su mokytojais dominuoja nei gerų, nei blogų santykių tipas. • Žymi dalis mokinių kaip vieną svarbiausių mėgstamo mokytojo savybių išskiria komunikabilumą. • Žymi dalis kaip vieną svarbiausių nemėgstamo mokytojo savybių išskyrė negebėjimą valdyti emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žymiai daugiau miesto mokinių negu kaimo norėtų po mokyklos baigimo tęsti studijas toliau. • Miesto mokinių didesnė dalis negu kaimo įstojimo mokytis priežastimi išskyrė norą siekti išsilavinimo. • Kaimo mokinių, skirtingai negu miesto, pagrindinės įstojimo mokytis priežastys profesijos patikimas bei noras kur nors įstoti. • Miesto mokinių daugiau negu kaimo savo santykius su draugais laiko labai gerais ir daugiau gerais negu blogais. • Žymi dalis kaimo mokinių, skirtingai nei miesto, savo santykius su draugais apibūdino neigerais, nei blogais. • Miesto mokiniams daugiau svarbios tokios mėgstamo mokytojo savybės kaip gebėjimas suprasti ir sudominti, o kaimo mokiniams – mokytojo pagarba mokiniui bei profesinė kompetencija. • Miesto mokiniams nemėgstamo daugiau reikšminga tokia mokytojo savybė, kaip negebėjimas suprasti, o kaimo – profesinė kompetencija.

25 pav. Miesto ir kaimo mokinių požiūris į profesinę veiklą bei tarpusavio santykius

Eil.Nr.	Kriterijai	Miestas %	Kaimas %
A	Domėjimasis darbo rinka ir valstybės politika	72	82
B	Po mokyklos baigimo – mokysis toliau	44	28
C	Po mokyklos baigimo – gerai apmokamas darbas	28	36
D	Profesiją pasirinko savo noru	44	43
E	Įstojimo priežastis – įsigyti išsilavinimą	41	29,7
F	Įstojimo priežastis - patinka	22	33,3
G	Įstojimo priežastis – svarbu kur nors įstoti	26,5	33,3
H	Santykiai su mokytojais nei geri, nei blogi	44	50
I	Santykiai su draugais labai geri	34	30
J	Santykiai su draugais daugiau geri, nei blogi	32	26
K	Santykiai su draugais nei geri, nei blogi	31	38
L	Mėgstamas mokytojas - komunikabilus	15,7	16,4
M	Mėgstamas mokytojas – geba sudominti	11,3	16,4
N	Mėgstamas mokytojas – supranta mokinį	11,3	10,9
O	Mėgstamas mokytojas – gerbia mokinį	8,5	16,4
P	Mėgstamas mokytojas – kompetentingas savo srityje	5,6	12,3
Q	Nemėgstamas mokytojas – nevaldo savo emocijų	14,7	23
R	Nemėgstamas mokytojas – nesugeba suprasti	16,3	15,4
S	Nemėgstamas mokytojas – nesugeba išaiškinti	9,8	24,5

26 lentelė

Veiksniai, įtakoiantys miesto ir kaimo mokinių požiūrį į tarpasmeninius santykius bei profesinę veiklą

Veiksniai	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Darbo rinka, valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo	Domisi - 72	Domisi - 82
2. Planai po mokyklos baigimo	Mokysis toliau – 44; Ieškos gerai apmokamo darbo (nebūtinai pagal specialybę) - 36	Ieškos gerai apmokamo darbo (nebūtinai pagal specialybę) – 28; Ieškos darbo pagal specialybę – 28
3. Profesijos pasirinkimas	Savo noru 44	Savo noru 43

4. <i>Ištojimo mokytiis priežastys</i>	Noras įsigyti išsilavinimą 41	Patinka specialybė 33,3 Svarbu kur nors įstoti 33,3
5. <i>Santykiai su mokytojais</i>	Nei geri, nei blogi 44	Nei geri, nei blogi 50
6. <i>Santykiai su draugais</i>	Labai geri 34 Daugiau geri, nei blogi 32	Nei geri, nei blogi 38
7. <i>Mėgstamas mokytojas</i>	Komunikabilus 15,7 Gebantis sudominti 11,3 Suprantantis mokinį 11,3	Komunikabilus 16,4 Gerbiantis mokinį 16,4 Kompetentingas profesionalas 12,3
8. <i>Nemėgstamas mokytojas</i>	Nesugeba suprasti 16,3 Nevaldo emocijų 14,7	Nesugeba išaiškinti 24,5 Nevaldo emocijų 23

Išvados:

- Miesto ir kaimo mokiniai rūpinasi savo ateitimi, domisi darbo rinka.
- Mokinių požiūrį į profesinę veiklą ir tarpusavio santykius apibūdina pateikti aštuoni veiksniai.
Labiausiai išsiskiria domėjimasis darbo rinka, planai po mokyklos baigimo, santykiai su grupės draugais bei mokytojais, požiūris į mokytojus.
- Yra skirtumai dėl ištojimo mokytiis priežastyse: miesto mokiniai nori įsigyti išsilavinimą (siekia tobulėti), kaimo – profesijos įsigijimas, kad kuo nors užsiimti.
- Skiriasi mokinių ateities planai (po mokyklos baigimo): miesto – norėtų įsigyti aukštesnį išsilavinimą, kaimo – kuo greičiau įsidarbinti.
- Apie santykius su mokytojais mies ir kaimo mokiniai neturi nuomonės.
- Skiriasi mokinių požiūriai į mokytoja: miesto mokiniai orientuojasi į sąveiką su mokytojais, kaimo – į dalyką.
- Miesto ir kaimo mokiniai nevertina emocijas nevaldančio mokytojo: nori, kad mokytojas būtų noriai bendraujančiu mokinio draugu.

2.4. Elgesio strategijos ir statusas grupėje konflikto sąlygomis

Išanalizavus K.Tomas (1977) psichologinio diagnostinio testo rezultatus, visų apklaustų mokinių (27 lentelė) elgesio strategija konflikto metu būtų tokia: a) bendradarbiavimas (10 %), b) agresija (4,5 %), c) kompromisas (39 %), d) nuolaidumas (28 %), e) vengimas (21 %).

27 lentelė

Elgesys ir strategija (%)

Elgesio strateg Lytis	Bendradarbia vimas	Agresija	Kompromisas	Nuolaidumas	Vengimas
--------------------------	-----------------------	----------	-------------	-------------	----------

	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo
Merginos	6,7	5,4	1,3	1,2	20,1	18,7	8,2	22,7	3,8	14,7
Vaikinai	12	9	4	4	28	8	8	8	28	1

Pagal gyvenamą vietą kaimo ir miesto mokiniai pagal elgesio konflikto metu strategijas pasiskirstė taip: a) iš miesto – 20 % vengia konfliktų, 16 % naudoja nuolaidumo strategiją, 46 % linkę į kompromisinį sprendimą, 4 % - agresyvi elgesio strategija ir 14 % - prioritetą teikia bendradarbiavimui; b) iš kaimo – 22 % taiko vengimo strategiją, 38 % nuolaidumo, 30 % kompromiso, 4 % argesijos ir 6 % bendradarbiavimo strategijos.

Didžiosios dalies apklaustųjų mokinių elgesio konflikto metu būdai yra daugiau pozityvūs, nes tiek miesto, tiek kaimo jaunimas nelinkęs reaguoti agresyviai (tokių tik 4 %), dominuoja kompromisinė strategija (28 %), kai stengiamasi pasiekti bendro susitarimo abiem pusėm paaukojus kažkokią tai dalį savointeresų. Tačiau galime išskirti, kad šiuo atveju konfliktas tik laikinai užglaištomas, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms jis vėl gali išsiplieksti.

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad jaunuolių iš kaimo elgesyje dominuoja nuolaidumo konflikto metu strategija, t.y. jie daugiau nei miesto jaunimas linkę pralaimėti ar paaukoti savus interesus dėl kito asmens, dėl santykių išsaugojimo.

Lyginant gautus tyrimo duomenis pagal lytį, galime teigti, kad visoms apklaustoms merginoms daugiau būdingas kompromisų ieškojimas – 38,8 %, iš jų miesto merginos – 20,1 %. tačiau kaimo merginos daugiau linkę taikyti nuolaidumo strategiją 22,7 %, kai tuo tarpu iš miesto – tik 8,2 %. Vaikinių atsakymuose dominuoja kompromisinė elgesio konfliktų metu strategija – 36 %, iš jų 28 % iš miesto.

Galima teigti, kad *mokiniai nėra pasirengę, neturi reikalingų žinių, įgūdžių tam, kad surasti konflikto metu tokį sprendimą, kuris tenkintų abiejų konfliktuojančių grupių norus, interesus.* Tyrimo duomenys atskleidžia, kad miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijos konfliktų metu skiriasi.

Lyginant miesto ir kaimo mokinių elgesio strategiją konflikto metu pagal visuomeninį aktyvumą, galime teigti, kad *nedalyvaujančių visuomeninėje veikloje kaimo mokinių (18 %) elgesyje dominuoja nuolaidumo, miesto mokinių (20 %) – kompromiso strategija.*

Iš dalyvaujančių visuomeninėje veikloje miesto mokinių daugiau tokių (8 %), kurie konflikto metu taiko kompromiso strategiją.

Miesto ir kaimo mokinių elgesio strategija konflikto metu pagal visuomeninį aktyvumą (%)

Elgesio strateg.	Vengimas		Nuolaidumas		Agresija		Kompromisas		Bendradarbiavimas	
	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo
Visuom. aktyvumas										
Dalyvaujantis visuomeninėje veikloje	0	0	0	1	2	1	2	8	4	2
Nedalyvaujantys visuomeninėje veikloje	9	11	8	18	2	3	20	8	5	2

Išanalizavus gautus duomenis pagal elgesio konflikto metu strategiją santykiyje su tarpusavio santykiiais, galime teigti, kad *labai geri ir geri santykiai dominuoja tarp mokinių, kurie konflikto metu taiko kompromisingą elgesio strategiją* (M – 17 %, K – 11 %). Kaimo mokinių *nei gerų, nei blogų santykių* tipe dominuoja nuolaidumo strategija (9 %).

Miesto ir kaimo mokinių elgesio strategija konflikto metu pagal tarpusavio santykius (%)

Elgesio strateg.	Vengimas		Nuolaidumas		Agresija		Kompromisas		Bendradarbiavimas	
	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo	Miesto	Kaimo
Tarpus. Santykių tipas										
1. Labai geri	2	3	3	5	0	0	9	6	3	1
2. Daugiau geri, nei blogi	3	4	1	3	1	0	8	5	0	1
3. Nei geri, nei blogi	5	4	3	9	1	1	5	5	2	0
4. Blogi	0	0	1	2	0	1	0	0	0	0

Toliau galima apibūdinti miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijų naudojimą konfliktų metu naudojantis panašumus ir skirtumus.

- Miesto ir kaimo mokinių naudojamos elgesio strategijos konfliktų metu skiriasi.
- Pagrindinės mokinių naudojamos elgesio strategijos konflikto metu – vengimas, nuolaidumas, kompromisas.
- Mokiniai turi nepakankamai reikalingų žinių, įgūdžių tam, kad surastų konflikto metu abi grupes tenkinantį sprendimą.

30 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijų naudojimo konflikto metu panašumai ir skirtumai

Panašumai	Skirtumai
<i>Tyrimas atskleidė tokius miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijų konfliktų metu naudojimo panašumus:</i>	<i>Tyrimas atskleidė tokius miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijų konflikto metu naudojimo skirtumus:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Mokiniai beveik nenaudoja bendradarbiavimo ir agresijos strategijų. • Dominuojant kompromisinei strategijai, mokinių santykiai labai geri ir daugiau geri, nei blogi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Miesto mokinių elgesyje dominuoja kompromiso strategija. • Kaimo mokinių elgesyje dominuoja nuolaidumo strategija • Visuomeniškai neaktyvūs miesto mokiniai naudoja kompromiso strategiją. • Visuomeniškai neaktyvūs kaimo mokiniai naudoja nuolaidumo strategiją. • Dominuojant nuolaidumo strategijai, kaimo mokinių tarpusavio santykiai nei geri, nei blogi.

31 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių elgesio strategijų konflikto metu raiška

<i>Strategijos raiška</i>	Miestas (%)	Kaimas (%)
<i>Naudojama elgesio strategija konfliktų metu</i>	Kompromisinė - 46	Nuolaidumo - 38
<i>Mažai naudojamos elgesio konflikto metu strategijos</i>	Bendradarbiavimo 14 Agresijos 4	Bendradarbiavimo -6 Agresijos -4

<i>Visuomeniškai neaktyvių mokinių naudojama elgesio strategija</i>	Kompromisinė - 20	Nuolaidumo - 18
<i>L.geri ir daugiau geri, nei blogi santykiai – naudojama elgesio strategija</i>	Kompromisinė – 17	Kompromisinė - 11
<i>Nei geri, nei blogi santykiai – naudojama elgesio strategija</i>	Vengimo - 5	Nuolaidumo - 9

Išvados:

- Miesto ir kaimo mokiniai mažai žino ir beveik nenaudoja bendradarbiavimo strategijos, tai sudaro galimybes konfliktinių situacijų susidarymui.
- Nemažai kaimo mokinių vengia ir nuolaidžiauja, prarasdami Aš, todėl neįgyja reikalingo tarpusavio bendravimo patyrimo ir visada projektuoja konfliktus.
- Miesto mokiniai daugiausia naudoja kompromisinę strategiją, kuri leidžia išvengti konflikto tam tikrą laiką.
- Kompromisinė elgesio strategija leidžia miesto mokiniams palaikyti gerus santykius su kitais grupės nariais.
- Pagal naudojamas elgesio strategijas konflikto sąlygomis miesto ir kaimo mokiniai skiriasi.

Tarpasmeninių grupės narių santykiai pagal teigiamus ir neigiamus pasirinkimus pasiskirsto į 5 pogrupius: 1) žvaigždės (lyderiai – populiarios asmenybės, su kuriomis kartu veikti pageidauja 6 ir daugiau grupės narių; 2) mėgstamieji individai, kurie yra gavę 3-5 pasirinkimus; 3) priimtieji – grupės nariai, gavę 1-2 teigiamus pasirinkimus; 4) atstumtieji – gavę tik neigiamus pasirinkimus; 5) izoliuotieji – grupės nariai negavę nei teigiamų, nei neigiamų pasirinkimų.

Miesto ir kaimo mokiniai pagal mokymosi kartu su draugu situaciją pasiskirstė į 4 pogrupius: 1) žvaigždės (M – 4,8 %, K – nėra), 2) mėgstami (M – 4,8 %, K – 28,5 %), 3) priimti (M – 28,5, K – 9,5 %), 4) atstimi (M– 14,4, K – 9,5 %). Nėra izoliuotųjų pogrupio

32 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių pasiskirstymas grupėje pagal mokymąsi kartu su draugu

Pogrupis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Žvaigždės	4,8	0
2. Mėgstami	4,8	28,5

3. Priimti	28,5	9,5
4. Atstumti	14,4	9,5
5. Izoliuoti	0	0

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad kaimo mokiniai (28,5 %) pagal mokymosi kartu su darugu (“referato rašymas”) situaciją yra daugiau mėgstami grupės narių negu miesto (4,8 %). Miesto mokinių daugiau negu kaimo yra atstumtųjų grupėje.

Pagal pramogų kartu su draugu situaciją (33 lentelė) grupės mokiniai pasiskirstė taip: 1) žvaigždės (M – nėra, K – 4,8 %), 2) mėgstami (M – 28,6 %, K – 19 %), 3) priimti (M – 23,8 %, K – 14,4 %), 4) atstumti (M – 4,8 %, K – 4,8 %). Izoliuotųjų pogrupio nėra.

33 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių pasiskirstymas grupėje pagal pramogas drauge

Pogrupis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Žvaigždės	0	4,8
2. Mėgstami	28,5	19
3. Priimti	23,9	14,4
4. Atstumti	4,8	4,8
5. Izoliuoti	0	0

Pagal pramogavimo drauge situaciją (“ gimtadienio šventimas”) daugiau yra mėgstami miesto (28,6 %) mokiniai.

Pagal pasitikėjimo draugu situaciją (34 lentelė) grupės mokiniai pasiskirstė taip: 1) žvaigždės (M – 4,8 %, K – nėra), 2) mėgstami (M – 9,5 %, K – 19 %), 3) priimti (M – 19 %, K – 28,5%), 4) atstimi (M – 14,9 %, K – 4,8 %). Izoliuotųjų pogrupio nėra.

34 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių pasiskirstymas grupėje pagal pasitikėjimą draugu

Pogrupis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Žvaigždės	4,8	0
2. Mėgstami	9,5	19
3. Priimti	19	28,5
4. Atstumti	14,9	4,8
5. Izoliuoti	0	0

Pasitikėjimo draugu sudėtingoje situacijoje (“ ką norėtų pirmą pamatyti atsidūrus ligoninėje”) daugiau mėgstamų mokinių pogrupyje yra iš kaimo (19 %) negu iš miesto (9,5%).

Pagal darbą kartu (35 lentelė) grupės mokiniai pasiskirstė taip: 1) žvaigždės (M – 4,8 %, K – nėra), 2) mėgstami (M – 9,5 %, K – 19 %), 3) priimti (M – 19 %, K – 28,5 %), 4) atstumti (M – 14,4 %, K – 4,8 %). Izoliuotųjų pogrupio nėra.

35 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių pasiskirstymas grupėje pagal darbą drauge

Pogrupis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Žvaigždės	4,8	0
2. Mėgstami	9,5	19
3. Priimti	19	28,5
4. Atstumti	14,4	4,8
5. Izoliuoti	0	0

Darbo kartu situacijoje (“remonto bute darymas”) labiau mėgstami yra kaimo (19 %) mokiniai. Daugiau miesto (14,4 %) mokinių negu kaimo (4,8 %) pagal šį veiklos kriterijų yra atstumtųjų pogrupyje.

Pagal poilsavimo kartu su draugu situaciją (36 lentelė) grupės mokiniai pasiskirstė taip: 1) žvaigždės (M – nėra, K – nėra), 2) mėgstami (M – 14,4, K – 38,1 %), 3) priimti (M – 33,2%, K – 9,5 %), 4) atstumti – (M – 4,8, K – nėra). Izoliuotųjų pogrupio nėra.

36 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių pasiskirstymas grupėje pagal poilsavimą drauge

Pogrupis	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Žvaigždės	0	0
2. Mėgstami	14,4	38,1
3. Priimti	32,2	9,5
4. Atstumti	4,8	0
5. Izoliuoti	0	0

Pagal poilsavimo su draudumsituaciją žymiai daugiau mėgstamų mokinių (38,1%) yra iš kaimo, negu iš miesto (14,4 %). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad žymiai skiriasi mokinių, esančių “priimtųjų” pogrupyje skaičius: miesto – 32,2 %, kaimo – 9,5%.

Lyginant gautų abipusių teigiamų ir neigiamų pasirinkimų skaičių pagal skirtingus kriterijus (37 lentelė), galime teigti, kad *kaimo mokiniai (6,3 %) surinko žymiai daugiau negu miesto (37,3 %) teigiamų abipusių pasirinkimų*. Taip pat žymiai skiriasi ir neigiamų abipusių pasirinkimų skaičius : miesto – 69,3 %, kaimo- 30,7 %.

Miesto ir kaimo mokinių teigiami ir neigiami abipusiai pasirinkimai pagal skirtingus kriterijus

Pasirinkimo kriterijai	Teigiami pasirinkimai %		Neigiami pasirinkimai %	
	Miestas (%)	Kaimas (%)	Miestas (%)	Kaimas (%)
1. Mokymosi kartu	46,4	43,6	69,3	30,2
2. Pramogavimo drauge	34,3	65,7	67,5	32,5
3. Darbo drauge	42,8	47,2	63,3	36,7
4. Pasitikėjimo draugu	35,1	64,9	68,7	31,3
5. Poilsavimo drauge	35,3	64,7	76,7	23,7

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus pagal tai, kokiems pogrupiams priklausantys miesto ir kaimo mokiniai (38 lentelė) naudoja vienas ar kitas elgesio strategijas konflikto metu, galime teigti, kad atstumtųjų pogrupiui priklausantys miesto mokiniai daugiausia taiko vengimo (6,7 %), o kaimo mokiniai – vengimo (2,8 %) ir nuolaidumo (3,8 %) strategijas. Priimtųjų pogrupyje tiek miesto (16,2 %), tiek kaimo (7,6 %) mokinių elgesyje konflikto metu dominuojanti strategija – vengimas. Didžioji dalis mėgstamųjų pogrupio narių naudoja kompromisinę elgesio konflikto metu strategiją – (miesto – 7,6%, kaimo – 11,7%).

Miesto ir kaimo mokinių elgesio konflikto metu strategija pagal užimamą statusą grupėje

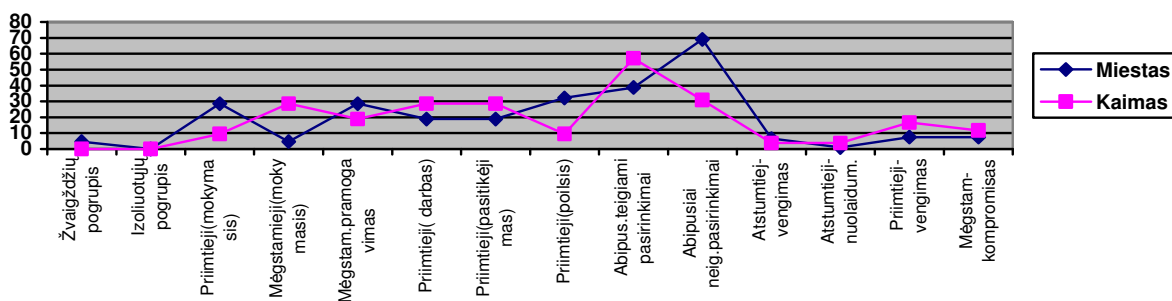
Statusas grupėje Elgesio strateg.	Atstumtieji %		Priimtieji %		Mėgstamieji %		Žvaigždės %	
	M	K	M	K	M	K	M	K
1. Vengimas	6,7	2,8	16,2	7,6	1,9	3,8	-	-
2. Nuolaidumas	-	3,8	1,9	1,9	6,7	6,7	0,9	0,9
3. Kompromisas	2,8	2,8	5,9	6,7	7,6	11,7	-	0,9
4. Bendradarbiavimas	-	-	-	-	-	4,7	-	-

Apibendrinsiu miesto ir kaimo mokinių statusą grupėje pagal elgesio strategijų naudojimo konflikto metu tarpusavio priklausomybę.

- Miesto ir kaimo mokinių statusas grupėje skiriasi: kaimo mokiniai skirtingose situacijose yra daugiau mėgstami, miesto – daugiau priimami.
- Mokinių tarpe pagal vengimo strategiją yra daugiausiai priimtųjų.
- Žvaigždės yra nuolaidžios ir kompromisinės grupės tarpusavio santykiuose

Mietos ir kaimo mokinių statuso grupėje ir naudojamos elgesio strategijos konflikto sąlygomis panašumai ir skirtumai (pav. 26)

<i>Tyrimė atsiskleidė tokie miesto ir kaimo mokinių statuso tarpusavio santykių sistemoje</i>	<i>Tyrimė atsiskleidė tokie miesto ir kaimo mokinių statuso tarpusavio santykių sistemoje</i>
Panašumai	Skirtumai
<ul style="list-style-type: none"> • Mokinių grupėje nėra izoliuotų narių. • Mokinių tarpe (įvairiose veiklose) yra labai mažai žvaigždžių (lyderių). • Atstumtieji mokiniai konflikto metu daugiausiai naudoja vengimo ir nuolaidumo strategijas. • Priimtieji mokiniai konflikto metu daugiausia naudoja vengimo strategiją. • Mėgstamieji mokiniai konflikto metu daugiausia naudoja kompromisinę strategiją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pagal mokymosi kartu situaciją grupės narių daugiau mėgstami kaimo mokiniai. • Pagal pramogavimo su draugu situaciją daugiau mėgstami miesto mokiniai. • Pagal darbą drauge daugiau mėgstami kaimo mokiniai. • Pagal pasitikėjimo situaciją daugiau mėgstami kaimo mokiniai. • Pagal poilsavimą drauge daugiau mėgstami miesto mokiniai. • Abipusių teigiamų pasirinkimų kaimo mokiniai surinko žymiai daugiau negu miesto. • Abipusių neigiamų pasirinkimų miesto mokiniai surinko žymiai daugiau negu kaimo.

26 pav. Miesto ir kaimo mokiniai tarpusavio santykių sistemoje

40 lentelė

Miesto ir kaimo mokinių statusą apibūdinantys veiksniai

Statusą apibūdinantys veiksniai	Miestas	Kaimas
---------------------------------	---------	--------

Priklausymas žvaigždžių pogrupiui	Beveik nėra (0,9 %)	Beveik nėra (1,8 %)
Prilausymas mėgstamų pogrupiui (pagal skirtingas situacijas)	Mažiau mėgstami (13,3 %)	Daugiau mėgstami (24,7 %)
Priklausymas izoliuotųjų pogrupiui	Nėra	Nėra
Abipusių teigiamų pasirinkimų skaičius	Mažiau negu kaimo (38,8 %)	Daugiau negu miesto (57,2 %)
Abipusių neigiamų pasirinkimų skaičius	Daugiau neigiamų negu kaimo (69,1 %)	Mažiau neigiamų negu miesto (30,9 %)
Atstumtųjų naudojama strategija	Vengimo (6,7 %)	Nuolaidumo (3,8 %)
Priimtųjų naudojama strategija	Vengimo (16,7 %)	Vengimo (7,6 %)
Mėgstamųjų naudojama strategija	Kompromisinė (7,6 %)	Kompromisinė (11,7 %)
Žvaigždžių naudojama strategija	Nuolaidumas (0,9 %)	Nuolaidumas (1,8 %) Kompromisas (0,9 %)

Išvados:

- Miesto ir kaimo mokinių grupėje nėra izoliuotųjų ir beveik nėra žvaigždžių.
- Miesto ir kaimo mokinių statusas skiriasi grupėje : miesto mokinių daugiau yra priimti į grupę, kaimo- mėgstami grupėje.
- Žvaigždės naudoja kompromisinę strategiją.
- Priimtieji mokiniai daugiausiai naudoja vengimo strategiją, todėl jie turi mažai galimybių pakelti savo statusą grupėje.
- Mokiniai, naudojantys kompromisinę elgesio konflikto metu strategiją daugiausiai yra mėgstami.
- Atstumtieji mokiniai daugiausiai naudoja vengimo ir nuolaidumo strategijas, todėl jie dažniau gali atsidurti konfliktinėje situacijoje.
- Miesto mokiniai surinko daug abipusių negatyvių pasirinkimų, kas rodo dominuojantį negatyvų mokinių požiūrį į kitus grupės narius.

3. Tyrimo išvados

1. Miesto ir kaimo mokinių konfliktinio ir bekonfliktinio bendravimo patyrimą šeimoje įtakoja

tėvų *socialinis sluoksnis, užsiėmimas, išsilavinimas, šeimos sudėtis, pajamos.*

2. Dominuojantis miesto mokinių tėvų (motinų) užsiėmimas- kvalifikuotas darbininkas, kaime- ūkininkas, išsilavinimas – profesinis techninis. Miesto mokinių tėvų, brolių (seserų) išsilavinimas aukštesnis negu kaimo. Dauguma mokinių šeimų (tiek kaimo, tiek miesto) priklauso žemam socialiniam sluoksniui. Miesto mokinių šeimų pajamos didesnės negu kaimo.
3. Daugumas mokinių gyvena kartu su tėvais. Mieste daugiau šeimų auginančių tik vieną vaiką, o kaime daugiau daugiavaikių šeimų. Šeimos narių tarpusavio pagrindinė priežastis – tėvo taisyklių (elgesio) nesilaikymas. Miesto ir kaimo mokinių šeimose vyrauja atviri, nuoširdūs tarpusavio santykiai.
4. Laisvalaikis svarbis tiek miesto, tiek kaimo mokiniams. Daugiau laisvo laiko turi miesto mokiniai. Pagrindinė miesto ir kaimo mokinių laisvo laiko praleidimo forma – ne šeimoje, su bendraamžiais.
5. Visi mokiniai domisi valstybės politiniu, ekonominiu gyvenimu, darbo rinka. Tiek miesto, tiek kaimo mokiniai visuomeniškai neaktyvūs. Miesto mokinius nedomina nei Lietuvos kaimas, nei ūkininkai.
6. daugumos mokinių santykiai su mokytojais nei geri, nei blogi. Didesnės dalies miesto mokinių santykiai su grupės nariais tik geri, o kaimo – nei geri, nei blogi.
7. Mokinių grupėje yra galimybės konfliktams susidaryti, nes mokiniai iš skirtingų šeimų pagal tėvų u-siėmimą, išsilavinimą, pajamas. Bet mokymosi motyvai kitokie: Miesto mokinių dauguma į profesijos mokyklą stojo, nes norėjo įsigyti išsilavinimą, kaimo – patiko specialybė ir svarbu buvo kur nors įstoti , o požiūris į mokytojus: miesto mokinių mėgstamas mokytojas tas, kuris komunikabilus, gebantis sudominti ir suprasti; kaimo – gerbiantis mokinį, kompetentingas. Skirtingai miesto ir kaimo mokiniai pasirengę spręsti konfliktus: kaimo mokinių tarpe labiausiai paplitusios vengimo ir nuolaidumo strategijos, miesto – kompromisinė. Mokiniai beveik nenaudoja bendradarbiavimo strategijos, tai rodo, jog jie neturi reikalingų žinių, įgūdžių kad konflikto metu surasti abi puses tenkinantį sprendimą. Išsiskyrė miesto ir kaimo grupės pagal statusą: kaimo mokiniai grupėje labiau mėgstami, nei miesto, miesto daigiausiai priimami. Kaimo mokinių tarpe daugiau žvaigždžių. Priimtieji mokiniai naudoja vengimo strategiją, atstumtieji vengimo ir nuolankumo, mėgstamieji – kompromisinę. Mokinių grupėje nėra izoliuotųjų.

4. Socialinės – pedagoginės prevencinės programos metmenys

Teoriniai programos metmenys. Pagrindą sudaro grupių (Morenas, 1934), tarpasmeninių interakcijų (Midas, 1934), kauzalinės atribucijos (Heoderis, 1958) teorijos, kurios padės suvokti grupėje egzistuojančią tarpusavio sąveiką, turinčią priežastinius ryšius bei įtakojamam

asmeninio patyrimo; kultūrų samprata bei raiška, konflikto samprata, funkcijos ir dinamika.

Organizaciniai metmenys. Reikalingas nuolatinis tyrimas ir pedagogų domėjimasis skirtingų kultūrų raiška. Norint nustatyti kultūrinių konfliktų raiškos galimybes, reikia aiškintis sąlygas ir veiksnius, įtakančius miesto ir kaimo kultūrų sąveiką. Pedagogas turi atlikti etapinio pobūdžio tyrimą profesinės mokyklos grupėje, kur kiekvienas etapas sprendžia tam tikrą specifinį tikslą: 1. Išskirti besimokančiųjų grupes pagal jų sudėtį (atstovavimą miesto ir kaimo kultūroms); 2. Išsiaiškinti mokinio bendravimo šeimoje patyrimo įgijimą (tėvų užsiėmimą, išsilavinimą, šeimos pajamas, sudėtį, tarpusavio santykius, konfliktų buvimą ir priežastis), laisvalaikio turinį ir formas, dalyvavimo sferas, požiūrį į šalies gyvenimą, profesinę veiklą, kurie sudaro pagrindą konfliktinei (bekonfliktinei) sąveikai grupėje (1 priedas); 3. Išsiaiškinti pačio mokinio kaip miesto ir kaimo kultūros atstovo patirtį konflikto metu, nustatyti jo naudojamą elgesio strategiją konfliktinėje situacijoje (galima naudoti psicho – pedagoginius diagnostinius testus, pvz. Tomas (1977) testą (2 priedas); 4. Nustatyti mokinių statusą ir interakcijų pobūdį tarpgrupinėje sąveikoje sociometrinių tyrimų pagalba. (pagal J.Kolomskį), kurie padeda ugdytojui orientuotis kaip keičiasi mokinių santykiai, leidžia išsiaiškinti vidinius procesus, sąlygojamus konkrečių situacijų ir koreliuoti statusą su elgesio strategijomis.

Pagrindiniai reikalavimai prevencinės programos sudarymui: išsiaiškinus, jog miesto ir kaimo mokiniai skiriasi, projektuoti jų konfliktinės sąveikos strategiją, identifikuojant juos kaip skirtingus. Reikalinga apibrėžti prevencinės programos uždavinius, darbo būdus ir metodus.

Uždaviniai:

- Mokiniam daugiau suteikti žinių apie kultūrą, jos raišką, skirtingų kultūrų tarpusavio sąveiką.
- Įtakoti mokinių bekonfliktinio bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius per formalųjį ugdymą (istorijos, politologijos, etikos pamokų metu).
- Skatinti miesto ir kaimo mokinių tėvų – pedagogų – miesto ir kaimo mokinių tarpusavio bendravimą.
- Sudaryti sąlygas miesto ir kaimo mokiniams nuolat keistis patirtimi ir sąveikauti.
- Išplėsti mokinių neformalaus bendravimo sferą: laisvalaikio metu kurti klubus, asociacijas, jaunimo sąjungas.
- Rinkti ir analizuoti informaciją apie miesto ir kaimo mokinių konfliktinio (bekonfliktinio) bendravimo profesijos mokykloje ypatumus ir problemas.

Pagrindinės veiklos kryptys:

- Darbas su pedagogais (gormuoti naują požiūrį į profesijos mokyklos grupę kaip multikultūrinę grupę, domėtis mokinio šeima).
- Darbas su mokiniais (ugdyti bekonfliktinio bendravimo įgūdžius, kaupti žinias ir

mokėjimus, įtakojančius bekonfliktinę skirtingų kultūrų sąveiką).

- Darbas su tėvais (sudaryti profesinės mokykloje galimybes, ypatingai kaimo

mokinių tėvams, tęstiniam mokymui, persikvalifikavimui, dalyvavimui bendruose renginiuose, puoselėjant senąsias lietuvių tradicijas.).

Darbo būdai ir metodai:

- Darbas grupėje
- Specialistų (psichologų, socialinių pedagogų) paskaitos ir konsultacijos
- Formalus ugdymas (informacija įvairių paskaitų metu)
- Informacija iš žiniasklaidos priemonių ir interpretavimas
- Individualūs pokalbiai su mokiniais
- Tęstinės studijos tėvams
- Intensyvūs mokymosi, persikvalifikavimo kursai tėvams
- Bendruomenės dienos
- Bendri miesto ir kaimo mokinių projektai, sprendžiant visuomenines problemas (senyvo amžiaus vienišų žmonių, beglobių vaikų ir pan.)
- Tradiciniai mokyklos renginiai ir šventės.

Mokytojai turi keisti mąstymą, ugdymą, orientuotą į dalyką – kaimo ir miesto kultūrą vertinti kaip svarbų mokinių tarpusavio sąveiką įtakojantį veiksnių ir tuo pagrindu suvokti profesinės mokyklos mokinių grupę kaip multikultūrinę bei ugdymo organizavimą grįsti multikultūrine sąveika tarp miesto ir kaimo. Jie turi taikyti savo darbe antropologinės psichologijos, konfliktologijos žinias. Šioje srityje ir socialiniam pedagogui atsiveria didelė veiklos sfera – ir vienas iš jo uždavinių būtų miesto ir kaimo mokinių bekonfliktinės sąveikos sudarymas, pažįstant ir įvertinant skirtingų kultūrų raišką.

5. Bendrosios išvados

Žmogus visuomenėje yra tam tikros kultūros ir socialinių santykių nešėjas. Ir todėl į kultūrą reikia žvelgti kaip į labai specifinę mūsų realybės sferą, kuri turi ypatingą reikšmę žmonijos istorinės veiklos mechanizmų suvokimui – nuo tokios veiklos, kuri kuria visuomenę ir valstybingumą iki tokios, kuri formuoja mūsų gyvenimo kasdienybę. Jaunimo kultūra – bendrosios visuomenės kultūros dalis. Jai yra būdinga: naujų socialinių – ekonominių sąlygų paieška, orientacija į aukštesnį statusą ir tuo pat metu progresuojantis socialinis neadekvatumas, o tai sąlygoja specifinį jaunimo kultūrinės savireguliacijos charakterį. Kultūra yra pagrindinė žmogaus socializacijos sritis, apimanti žmonijos sukauptas žinias, vertybes, normas ir pavyzdžius, atstovaujančius atskirų individų, socialinių grupių, bendrijų ir visos visuomenės dvasiniam pasauliui. Sudvasintas pasaulis vadinamas materialiąja kultūra. Ši patirtis ir veiklos būdai, perduodami iš kartos į kartą, sąlygoja žmonių visuomenėje kultūrinių vertybių funkcionavimą, veikia žmonių bendravimą, jų elgesį ir veiklą. Šiuo požiūriu asmenybės socializacijai svarbios tampa tokios žmogaus socializacijos funkcijos, kaip adaptavimasis esant tam tikroms socialinėms sąlygoms, kurias sudaro nuolat atsinaujinanti žmogaus gyvenimo sritis – kultūra *Juodaitė (2003, p. 53)*.

- Konfliktas tarp miesto ir kaimo mokinių besimokančių profesinėje mokykloje yra problemiškas. Tačiau tyrėjai šį konfliktą aiškina kaip psichologinį, o ne kultūrinį. Šiandien tokio tipo konfliktams analizuoti skiriama mažai dėmesio ir ypatingai profesinės mokyklos grupėje.
- Ilgą laiką į profesinės mokyklos grupę buvo žiūrima kaip į monokultūrinę. Dabar profesinėje mokykloje moksleiviai ryškiai diferencijavosi į dvi grupes pagal priklausymą miesto ir kaimo kultūroms. Todėl sakyčiau, kad į profesinės mokyklos grupę reikia žiūrėti kaip į multikultūrinę, nes šios grupės skiriasi. Pats profesinis rengimas turi būti orientuotas į kultūrų raišką, asmenybę, jos patirtį, todėl reikia tirti miesto ir kaimo kultūrinių konfliktų susidarymo veiksnius bei sąlygas profesinės mokyklos moksleivių grupėje.
- Suvokti miesto ir kaimo kultūras kaip subkultūras, sudaryti terpę mokinių individualiai raiškai, įvertinti profesinės mokyklos grupę kaip multikultūrinę grupę, bei suvokti, kad neesant skirtingų kultūrų tarpusavio sąveikai, gali kilti kultūrinis konfliktas. Kad tai išvengtų, atlikti kultūrinių konfliktų raiškos metodologinį tyrimą.
- Tyrimas, tai: a) socialinis – pedagoginis. Tiriama konflikto atsiradimą įtakojantys veiksniai (šeima, laisvalaikis, profesinė, visuomeninė veikla, politinė kultūra); b) psichologinis – pedagoginis, kai tiriama mokinio kaip individo raiška grupėje. Tyrimo

naudojami metodai: mokyklinės dokumentacijos studijavimas, psicho – pedagoginis K. Tomas (1977) testas mokinių naudojamų elgesio strategijų konflikto metu nustatymui, sociometrinis mokinių individualaus statuso tarpasmeninėje sąveikoje tyrimas (Morenas,1934), statistinė analizė (Word. Excel, SPSS kompiuterinės programos).

- Tyrime pateikiu mokinių konfliktinio (bekonfliktinio) bendravimo sąlygas šeimoje (motinų, tėvų, brolių, seserų) užsiėmimas, išsilavinimas, šeimos pajamų sudėtis, šeimos narių tarpusavio santykiai. Išryškėjo, kad mokinių šeimoms skirtingos: *kaimo dominuoja ūkininko(ės) užsiėmimas, o mieste – kvalifikuoto darbininko(ės), mieste daugiau bedarbių motinų negu kaimo, miesto mokinių motinų aukštesnis išsilavinimas, miesto mokinių šeimų pajamos didesnės, mieste daugiau mažavaikių šeimų, daugiau mokinių iš miesto jaučiasi nemylimi, miesto mokinių šeimų daugiau, kuriose šalti, uždari santykiai.*
- Laisvalaikis darbe analizuojamas, kaip kultūros raiškos sfera. Miesto ir kaimo kultūrų raiškos sritys: laisvalaikis, pomėgiai, požiūris į kaitą mokykloje, dalyvavimas ir rūpinimasis šalies gyvenimu. Miesto ir kaimo mokiniai turi daug laisvo laiko, tačiau visuomeniškai neaktyvūs. Daugiausia laisvo laiko visi mokiniai praleidžia bendraamžių tarpe. Išryškėjo, kad miesto ir kaimo moksleivių kultūrų raiška tam tikrose sferose skiriasi: *kaimo mokiniams laisvalaikis tai ne tik pramogavimas, bet ir poilsis nuo darbų, miesto mokiniai turi daugiau laisvo laiko, miesto mokiniai nesidomi ir nesirūpina Lietuvos kaimu bei ūkininkais, miesto mokiniams mokykloje svarbus materialinės bazės gerinimas, kaimo – disciplinų įvairovė.*
- Miesto ir kaimo mokinių požiūrį į profesinę veiklą bei tarpusavio santykius įtakojančios veiksniai: domėjimasis darbo rinka ir valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo, įstojimo mokytis priešastys, profesijos pasirinkimas, planai po mokyklos baigimo, santykiai su grupės nariais, požiūris į mokytojus. Miesto ir kaimo mokiniai rūpinasi savo ateitimi, domisi darbo rinka, apie santykius su mokytojais mokiniai neturi nuomonės, tačiau vertina mokytojo gebėjimą bendrauti, supratimą, pagarbą mokiniui. Pagal požiūrį į profesinę veiklą bei tarpasmeninius santykius miesto ir kaimo mokiniai turi skirtumų: *miesto mokiniai stojo mokytis, kad gautų išsilavinimą, kaimo – buvo svarbu kur nors įstoti, patiko specialybė; miesto mokiniai po mokyklos baigimo norėtų tęsti mokymąsi, o kaimo – rasti darbą; miesto mokinių santykiai su grupės nariais tik labai geri ir geri, kaimo mokiniai apie savo santykius su grupės nariais neturi nuomonės; miesto mokiniai orientuojasi į sąveiką su mokytojais, o kaimo – į dalyką.*
- Vengimas, nuolaidumas, kompromisas - pagrindinės mokinių naudojamos elgesio strategijos konflikto metu. Moksleiviai turi nepakankamai žinių ir įgūdžių tam, kad surastų konflikto metu abi puses tenkinantį sprendimą, t.y. jie beveik nenaudoja bendradarbiavimo strategijos. Miesto ir kaimo mokinių naudojamos elgesio strategijos konfliktų metu skiriasi: *miesto dominuoja kompromisinė, kaimo – nuolaidumo.* Daugumos kaimo

mokinių nuolaidumo bei vengimo strategijų naudojimas neleidžia įgyti reikalingo tarpusavio bendravimo patyrimo ir projektuoja konfliktą. Miesto mokinių naudojama kompromisinė elgesio strategija leidžia jiems palaikyti gerus ir labai gerus santykius su grupės nariais.

- Įtakojantys veiksniai miesto ir kaimo mokinių statusą grupėje: priklausymas „žvaigždėms“, „mėgstamiems“, „priimtiesiems“ (pagal įvairias situacijas), abipusių teigiamų (neigiamų) pasirinkimų skaičius, tam tikrą statusą turinčių mokinių naudojama strategija. Miesto ir kaimo mokinių tarpe nėra „izoliuotųjų“ ir beveik nėra „žvaigždžių“. „Priimtieji“ mokiniai daugiausiai naudoja vengimo strategiją, „atstumtieji“ – vengimo ir nuolaidumo, todėl jie gali dažniau atsidurti konfliktinėse situacijose. Naudojantys kompromisinę elgesio konflikto metu strategiją, mokiniai mėgstami. „Žvaigždės“ yra nuolaidžios ir kompromisinės tarpusavio santykiuose. Miesto ir kaimo mokinių statusas (pagal skirtingas kasdienybės situacijas) profesinės mokyklos grupėje skiriasi: miesto moksleivių yra daugiau „priimtųjų“, kaimo – „mėgstamųjų“. Miesto moksleivių surinktas žymiai didesnis negatyvių pasirinkimų skaičius, rodo jų priešišumą kitiems grupės nariams.
- Keisti pedagogų požiūrį į profesinės mokyklos grupę, reikalauja šiuolaikinė ugdymo filosofija, t.y. profesinės mokyklos grupė yra ne monokultūrinė, o multikultūrinė ir mokinių sąveika joje taip pat multikultūrinė.
- **Savo darbe iškeltą hipotezę patvirtinau: miesto ir kaimo kultūros skiriasi, todėl jų pagrindu profesinės mokyklos grupėje formuojasi latentiniai (užslėpti) kultūriniai konfliktai.**

6. LITERATŪRA

1. Arrends R.I. (1998). Mokomės mokyti. Vilnius.
2. Astra L. (1993). Gyvenimo laikas. Vilnius.
3. Astra L. (1995). Fundamentalių vertybių genezė. Tolerancija kintančioje Rytų ir Vidurio Europoje (p.p. 40-44). Vilnius.
4. Astra L., Kuzmickas B. (1996). Šiuolaikinė lietuvių tautinė savimonė. Vilnius.
5. Barvydienė V., Kasiulis J. (2001). Vadovavimo psichologija. Kaunas.
6. Bieliauskas Ž. (1993). Kultūros esmės link. Kultūros prigimtis (p.p.5024).Vilnius.
7. Būdvytis L. (2000). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų laisvalaikis mieste ir kaime (socialinė – pedagoginė analizė) (Nepublikuotas edukologijos magistrambaigiamasis darbas, Klaipėdos universitetas, 2000).
8. Buzaitytė-Kašalynienė J. (2006 02 20). Tėvų profesinio mokymo ir paslaugų poreikio vertinimo tyrimo duomenų analizė. Interneto prieiga <http://www.seimairdarbas.lt/>
9. Daujotytė V. (1997). Kultūra kaip dirbtuvė. Sociologija,I,176-179.
10. Gaižutis A. (1993). Kultūros vertybės ir erzacai. Vilnius.
11. Europos keliu. Lietuvos socialinis ir kultūrinis savitumas integruojantis į Europos Sąjungą. (2000). Vilnius.
12. Harris M. (1998) Kultūrinė antropologija. Kaunas.
13. Hunke R. (2000). Interkultūrinis bendravimas. Savišvieta, (p.p. 8-15). Vilnius.
14. Jacikevičius A. (1995). Žmonių grupių(socialinė)psichologija. Vilnius.
15. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
16. Juodaitytė A. (2003). Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams.(p.53). Vilnius.
17. Kavolis V.(1995).Kultūrinė psivhologija.Vilnius.
18. Laužackas R.(2000). Mokymo turinio projektavimas. Standartai ir programos profesiniame rengime.Kaunas.
19. Laužackas R. (1998). Profesinė edukologija:sisteminis apibūdinimas. Pedagogika,37,3-9.
20. Luobikienė I. (4998). Kultūra: sociologinės išvalgos. Kaunas.
21. McLaughlin Terence H. (1997). Šiuolaikinė ugdymo filosofija. Kaunas.
22. Myers D.(2000). Psichologija. Vilnius.
23. Multikultūra. 2006 04 30. Interneto prieiga <http://rubinaitis.lnb.lt/>
24. Murdock G. P. (1993). Kultūrinio kilimo dinamika. Kultūros prigimtis (p.p.213-256). Vilnius.
25. Prakurotienė A. (1998).Apie lietuvių etnokultūrą. Pedagogika,36,60-75.

26. Pruskus V. (2004). Multikultūrinė komunikacija ir vadyba. Vilnius.
27. Šernas V. (1998). Profesinės veiklos didaktika. Vilnius.
28. Šeščilienė I. (2000). Pirmojo kurso studentų vertybių hierarchinės struktūros ypatybės. *Pedagogika*, 43, 32-40.
29. Šliogeris A. (2001). Kas yra filosofija?. Vilnius.
30. Tamošiūnas T. (1998). Kultūrų įvairovė: iššūkis švietimo sistemai. Socialinės grupės: raiška ir ypatumai, (p.p. 252-259). Vilnius.
31. Tyrimą VJRT užsakymu atliko UAB „RAIT“. Tyrimo ataskaita parengta 2004 m. gegužės mėn. Internetinė prieiga: http://www.vjrt.lt/lt/tyrimai/situacijos_tyrimas
32. Trinkūnas J. (1995). Neagresyvumo vertybės tradicinėje lietuvių kultūroje. Tolerancija kintančioje Rytų ir Vidurio Europoje, (p.p. 99-106). Vilnius.
33. Vaitkevičiūtė V. (2001). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius.
34. Vanagas J. (1996). Miesto sociologijos pagrindai. Vilnius.
35. Vyšniauskaitė P., Kalnius P., Paukštytė R. (1995). Lietuvių šeima ir papročiai. Vilnius.
36. Vosyliūtė A. (1996). Sociologinė monografija Lietuvoje. Socialinio gyvenimo reikšmės. Iš Lietuvos sociologijos istorijos, I, (p.p. 100-117). Vilnius.
37. Vosyliūtė A. (1998). Lietuva ir Europa: miestų vizijos. Socialinės grupės: tarsi ir ypatumai, (p.p. 126-131). Vilnius.
38. Белик А. Ф. (2000). Культурология. Москва.
39. Вишнякова Н. Ф. (1996). Конфликт это творчество. Минск
40. Жильцов П. (1998). Воспитательная работа в сельской школе. Москва
41. Коломинский Я. Л., Реан А. А. (2000). Социальная педагогическая психология. Санкт Петербург.
42. Культурология. Библиотека по культурологии. Interneto prieiga <http://www.countries.ru/library/terms/cultsb>.
43. Михайлова Л. Н., (1999). Социология культуры. Москва.

PRIEDAI

Šią anketinę apklausą atlieka ŠU edulokogijos fakulteto 2 kurso edukologijos magistrantė E. Mikalajūnienė.

Šiandieninė Lietuvos ekonominė, politinė, socialinė padėtis turi didžiulės įtakos besikeičiančiam visos visuomenės gyvenimui, ir ypač jaunimui: jo užimtumui, profesijos įsigijimui, socialinių – kultūrinių vertybių formavimuisi ir jų išsaugojimui.

Jūsų išreikšta nuomonė bus labai reikšminga, sprendžiant šį klausimą. Anketa anoniminė. Konfidencialumas bus išsaugotas. Gauti duomenys bus panaudoti moksliniais tikslais, neminint tyrime dalyvavusių nei vardų, nei pavardžių.

Atsakymus pažymėkite kryželiu ir pateikite 3 – 4 argumentus pagal svarbą.

Joniškio žemės ūkio mokykla

.....

Grupė, specialybė

.....

Vardas

.....

Amžius, gimimo vieta

.....

Pastovi gyvenamoji vieta

Šeimos gyvenimo sąlygos

Tėvas:

1. amžius

2. užsiėmimas: a) žemės ūkio darbininkas b) kvalifikuotas
darbininkas

c) tarnautojas d) ūkininkas e) verslininkas

f) bedarbis g) pensininkas b) kita

3. išsilavinimas: a) profesinis techninis b) vidurinis
c) nebaigtas vidurinis d) profesinis vidurinis po
vidurinės mokyklos
e) aukštasis f) nebaigtasis aukštasis

Motina:

1. amžius
2. užsiėmimas: a) žemės ūkio darbininkė b) kvalifikuota darbininkė
- c) tarnautoja d) ūkininkė e) verslininkė
- b) bedarbė g) pensininkė h) kita
3. išsilavinimas a) profesinis techninis b) vidurinis
- c) nebaigtas vidurinis d) profesinis techninis po vidurinės mokyklos
- e) aukštasis f) nebaigtasis aukštasis

Broliai:

1. skaičius
2. amžius
3. užsiėmimas: a) besimokanti c)
- išsilavinimas.....
- b) dirbantis

Seserys:

1. skaičius
2. amžius
3. užsiėmimas: a) besimokanti c)
- išsilavinimas.....
- b) dirbanti

1. Kelintas esate vaikas šeimoje:
2. Ar gyvenate kartu su tėvais:
a) taip b) ne
3. Jei taip, tai kodėl:
.....
.....
(3 – 4 argumentai pagal svarbą)
4. Jei ne, tai kodėl:
.....
(3 – 4 argumentai pagal svarbą)
5. Kokio dydžio pajamos tenka vienam šeimos nariui:
a) iki 200 Lt b) 200 – 400Lt c) daugiau 400Lt

Tarpusavio santykiai šeimoje

6. Apibūdinkite, kokie yra tarpusavio santykiai Jūsų šeimoje:
a) atviri b) nuoširdūs c) uždari d) šalti
7. Ar jaučiatės mylimu vaiku šeimoje:
a) taip b) ne
8. Ar Jūsų šeimoje yra konfliktų:
a) taip b) ne
9. Jei yra, tai kokios konflikto priežastys:
a) norėjimas lyderiauti: tėvas motina broliai (seserys) kiti
b) taisyklių (elgesio)
gyvenime nesilaikymas: tėvas motina broliai (seserys) kiti
c) kitų nuomonės
ignoravimas: tėvas motina broliai (seserys) kiti

Laisvalaikio turinys ir formos, visuomeninis aktyvumas

10. Ar jums yra svarbus laisvalaikis:
a) taip b) ne

11. Laisvalaikis

tai.....

.....

(pabaikite sakinį)

12. Kiek turite laisvalaikio per dieną:

a) 1 val. b) 2 – 3 val. c) daugiau nei 3 val.

13. Kiek turite lasivalaikio per savaitę:

a) 1 dieną b) 2 dienas c) daugiau nei 3 dienas

14. Laisvalio praleidimo būdai:

a) namie su tėvais b) su draugais c) vienas
 d) ilsiuosi gamtoje e) pramogauju f) dirbu ūkio darbus
 g) skaitau h) kita

15. Mėgstamas užsiėmimas, hobis:

.....

16. Ar dalyvaujate visuomeninėje veikloje

a) taip b) ne

17. Jei dalyvaujate, tai kodėl:

.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

18. Jei nedalyvaujate, tai kodėl:

.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

19. Ar Jums rūpi Lietuvos gyvenimas:

a) taip b) ne

20. Jei rūpi, tai kodėl:

.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

21. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

22. Ar Jums rūpi Lietuvos švietimas:

a) taip b) ne

23. Jei rūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

24. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

25. Ar Jums rūpi Lietuvos jaunimo gyvenimas:

a) taip b) ne

26. Jei rūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

27. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

28. Ar Jums rūpi Lietuvos ekonomika:

a) taip b) ne

29. Jei rūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

30. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

31. Ar Jums rūpi Lietuvos kaimas:

a) taip b) ne

32. Jei rūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

33. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

34. Ar Jums rūpi Lietuvos ūkininkai:

a) taip b) ne

35. Jei rūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

36. Jei nerūpi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

37. Ką reikėtų keisti Jūsų mokykloje:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

Profesinė veikla, santykiai su pedagogais ir bendraamžiais

38. Ar domina darbo rinka:

a) taip b) ne

39. Ar Jums svarbi valstybės politika dėl darbo vietų kūrimo:

a) taip b) ne

40. Jei svarbi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

41. Jei nesvarbi, tai kodėl:

.....
.....

(3 – 4 argumentai pagal svarbą)

42. Ar savo noru pasirinkote profesiją:

a) taip b) ne

43. Įstojau mokytis šios profesijos, nes:

a) patinka b) norėjo tėvai c) draugų įtaka d) įstojau bet kur

d) norėjau įsigyti išsilavinimą

44. Ar patinka pasirinkta profesija:

a) taip b) ne c) nežinau

1 priedo tēsinys

45. Po mokyklos baigimo:

- a) ieškosiu darbo pagal īgytā specialybē b) ieškosiu gerai apmokamo darbo
(nebūtinai pagal specialybē)
- c) mokysiuosi toliau d) nežinau

46. Apibūdinkite savo santykius su mokytojais:

- a) l.geri b) daugiau geri nei blogi c) nei geri, nei blogi
d) blogi

47. Mēgstamiausi dēstomi dalykai:

.....
..... (3 – 4 pagal svarbā)

48. Nemēgstami dēstomi dalykai

.....
... (3 – 4 pagal svarbā)

49. Mēgstamiausias dēstytojas – tai

.....
..... (pabaikite sakinj)

50. Nemēgstamiausias dēstytojas – tai

.....
..... (pabaikite sakinj)

51. Apibūdinkite savo santykius su grupēs draugais:

- a) l.geri b) daugiau geri nei blogi c) nei geri, nei blogi
d) blogi

Ši psicho – pedagoginį diagnostinį testą atlieka ŠU Edukologijos fakulteto 2 kurso edukologijos magistrantė Elena Mikalajūnienė.

Testas atliekamas, norint nustatyti Jūsų naudojamą elgesio strategiją konflikto metu. Jums pateikti 30 porų teiginių. Pažymėkite vieną teiginį iš poros, kuris, jūsų nuomone, labiausiai atitinka jūsų elgesį konfliktinėse situacijose.

Prašyčiau atsakyti nuoširdžiai ir teisingai. Visi jūsų atsakymai liks paslapyje.

Joniškio žemės ūkio mokykla

.....
kursas, specialybė

.....
Vardas

.....
amžius

.....
Pastovi gyvenamoji vieta

K.Tomas psicho – pedagoginio diagnostinio testo teiginiai

1. A. Kartais aš suteikiu galimybę kitiems prisiimti sau atsakomybę spręsti ginčytinus klausimus.
B. Vietoj to, kad svarstyčiau tai, kas mus skiria, aš stengiuosi atkreipti dėmesį į tai, kur mes abu sutariame.
2. A. Aš stengiuosi rasti kompromisinį sprendimą.
B. Aš stengiuosi sutvarkyti reikalą, atsižvelgiant į visus kito žmogaus bei savo paties interesus.
3. A. Paprastai aš atkakliai stengiuosi pasiekti savo.
B. Aš stengiuosi nuraminti kitą, ir, kas svarbiausia, išsaugoti mūsų santykius.
4. A. Aš stengiuosi rasti kompromisinį sprendimą.
B. Kartais aš aukoju savo interesus dėl kito žmogaus interesų.
5. A. Užglaistydamas(a) ginčytiną situaciją, aš visą laiką bandau rasti kito žmogaus palaikymą.
B. Aš stengiuosi daryti viską, kad išvengčiau bereikalingos įtampos.
6. A. Aš bandau išvengti nemalonumų sau.
B. Aš stengiuosi pasiekti savo.
7. A. Aš stengiuosi atidėti ginčytino klausimo sprendimą dėl to, kad laikui bėgant galutinai jį išspręsti.
B. Aš manau, galima kame tai nusileisti, kad pasiekčiau ko kito.

8. A. Paprastai aš atkakliai stengiuoso pasiekti savo.
B. Pirmiausia aš stengiuosi aiškiai nustatyti, kur slypi visų paliestų interesų ir ginčytinų klausimų esmė.
9. A. Galvoju, jog ne visada verta jaudintis dėl kažkokių tai kilusių nesutarimų.
B. Aš dedu visas pastangas, kad pasiekčiau savo.
10. A. Aš tvirtai stengiuosi pasiekti savo.
B. Aš bandau rasti kompromisinį sprendimą.
11. A. Pirmiausia, aš stengiuosi aiškiai nustatyti, kur slypi visų paliestų ginčytinų klausimų esmė.
B. Aš stengiuosi nuraminti kitą ir, svarbiausia, išsaugoti mūsų santykius.
12. A. Dažniausiai vengiu užimti poziciją, kuri gali iššaukti ginčus.
B. Aš suteikiu kitam galimybę kažkuriais klausimais turėti savo nuomonę, jeigu jis atitinkamai elgiasi taip pat.
13. A. Aš siūlau vidurio poziciją.
B. Aš reikalauju, kad viskas būtų padaryta taip, kaip noriu aš.
14. A. Aš išsakau kitam savo požiūrį ir klausiu apie jo pažiūras.
B. Aš bandau parodyti kitam savo logiką ir pažiūrų pranašumą.
15. A. Aš stengiuosi nuraminti kitą ir išsaugoti mūsų santykius.
B. Aš stengiuosi padaryti viską, kas būtina, kad išvengčiau įtampos.
16. A. Aš stengiuosi neužgauti kito jausmų.
B. Aš paprastai stengiuosi įtikinti kitą savo pozicijos pranašumu.
17. A. Paprastai aš atkakliai stengiuosi pasiekti savo.
B. Aš stengiuosi padaryti viską, kad išvengčiau bereikalingos įtampos.
18. A. Jeigu tai padarys kitą laimingą, aš suteiksiu jam galimybę ir toliau laikytis savo nuomonės.
B. Aš suteiksiu kitam galimybę dalinai ir toliau laikytis savo nuomonės, jeigu jis elgiasi atitinkamai.
19. A. Pirmiausia aš stengiuosi aiškiai nustatyti tai, kur slypi ginčytinų klausimų ir interesų esmė.
B. Aš stengiuosi atidėti ginčytinus klausimus, kad laikui bėgant išspręščiau juos galutinai.
20. A. Aš bandau nedelsiant įveikti visus mūsų nesutarimus.
B. Aš stengiuosi surasti geriausią naudą ir praradimų derinį mums abiems.
21. A. Vedant derybas, stengiuosi būti dėmesingas kito norams.
B. Aš visada linkęs(usi) spręsti problemą be užuolankų.
22. A. Aš bandau rasti poziciją, kuri yra tarp mano pozicijos ir kito žmogaus požiūrio.
B. Aš ginu savo poziciją.

23. A. Kaip taisyklė, aš rūpinuosi tuo, kad patenkinčiau kiekvieno mūsų norus.
B. Kartais suteikiu kitiems galimybę prisiimti atsakomybę už ginčytino klausimo sprendimą.
24. A. Jeigu kito žmogaus pozicija atrodo man labai svarbi, aš stengiuosi sutikti su tuo.
B. Aš stengiuosi įtikinti kitą pasiekti kompromisinį sprendimą.
25. A. Aš stengiuosi parodyti kitam savo logiką ir pažiūrų pranašumą.
B. Vedant derybas, aš stengiuosi būti dėmesingas kito nuomonei.
26. A. Aš siūlau vidurio poziciją.
B. Aš beveik visada susirūpinęs tuo, kaip patenkinti kiekvieno mūsų pozicijas.
27. A. Dažniausiai aš vengiu užimti tokią poziciją, kuri gali iššaukti ginčus.
B. Jeigu tai padarys kitą žmogų laimingu, aš suteiksiu jam galimybę pasilikti savo nuomonę.
28. A. Paprastai aš atkakliai stengiuosi pasiekti savo.
B. Glaistydamas situaciją, aš paprastai stengiuosi rasti kito palaikymą.
29. A. Aš siūlau vidurio poziciją.
B. Manau, jog ne visada verta jaudintis dėl iškilusių kažkokių tai nesutarimų.
30. A. Stengiuosi neužgauti kito jausmų.
B. Aš visada stengiuosi ginčytinu klausimu užimti tokią poziciją, kad mes kartu su kitu žmogumi galėtume pasiekti sėkmę.

Ši sociometrinį tyrimą atlieka ŠU edukologijos fakulteto 2 kurso edukologijos magistrantė Elena Mikalajūnienė.

Šis tyrimas atliekas, norint nustatyti Jūsų grupės narių statusą. Į pateiktus anketos klausimus prašyčiau atsakyti nuoširdžiai ir teisingai. Gauti duomenys bus panaudoti tik tyrimo tikslams. Konfidencialumas bus išsaugotas.

Joniškio žemės ūkio mokykla

.....
Kursas, specialybė

.....
Vardas

.....
Amžius

.....
Pastovi gyvenamoji vieta

1. Su kuriuo iš grupės narių norėtumėte kartu rašyti referatą:

.....
.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

2. Su kuo iš grupės narių nenorėtumėte kartu rašyti referato:

.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

3. Su kuo iš grupės narių kartu norėtumėte švęsti savo gimtadienį:

.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

4. Su kuo iš grupės narių kartu nenorėtumėte švęsti savo gimtadienį:

.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

5. Jeigu nutartumėte atlikti savo bute remontą, kurį iš grupės narių pasikviestumėte į pagalbą:

.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

6. Jeigu nutartumėte atlikti savo bute remontą, kurį iš grupės narių nekviestumėte į pagalbą:

.....
.....
(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

7. Jeigu sunkiai susirgtumėte ir pakliūtumėte į ligoninę, kuri iš grupės narių norėtumėte išvysti pirmiausia:

.....

.....

(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

8. Jeigu sunkiai susirgtumėte ir pakliūtumėte į ligoninę, kuri iš grupės narių nenorėtumėte išvysti:

.....

.....

(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

9. Jeigu loterijoje laimėtumėte į Paryžių (ar kitą Jums patinkančią vietą), su kuo iš grupės narių norėtumėte į ją vykti:

.....

.....

(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

10. Jeigu loterijoje laimėtumėte į Paryžių (ar kitą Jums patinkančią vietą), su kuo iš grupės narių nenorėtumėte į ją vykti:

.....

.....

(nurodykite 1 -3 narius pagal reikšmingumą)

Miesto ir kaimo mokinių tėvų užsiėmimas bei išsilavinimas

Gyvenamoji vieta	Užsiėmimas	(%)	Išsilavinimas	(%)
Miestas	Žemės ūkio darbininkas	0	Profesinis techninis	11,1
	Kvalifikuotas darbininkas	41,7	Vidurinis	8,3
	Tarnautojas	16,7	Nebaigtas vidurinis	0
	Ūkininkas	6	Profesinis techninis po	
	Verslininkas	16,7	vidurinės mokyklos	41,7
	Bedarbis	13,9	Aukštasis	27,8
	Pensininkas	0	Nebaigtas aukštasis	11,1
	Kita	11		
Kaimas	Žemės ūkio darbininkas	15,8	Profesinis techninis	34,2
	Kvalifikuotas darbininkas	18,4	Vidurinis	10,5
	Tarnautojas	18,4	Nebaigtas vidurinis	7,9
	Ūkininkas	21	Profesinis techninis po	
	Verslininkas	2,6	vidurinės mokyklos	28,9
	Bedarbis	10,5	Aukštasis	13,1
	Pensininkas	2,6	Nebaigtas aukštasis	5,4
	Kita	10,7		

Miesto ir kaimo mokinių tėvai pagal socialinį sluoksnį skirstome sekančiai:

	Žemo sluoksnio	(%)	Vidutinio sluoksnio	(%)
Miestas	Turintys darbą, bet mažai apmokamą	41,7	Tarnautojai	16,7
	Neturintys darbo ir gyvenantys iš pašalpų	13,9	Turintys privatų smulkų verslą	18,4
Kaimas	Turintys darbą, bet mažai apmokamą	32,4	Tarnautojai	16,7
	Neturintys darbo ir gyvenantys iš pašalpų	13,1	Turintys privatų smulkų verslą	23,6

Miesto ir kaimo mokinių motinų užimtumas

Gyvenamoji vieta	Užsiėmimas	(%)
Miestas	Žemės ūkio darbininkė	0
	Kvalifikuota darbininkė	28
	Tarnautoja	24
	Ūkininkė	0
	Verslininkė	6
	Bedarbė	22
	Pensininkė	2
	Kita	10
Kaimas	Žemės ūkio darbininkė	14
	Kvalifikuota darbininkė	16
	Tarnautoja	18
	Ūkininkė	24
	Verslininkė	2
	Bedarbė	12
	Pensininkė	6
	Kita	8

Miesto ir kaimo mokinių tėvų išsilavinimas

Gyvenamoji vieta	Užsiėmimas	(%)
Miestas	Profesinis techninis po 8 klasių	11,1
	Profesinis techninis po vidurinės	41,7
	Vidurinis	8,3
	Nebaigtas vidurinis	0
	Aukštasis	27,8
	Nebaigtas aukštasis	11,1
Kaimas	Profesinis techninis po 8 klasių	34,2
	Profesinis techninis po vidurinės	28,9
	Vidurinis	10,5
	Nebaigtas vidurinis	7,9
	Aukštasis	13,1
	Nebaigtas aukštasis	5,5